39533

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENT MOBİLYALARI-ÇÖP KUTULARI

İSTANBUL FENERBAHÇE BÖLGESİNDE BİR DEĞERLENDİRME ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Ahmet ÇOKAR

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 13 Aralık 1994

Tezin Savunulduğu Tarih : 22 Aralık 1994

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ayla ATASOY

Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Nihat TOYDEMİR

: Prof. Dr. Hasan ŞENER

ARALIK 1994

Sevgili Annem'e

ÖNSÖZ

Tüm dünya kentlerinde olduğu gibi ülkemiz kentleri de çağın gereği olarak hızla gelişmekte ve bu hızlı gelişme kentlerimize beraberinde birçok sorunlar getirmektedir. İşte bu noktada iyi tasarlanmış, üretilmiş ve fonksiyonel yerleştirilmiş kent mobilyalarının önemi ortaya çıkmaktadır.

Kent dokusu içinde, insanların hizmetindeki kent mobilyalarının en önemlilerinden biri olan çöp kutularının incelenmesi ve yapılan bir alan çalışması ile çıkan sonuçların değerlendirilmesi, sebep sonuç ilişkilerinin kurulması daha olumlu bir kentsel yaşam oluşturulması için yapılacak çalışmalara katkıda bulunabilecektir. Bu konunun seçiminde ve tez çalışmalarım sırasında gösterdiği yardım ve katkılardan dolayı Prof.Dr.Sayın Ayla ATASOY'a teşekkür ederim.

Ahmet ÇOKAR
Aralık, 1994

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ----------vi

TABLO LİSTESİ----------vii

ÖZET----------viii

SUMMARY----------ix

BÖLÜM 1.GİRİŞ----------1

BÖLÜM 2.KENTSEL MEKAN VE KENT MOBİLYALARI----------3

2.1 Kentsel Mekan Tanımı----------3
2.1.1 Özel Mekan----------4
2.1.2 Kamusal Mekan----------4
2.2 Kent Mobilyalarının Tanımı ve Özellikleri----------6
2.2.1 Kent Mobilyalarının Sınıflamaları----------6
2.2.1.1 Kentsel Kamusal Mekanların, kentsel dekorasyon açısından kent mobilyaları----------6
2.2.1.2 Kent Mobilyalarının alt yapıyla bağlantılı olarak sınıflandırılması----------7
2.2.1.3 Kent Mobilyalarının kullanımlarındaki işlevlerine göre sınıflandırılması----------8
2.2.1.4 Kent Mobilyalarının şehirciliğe yönelik sınıflandırma ve değerlendirmeleri----------8
2.2.2 Kent mobilyalarının tarihsel gelişimi----------8
2.2.3 Çağdaş kent mobilyalarının tasarımında temel ilkeler----------15
2.2.4 Kent mobilyalarının tasarımında, tasarımcıların görevleri----------15
2.2.5 Kent mobilyalarının, kentsel kullanım alanlarına göre dağılımı----------15
2.2.6 Kent mobilyaları planlama aşamaları----------17
2.2.7 Kent mobilyalarının araştırma yöntemleri----------18
2.2.8 Vandalizm Olgusu ve Kent Mobilyaları----------18
2.3 Bölümün Sonuçları----------22

BÖLÜM 3.KENT MOBİLYASI KAPSAMINDAKİ ÇÖP KUTULARI----------24

3.1 Değerlendirme Kriterleri----------29
3.1.1 Çöp kutularının yerleştirilmesi gerekli yerler----------29
3.1.2 Çöp kutularının yerleştirme sıklıkları, boyutları (kapasite)----------29
3.1.3 Çöp kutularının yerleştirme koşulları----------33
3.1.4 Çöp kutularının işlevsel özellikleri----------34
3.1.5 Çöp kutularının görsel özellikleri----------40
3.1.6 Çöp kutularının malzeme özellikleri----------40
3.1.7 Çöp kutularının güvenlik sorunları (kötü kullanım, vandalism...)----------41
3.1.8 Çöp kutularının bakım ve onarımı----------42
3.1.9 Çöp kutusu ve çöp sınıflandırmaları----------43
3.1.10 Çöp kutularının çevreye uyumu----------45
3.1.11 Çöp kutularının üretim teknikleri----------45
3.2 Çöp Kutularına ait standartlar----------46
3.3 Belirlenen değerlendirme kriterleri kapsamında çöp kutularına dünya'dan ve ülkemizden örnekler----------46

BÖLÜM 4. ALAN ÇALIŞMASI----------47

4.1 Alan çalışmasını kapsamının belirlenmesi----------47
4.1.1 Örnekleme alanına giren kent mekanlarının analizi--------48
4.1.2 Alan çalışmasında izlenecek yöntemin belirlenmesi--------49
4.2 Alan çalışması----------49
4.2.1 Örnekleme alanındaki çöp kutusu ve konteyner tiplerinin tesbiti----------50
4.2.2 Örnekleme alanındaki tesbit, gözlem ve değerlendirmeler----------51
4.2.2.1 Cadde ve sokaklarda yapılan tesbit, gözlem ve değerlendirme----------51
4.2.2.2 Fenerbahçe Parkında yapılan tesbit, gözlem ve değerlendirme----------59
4.3 Alan Çalışmasının Sonuçları----------62

BÖLÜM 5. SONUÇ----------64

EKLER----------67

KAYNAKLAR----------126

ÖZGEÇMİŞ----------129

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1.-Kentsel mekanların gelişimi----2
Şekil 2.1.-Kentsel mekanların dağılımı----3
Şekil 2.2.-Kent mobilyalarının tarihsel gelişimine ait örnekler----10
Şekil 2.3.-Kent mobilyalarının, kentsel kullanım alanlarına göre dağılımı----16
Şekil 3.1.-Çöp kutuları----25
Şekil 3.2.-Çöplerin sınıflanarak toplanmasına ait bir örnek----27
Şekil 3.3.-Kent mobilyalarının tasarımcıdan, kullanıcıya kadar ki süreci----28
Şekil 3.4.-Çöp kutusu----30
Şekil 3.5.-Gizli hazneli çöp kutusu----31
Şekil 3.6.-İngiliz standartları tarafından gruplanan 4 boy çöp kutusu----31
Şekil 3.7.-Çöp kutularına ait genel boyut ve kapasiteler----32
Şekil 3.8.-Çöp kutularının yerleştirme koşulları----33
Şekil 3.9.-Çöp kutularının kullanım özelliklerine göre ayrımı----34
Şekil 3.10.Çöp kutularının kullanım özelliklerine ait örnekler----35
Şekil 3.11.Çöp kutularının boşaltılma yöntemlerine ait örnekler----38
Şekil 3.12.Çöplerin toplanması----39
Şekil 3.13.Bakım, onarım----43
Şekil 3.14.Çöplerin sınıflanarak toplanmasına ait örnekler----44
Şekil 4.1.-Uygulama çalışmasının kapsadığı örnekleme alanı----47
Şekil 4.2.-Örnekleme alanında tespit edilen çöp kutusu ve konteyner tiplerinin tespiti----50
Şekil 4.3.Cadde ve sokaklardaki çöp kutularının yerleri----52
Şekil 4.4.Cadde ve Sokaklarda değerlendirme kapsamına alınan binaların yerleri----54

TABLO LİSTESİ

TABLO 4.1.-Örnekleme alanında, sokak ve caddelerdeki
çöp kutularının tipleri ve mevcut durumları----------51
TABLO 4.2.-Örnekleme alanında, sokak ve caddelerdeki
çöp konteylerinin tipleri ve mevcut durumları----------55

ÖZET

19. yüzyılın ikinci yarısından sonra, endüstri devrimi ile başlayan sanayileşme ve buna bağlı olarak artan hızlı kentleşme sonucu, daha önceleri pek dikkat çekmeyen ve fazla bir örneği bulunmayan kent mobilyalarının önemi ve sayısı artmıştır. 21. yüzyıla hazırlanan kentlerimizde, kent mobilyalarının sağladığı faydalar ve kolaylıklar büyük önem kazanmıştır.

"Kent Mobilyaları-Çöp Kutuları, İstanbul Fenerbahçe Bölgesinde bir Değerlendirme Çalışması" başlığı altında yapılan bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm konuya giriş niteliğindedir. Gümümüzde kentsel mekanın ve onun bir bileşeni olan kent mobilyalarının ve bu kapsamda çöp kutularının önemi ve gereği vurgulanmıştır.

İkinci bölümde konuyla ilgili tanım, sınıflama ve bazı genel bilgilere yer verilerek, kent mobilyalarının kentsel mekandaki yeri, önemi ve bazı özellikleri açıklanmış ayrıca kent mobilyalarına örnekler verilmiştir.

Üçüncü bölüm kentlerimizdeki çöp sorunu ve kent mobilyaları kapsamında çöp kutuları ile ilgili bilgi vermekte, çöp kutularının etkin olarak kullanımı için gerekli kriterler ayrıca standartlar, Dünya'dan ve Türkiye'den örnekler içermektedir.

Dördüncü bölüm tezin teorik bölümünü destekleyecek nitelikte bir alan çalışması ve alan çalışmasının çöp kutuları ile ilgili belirlenen kriterler kapsamında değerlendirilmesi ve sonuçlarından oluşmaktadır.

Beşinci bölüm ise daha olumlu bir kentsel yaşam için gerekli kent mobilyalarına ve kapsamda çöp kutularına ait genel bir sonuç ve önerileri içermektedir.

SUMMARY

City Furnitures-Litter Bins, An Evaluation Study In Istanbul, Fenerbahçe Area.

After the second half of the 19 th century, the importance and number of city furnitures increased as a result of the industrialization and the fast urbanization which began with the industrial revolution.

The provision of city furnitures are more important in cities which are supposed to provide conditions for the 21 th century.

The subject of this study is City Furnitures-Litter bins which is based on an evaluation in Istanbul-Fenerbahçe, the study is presented in five chapters.

The first chapter is an introduction which explains the city, the city life, the city furnitures and litter bins. It will be possible to find short information concerning the field study which supports the theoric part of the study. Some illustrations is provided in this chapter.

In the second chapter, some definitions and classifications of the urban area, are given and the differences between private and public areas are emphasised in urban public areas. The city furnitures are studied, their importance and functions are analysed. Their classifications according to their definition, characteristics and functions are given as below.

- City furnitures as being of an urban decoration;
This is a classification according to the urban usage such as barrier elements, advertisement bollards, lighting, sitting elements and some other useful city furnitures.

- Classification of the city furnitures according to infrastructure;
This is a classification which divides city furnitures into two parts. First part includes city furnitures which depend on infrastrücture and the second part includes city furnitures which do not depend on infrastructure.

- Visual and functional classification of the city furnitures;
This is a classification which divides city furnitures according to their functions. Such as preservation, information, indication, decoration, accommodation, enjoyment, resting, shopping etc..

- Classification of city furnitures based on urban characteristics;
This is a classification which defines functions of city furnitures in accordance with their performance in an urban area.

-Historical development of city furnitures;
A short historical development of city furnitures, their evaluation in England and United States of America are defined. The role of some commitees and institutions which supervises planning and maintaining of city furnitures are given. Some historical examples from Paris, Kopenhag, Berlin are shown in this part.

- Basic role and principles of design of city furnitures;
Those define some principles which are very important in order to design city furnitures for our modern urban life.

- Designers duties while designing a city furniture;
This part defines some principles for designers in order to get better products. This principles are the duties of the designers.

- Distribution of the city furnitures according to their urban usage;
In this part distribution of the city furnitures are shown by some figures. Those define the role of city furnitures in urban life.

- Planning levels of the city furnitures;
The defined stages are used in the planning of city furnitures.

- Research methods of city furnitures as industrial products;
There are some methods defined while researching a city furniture in order to solve a problem.

- Relations about Vandalism and city furnitures;
In this part there are some examples of vandalistic actions and their results are given. Reasons of vandalism and how city furnitures can protected from vandalism are determined.

At the end of the second chapter there is a conclusion which includes the importance and necessity of city furnitures in an urban enviroment. This chapter is supported by some experts' ideas and there are some suggestions in order to get the city furnitures better.

There are some examples in the appendises.

In the third chapter, information about litter bins as being parts of city furnitures, sources of rubbish, reasons, kinds of litter bins, the place and importance of litter bins in urban life have been emphasised, there are some criterias which increases the effectiveness of litter bins, have been determined and explained.

The defined evaluation criterias are given as shown below.

- Places where litter bins should be placed;
Litter bins should be easy recognizable, sited to reduce clutter and placed to facilitate easy access. Some places where litter bins should be placed, are given in this criteria. Such as parks, shopping centers, crowded places, cinema and theatre exits, fast-food zones, bus or train stations, newspaper or some other kiosks.

- Frequency of placing the litter bins and their dimensions;
In this criteria frequencies and dimensions of litter bins are defined according to different situations such as touristic zones, trade zones and some others. Some dimensions and capacities about litter bins and containers are shown.

- Placing conditions of the litter bins;
Placing conditions are very important because of vandalism and bad usage. In this part there are some placing conditions are defined and those are analysed.

- Functional characteristics of the litter bins;
Functional characteristics are defined in two parts, usage systems and unloading systems. Some examples are shown. Some observations about those functional characteristics are analysed.

- Visual characteristics of litter bins;
This criteria defines the colors and the geometric forms. Those are very important for letter bins in order to be easy recognizable and protected from vandalism and bade usage.

- Material characteristics of litter bins;
In this part some materials used in production of litter bins are studied. Such as precast concrete, polyethylene, galvanised steel and aluminium.

- Security problems of litter bins (vandalism, bad usage...);
Some security problems about litter bins, their reasons and how litter bins can be protected from vandalism and bad usage, are emphasised.

- Repair and maintenance of litter bins;
Repairing and maintenance are one of the most important criteria for litter bins. If bins are not well maintened and repaired, vandalism and bad usage increases..

- Litter bins and rubbish classification;
Some materials such as paper, glass, plastic can be recycled if they are collected seperately. For this reason there are some litter bins produced in order to collect only paper, glass or plastic. Some examples of this kind of litter bins are given.

- Litter bins according to the enviromental characteristics;
Forms, colors and materials of litter bins should be harmonized with enviroment in which they stand. The urban enviroment can be divided in three main zones. Those are areas; having special historic and architectural quality or parkland and semi-rural areas or complicated and cluttered areas.

- Production methods of litter bins;
In this part some methods which are used in production of litter bins are defined.

In chapter three it is also possible to find standards about litter bins and how standards are applied in production of litter bins in Turkey.

Finaly, examples of litter bins from the world and from our country are given in accordance with the defined evaluation criterias.

In the fourth chapter, a field study has been done in order to define the circumstances of the litter bins to support the theoric part of the work. In İstanbul, Fenerbahçe which has a different historical, cultural, natural beauties, is choosen as an area for field study. The urban spaces are analysed and the applied method is defined.

Sample area is analysed into two parts.

- The first zone is Fener-Kalamış Avenue and two streets. Fener-Kalamış avenue is a very popular avenue in İstanbul There is a shopping center a cinema and playing center.

- The second zone is Fenerbahçe island which is linked to Fener-Kalamış avenue with a litte bridge. On this island there is a natural park which is recreated in 1991.

Litter bins and containers used in both areas are studied. Their materials, dimensions, and other features are specified. Their places are shown on a plan.

In the next step an evaluation is made on the existing situation of litter bins and containers.

In the last step the causes of present situation of those litter bins and containers are analysed.

At the end of the field study, the litter bins and the containers have been evaluated according to the criterias that wore defined in the early steps of this research. In the conclusion of the fourth chapter, the results of the evaluation are given. Some photographs about the field study are given in the appendises.

In the fifth chapter, a general conclusion of the study has been given, cause-conclusion relations has been established. Some suggestions which increases the effectiveness of litter bins and all other city furnitures are, determined. The importance of city furnitures and litter bins in an urban area has been emphasised.

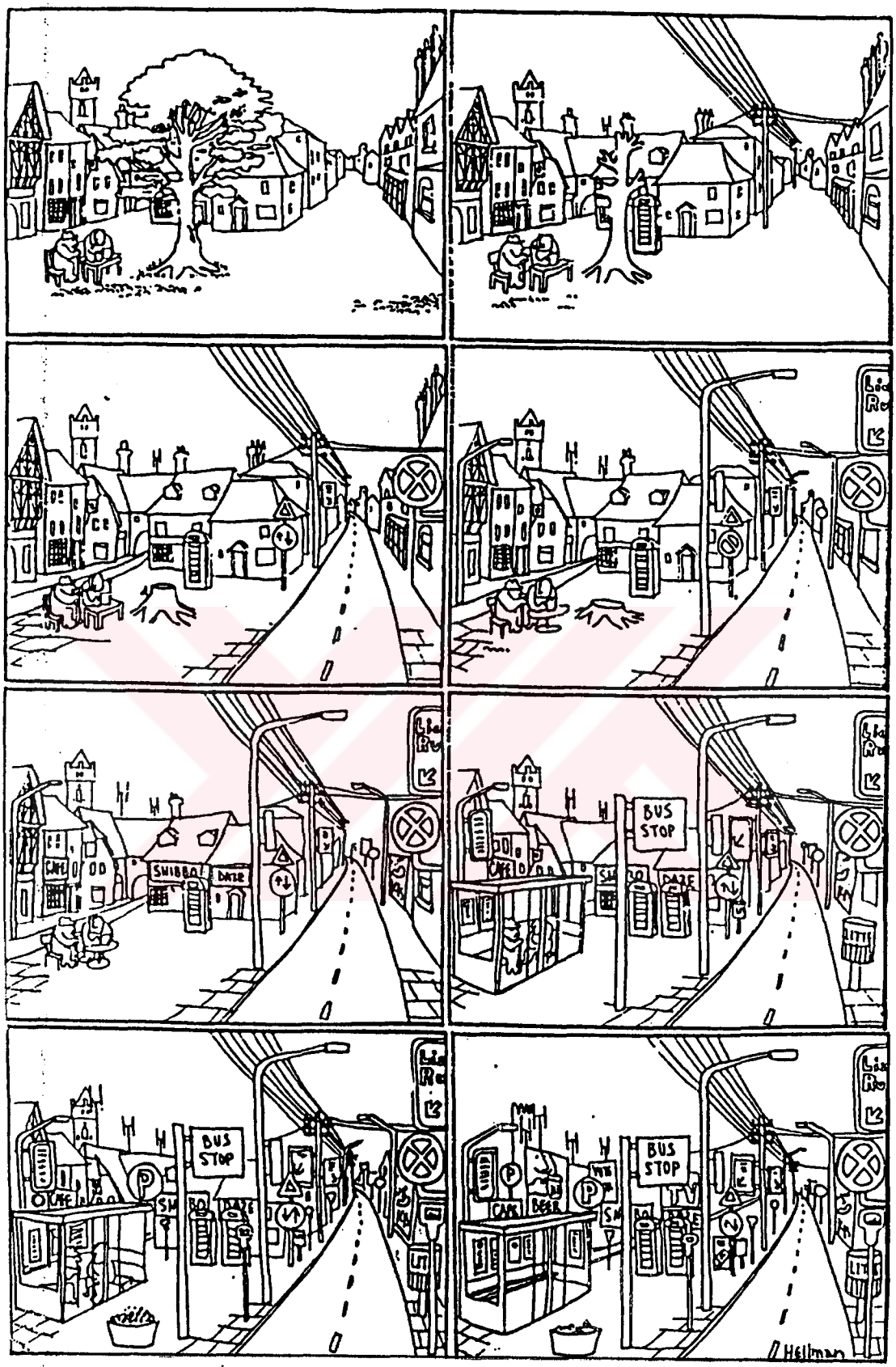
BÖLÜM 1 GİRİŞ

İnsanlık doğuşundan itibaren yaşadığı çevreyi düzenleme çabası içine girmiş, köyler, kasabalar, kentler kurmuştur. Bu yapay çevre içindeki insanların kamusal mekanlardaki basit gereksinmelerini karşılayan öğeler ise kent mobilyaları olmuştur. Kentlerdeki hızlı nüfus artışı ve hızla değişen yaşam standartları iyi tasarlanmış ve üretilmiş, fonksiyonel yerleştirilmiş kent mobilyaları gerektirmektedir. Kentsel mekanların gelişimi Şekil 1.1.'de görülmektedir.

Kent mobilyaları, kentlerin üzerinde yaşayan insanların ihtiyaçlarında ve kültürlerindeki farklılıklar gözönüne alınarak sosyal, kültürel, psikolojik, ekonomik, antropometrik, ergonomik ve demografik açıdan incelenerek düzenlenmelidir.

Hızlı nüfus artışı ve değişen yaşam standartları beraberinde çevre kirliliğini de getirmiştir. Çevre kirliliğinin nedenlerinden biri olan çöplerden kurtulmanın yolu ise onları düzen içinde toplamak, biriktirmek ve değerlendirmektir. Bu amaçla kent mobilyaları olarak çöp kutuları ve konteynerleri kullanılmaktadır.

Bu tezin amacı kent mobilyalarının tanımı ve sınıflandırmaları içerisinde, önemli bir kent mobilyası olan çöp kutularının gerektirdiği performans özelliklerinin belirlenmesidir. Tezin teorik kısmını desteklemesi amacı ile Türkiye'nin olduğu kadar, dünyanın'da sayılı büyük ve karmaşık yapıya sahip kentlerinden biri olan İstanbul'un Fenerbahçe bölgesinde çöp kutularından beklenen performans özelliklerinin bir alan çalışması ile değerlendirilmesi, olumlu-olumsuz yönlerinin, eksiklerinin belirlenmesidir.

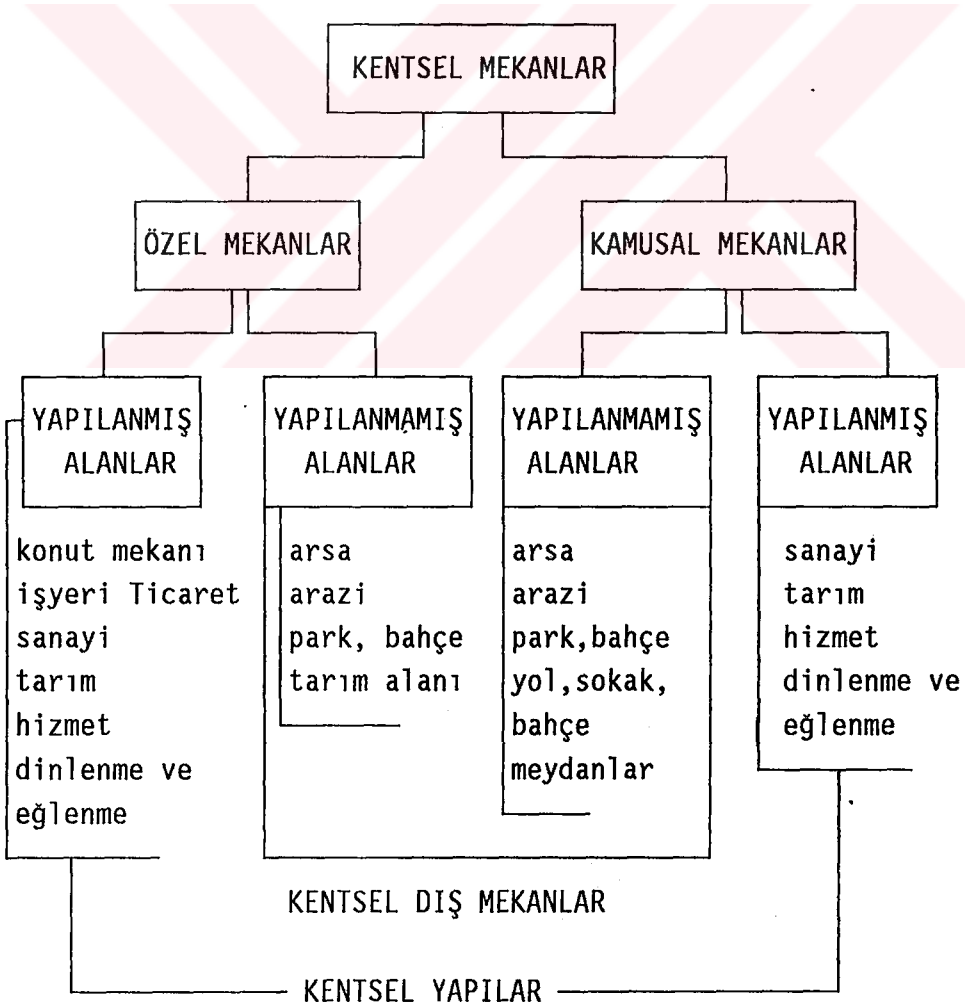

Şekil 1.1. Kentsel mekanların gelişimi, Helman, 1970. [1, s.4]

BÖLÜM 2 KENTSEL MEKAN VE KENT MOBİLYALARI

2.1 Kentsel Mekan Tanımı

Kentlerde, toplu yaşam sonucu ortak ya da kişisel gereksinimlerin karşılandığı, toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına bağlı olarak, zaman içinde farklılaşan mekanlara kentsel mekanlar denilir. Yapılanmış ve yapılanmamış bu mekanlar, arazi kullanım biçimlerine bağlı olarak kamusal ve özel mekanlar olarak ikiye ayrılır.[2, s.63] Kentsel mekanların dağılımı Şekil 2.1.'de görülmektedir.

Şekil 2.1. Kentsel mekanların dağılımı [3, s.30]

Kentsel mekan insanın yaşamıyla ilgili dört ana işlevin (barınma, çalışma, eğlenme/dinlenme, ulaşım) eylemlerinin geçtiği mekanlar bütünüdür.[2, s.15]

"Kentsel mekanlar esas olarak ve mülkiyet esasına göre Özel mekanlar ve Kamusal mekanlar olarak, kullanım ve işlevler açısından yaklaşıldığında ise; yarı özel ve yarı kamusal mekanlar olarak ayrılmaktadır." [2, s.15]

2.1.1. Özel Mekan

"Özel mülkiyet üzerinde yer alır ve denetimli olarak kullanılırlar. Bu mekanların kullanım ve işlev açısından birbirleriyle geçişleri de dikkate alınırsa, bir tampon bölge söz konusu olur ki bunlar da yarı özel ve yarı kamusal mekanlar olarak adlandırılırlar." [2, s.63]

2.1.2. Kamusal Mekan

"Toplu yaşamın gerektirdiği etkinliklerin görüldüğü, her yaş, cins ve meslek grubundan kişilerin yararlanabildiği, bazı durumlarda ise denetimli olarak kullanılabilen, kent içinde yer alanlar mekanlar bütünüdür." [2, s.63] "Bu mekanda tüm beşeri eylemler (sosyal-kültürel-ticari-dini-eğitim-spor gibi) yer alır. Dolayısıyla kamu mekanı çok boyutludur. Kamu alanı ise toplum için planlanan, düzenlenen, toplumun yararlandığı alandır. Kamu alanı 3 boyutlu bir kavramdır.

Kamu mekanı, kültüreldir, tekniktir, ekonomiktir. Kamu mekanları tıpkı gravyer peyniri boşlukları gibi kente özgüdür. Bu mekanlar yapılanmış alanlara karşı kaçınılmaz, ihmal edilemez yararlı ve işlevsel boşluklardır. Kentsel Kamusal mekanlar kent insanlarının birbirleriyle karşılaştıkları yerlerdir. Bu mekanlarda insanların kullandıkları bazı objeler bulunmaktadır. Bunlar kent mobilyalarını oluştururlar." [2, s.16]

"Kamu mekanı bir biçimdir. Burada hem biçimin mantığı, hemde içeriğinin, insanın çeşitli istek ve gereksinmelerini bir sentezi niteliği taşıması gerekmektedir. Bu biçimi oluşturan binalar sokaklar, meydanlar, yeşil alanlar yapılanmamış ve yapılanmış alanlar bütünüdür. Bu bütünde önemli yer tutan yapılanmamış alanlardır.

-Düzenlenmiş alanlar (yaya yolları-parklar-dinlenme,eğlenme alanları-spor alanları-çocuk oyun alanları v.s.)
-Alışveriş mekanları
-Geçiş mekanları (kaldırımlar, geçitler v.s.)
-Karşılaşma yerleri olarak meydanlar yapılanmamış alanları oluştururlar." [2, s.16]

Kentsel kamu mekanlarını oluşturan yapılanmamış ve yapılanmış mekanlarda, toplumsal yaşamımızın nicel ve nitel yoğunlaşması sonucu beliren gereksinmelerin karşılanması gerekmektedir." [2, s.16] Toplu yaşamımız için gerekli olan yollar-meydanlar-serbest alanlar v.s.'de ki bu gereksinmelerin karşılanması için kent mobilyalarına ihtiyaç vardır.

Kamu mekanlarının sağladığı önemli işlevler vardır. Bunlar;

-Psikolojik ve duyumsal gereksinmelerin sağlanması; can sıkıntısını kovan çeşitlilik,zevk,hayal,keşif,gezi,kalabalık ile içiçelik ya da izole olma,sukun veya hareketlilik,hız veya yavaşlık,yerlerin tanımı,ortak yaşamın sembolleri.
-Sosyal ilişkilerin sağlanması; Kendiliğinden olan, ferdi ya da ortak girişimler programlı karşılama,tesadüfi karşılama, bilgi değişimi, güven, bekleme, başıboş gezme, kültür, gösteri, değişik iletişimler, eğitim, öğrenme oyunları.
-Ekonomik değişimlerin sağlanması; Hizmetler, ticaret, iş, ortak mekanlarda, aynı ilişkilere sahip olmayan sektörlerden herbirine özgü koşullarda ekonomik değişimin sağlanması.
-Yararlı deplasmanların sağlanması;Rahat koşullarda her vasıtaya adapte olan yaya, vasıta, çocuk arabası, sakatların deplasmanı, bisiklet, motorsiklet, toplu taşıma, otobüs vb.'lerine olanak sağlanması gibi. [2, s.16]

Kamu mekanları tasarımı, bu mekanların karmaşık işlevleri ve yaşamı derinden etkileyen çeşitli yönleri nedeniyle bir tasarımlar bütünü gibi ele alınmalıdır. Bu bütün içinde;
- Bilgi iletişim tasarımı
- Aydınlatma tasarımı
- Mobilya tasarımı
- Dinlenme-eğlenme mekanları ve yeşil örtü tasarımı
- Trafik tasarımı
- Malzeme tasarımı vardır. [2, s.17]

Toplum yararını hedefleyen kamu mekanları düzenlenirken içinde yaşayanların sosyo-kültürel özellikleri, istekleri, gereksinimleri ele alınmalı ve çevreyle uyumu sağlanmalıdır. [2, s.63]

2.2 Kent Mobilyalarının Tanımı Ve Özellikleri

Kent mobilyaları herkese açık ve kamunun sorumluluğunda olan yapılanmış veya yapılanmamış kentsel kamusal mekanlara yetkili kurumlarca yerleştirilmiş geçici ya da kalıcı, toplum hizmetine sunulmuş, görsel ya da işlevsel devingen yada yarı devingen veya durağan öğelerin tümüdür. [3, s.16] Kent Mobilyalarının özellikleri ise; "Anlatım sadeliği (kendi içinde ve gruplamada), reklamcılıktaki etkinliği (dolaylı ve dolaysız) olarak belirlenebilir." [2, s.69]

2.2.1. Kent Mobilyalarının Sınıflamaları

Kent mobilyarını değişik etkenleri gözönüne alarak sınıflandırmamız gerekmektedir.

2.2.1.1. Kentsel kamusal mekanların, kentsel dekorasyonu açısından kent mobilyaları

- Sınırlandırıcı öğeler;
- Babalar, merdiven korkuluğu, kot farkı olan yerlerde sınır korkulukları, -
- parmaklıklar, su kenarı korkulukları, duvarlar

- Reklam bildirisinin afiş öğeleri;
- Afiş,ışıklar, işaretler

- Zemin Kaplamaları

- Sanat Eseri;
- Öğe olarak, gözlem olarak, tarihi eser olarak

- Oyun öğeleri

- Çatı örtüsü;
- Durak, gölgelik, yaya yolu üzeri örtüsü

- Yeşil öğeler;
  Ağaç, yeşillik, çiçekler'dir.

- Aydınlatma;
  Çeşitli aydınlatma öğeleri

- Oturma yerleri;
  Banklar, sandalyeler, grup oturma yerleri

- Satış Üniteleri;
  Vitrinler, duvar öğeleri, vitrin kutuları, sergi pavyonları, kiosklar, büfeler

- Su öğesi;
  Çeşme, tulumba, su objeleri, kanallar

- Diğer öğeler;
  Bayrak direkleri, çöp kutuları, posta kutuları, umumi tuvaletler, çiçeklikler - otomatik makinalar, bisiklet park yerleri, saatler, parkmetreler, [3, s.27]

2.2.1.2. Kent mobilyalarının alt yapıyla bağlantılı olarak sınıflandırılması

- Alt yapıya bağlı kent mobilyaları
- Alan Aydınlatıcıları, yol aydınlatıcıları, trafik lambaları ve aydınlatmalı
--trafik kolonları, telefon kabinleri, meydan saatleri, parkmetreler, bilet
--otomatları, satış birimleri, otobüs durakları çeşmeler, ızgaralar, alt yapı
--tesisleri bakım kapağı, aydınlatma kolonları, yangın musluğu

- Alt yapıya bağlı olmayan kent mobilyaları
--Döşeme kaplamaları, caydırıcı, sınırlayıcılar, yaya bariyerleri, trafik
--bariyerleri, geçici trafik lambaları, geçici engelleyiciler, koniler, lambalar,
--yönlendiriciler, yerbelirleyiciler, bilgi iletişim panoları, reklamlar,
**posterler, ticari tabelalar, isimler, sokak levhaları, numaralar

Trafik işaretleri,gölgelikler, tenteler,oyun alanı elemanları,bisiklet parkı elemanları, bayrak, flama direkleri, oturma elemanları, çiçeklikler, Çöp kutuları [1, s.3]

2.2.1.3. Kent mobilyalarının kullanımlarındaki işlevlerine göre sınıflandırılması

Kent mobilyaları;
- Korunma amaçlı
- Bilgi verme amaçlı
- İşaret verme amaçlı
- Süsleme amaçlı
- Barındırma amaçlı
- Eğlenme, oyun, dinlenme amaçlı
- Satış ya da alış-veriş amaçlı'dırlar [2, s.17]

2.2.1.4. Kent mobilyalarının şehirciliğe yönelik sınıflama ve değerlendirmeleri

Kentsel mobilyaların şehircilik açısından ele alınışlarında anlatım sadeliği, standartlaşma, çevreye uyum ana kriterleri oluştururlar. O nedenle kentsel mobilyalar aşağıdaki sınıflama içinde ele alınarak bu ana kriterler açısından incelenebilirler. Bunlar;

-İşlevini kendi içinde tamamlayan öğeler (barındırma, bölme ve aydınlatma)
-Yazı ya da resimle bildirişim sağlayan öğeler (sözcük, resim, figür, grafik ve renkler)
-Hizmetlere aracı olan öğeler (kamu hizmetlerinin görülmesinde, yetkili kuruluşlarla kent bireyleri arasında ilişki sağlayan öğeler)'dir. [3, s.47]

2.2.2.Endüstriyel ürün kapsamında kent mobilyalarının tarihsel gelişimi

Endüstri devrimine kadar kentsel mekanlarda kent mobilyası olarak tanımlayabileceğiniz ürünler ancak; sokak lambaları, sokak isimlerini taşıyan el yapısı plaketler ve klasik banklar olarak özetlenebilir.

Endüstri devrimi sonrası artan hızlı kentleşmenin doğal sonucu olarak kentsel kamusal mekanlar önem kazanmaya ve daha yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu gelişmeler paralelinde kent mobilyası kavramı da yerleşmeye ve gelişmeye başladı. Tarih içinde bakıldığında endüstriyel ürün kapsamındaki ilk kent mobilyaları örneklerinin İngiltere'de dokları aydınlatmak amacıyla kullanılan gaz lambaları olduğunu görmekteyiz (1790). Bu kent mobilyaları zaman içinde öncelikle, İngiltere'de ve sırasıyla Avrupa içinde ve Amerika'da yaygın kullanıma geçerek, kısa dönemde de kentsel mimarinin önemli öğeleri olarak değerlendirildiler. Bu dökme demir ayaklı aydınlatma öğeleri özellikle gotik formları ile devrin klasik çizgisinin değişmez elemanları olarak kabul edilmektedir. Bu klasik gaz lambaları pratik işlevlerinin (1880)'lere kadar başarıyla sürdürerek yerini ilk elektrikli lambalara bıraktı. Avrupa'da diğer taraftan kent açık mekan düzenlemesi kavramındaki gelişmeler ilk defa Paris'te (1853-1970) döneminde özellikle kentsel kamusal mekan kavramına ve uygulamasına getirdiği sosyal ve politik boyutlar yanında "Boulevard" kavramı ile kentsel çevre tasarımına yeni uyguluma alanlarının girmesine neden oldu.

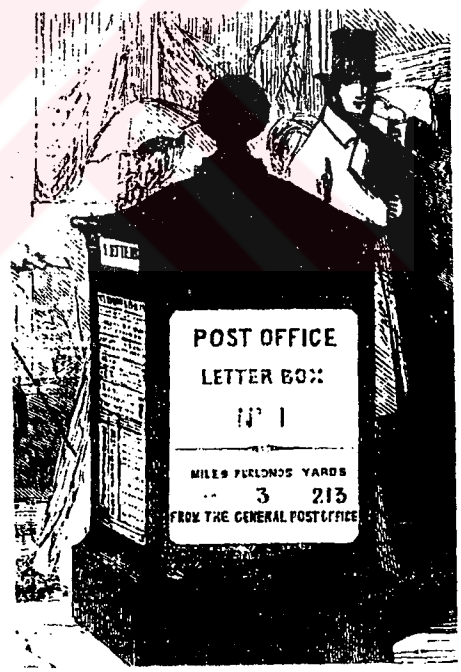
Teknolojik gelişmelerin bir anda arttığı (1850-1900) döneminde motorla taşıtların devreye girmesiyle kent mobilyası kavramında yeni ihtiyaçlara göre eklentiler başladı. Özellikle ulaşım yoğunluğunun kent içinde hızla artması ve ilk motorlu taşıtların yaygın olarak kent içinde kullanılmaya başlaması ile birlikte kentsel çevrelerde teknolojik gelişmelerin doğal sonucu olarak yaşamın korunması ve düzenlenmesi giderek önem kazanmaya başladı. İlk trafik düzenleme işareti olarak kullanıma giren yarı mekanik ve yarı aydınlatılmış eleman (1868) yılında Londra'da kullanılmaya başlandı. Gene Londra'da (1886) yılında ilk metronun devreye girmesiyle kent mobilyası kavramına yeni boyutlar eklendi. Diğer taraftan Amerika'da (1884) yılında ilk şehirlerarası telefon hattının devreye girmesiyle toplumsal kullanıma açılan bu yeni imkan kent mobilyası kavramındaki yeni gelişmeleri okyanusun diğer tarafında da hissettirdi.

İngiltere'de bu gelişmeleri daha sağlıklı yapıda değerlendirmek amacıyla 1920'lerde ilk çalışmalar başladı. Günümüze kadar yaklaşık 3000 adet standart ile zenginleştirilen bu yoğun çalışmalar İngiliz kentlerinin kentsel öğelerinin seçimi, dil birliği ve kalitesini sağlamak amacı paralelinde yapılan çalışmaların sadece küçük bir bölümünü oluşturmaktadır.

Bu ürünlerin seçimi ve uygulaması için oluşturulan ilgili komiteler arasında İngiliz Kraliyet Güzel Sanatlar Kurulu'na bağlı olarak, Sokak Mobilyaları Danışma Komitesi (Street Furniture Advisory Commitee), Kraliyet Kent Planlama Enstitüsü (Royal Town Planning İnstitute), İngiltere Tasarım Konseyi (British Design Council) en belli başlılarıdır. Bu komiteler ürünlerin planlamasından değerlendirilmesine ve uygulamasına kadar bütün süreçleri denetleyerek kentsel çevrenin sağlıklı gelişimine katkıda bulunmaktadır. Ürün seçimi yanında tüketici ya da kentli kullanıcı kitlenin gerek tepkisel gerekse de eğitsel olarak bu ürünlere katılımını sağlayarak, yayınlar yaparak bu süreçlerin sağlıklı bir biçimde geliştirilmesini sağlamaktadır. [4] Kent mobilyalarının tarihsel gelişimine ait örnekler şekil 2.2.'de görülmektedir.

Şekil 2.2.a. Paris, 1850.

Şekil 2.2.b. Londra, 1855.

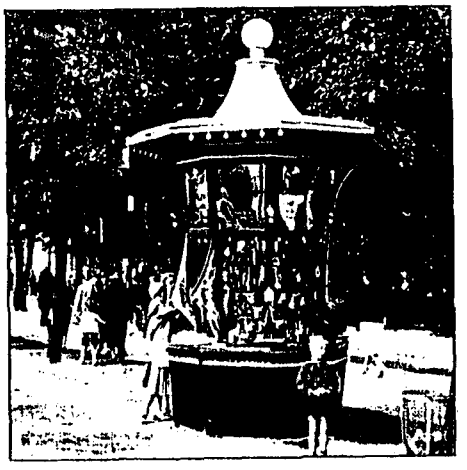
Şekil 2.2. Kent mobilyalarının tarihsel gelişimine ait örnekler [5, s.92-93], [6]

Şekil 2.2.c. Paris.

Şekil 2.2.d. Paris.

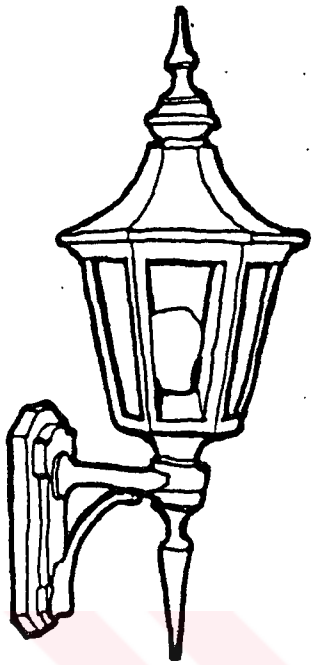
Şekil 2.2.e. Kopenhag

Şekil 2.2.f. Paris

Şekil 2.2.g. Berlin

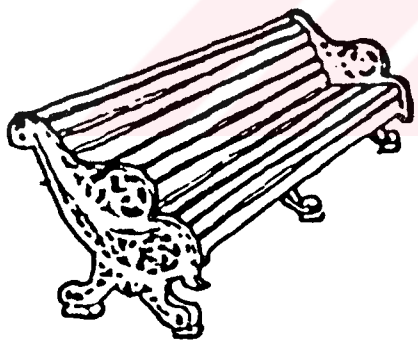
Şekil 2.2.h.

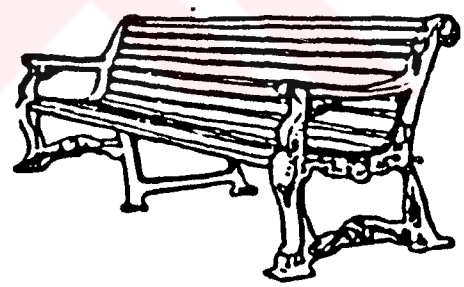
Şekil 2.2.ı.

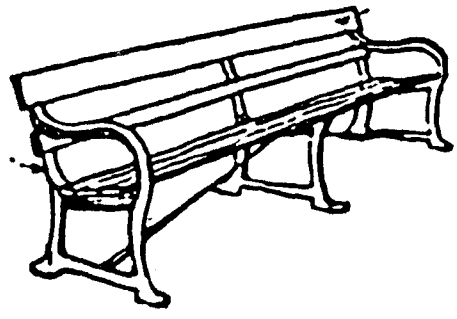
Şekil 2.2.j. Paris, 1850

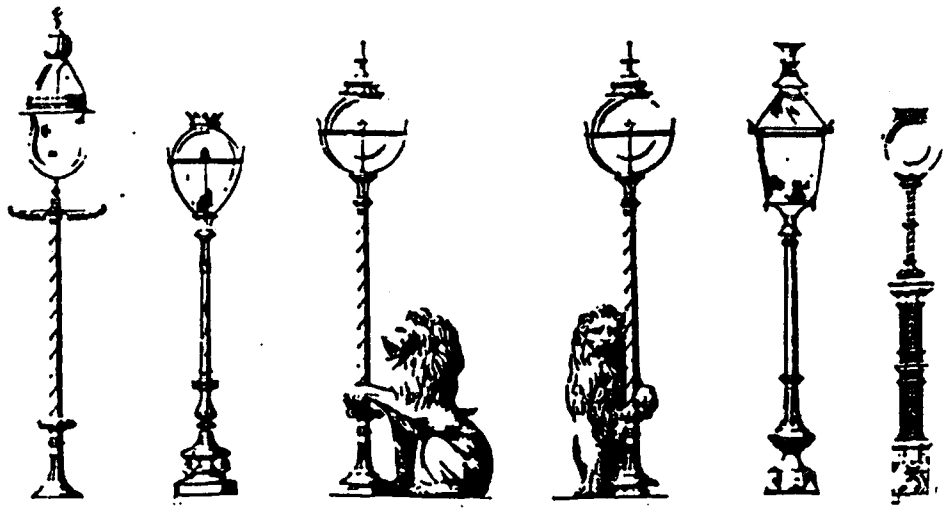
Şekil 2.2.k.

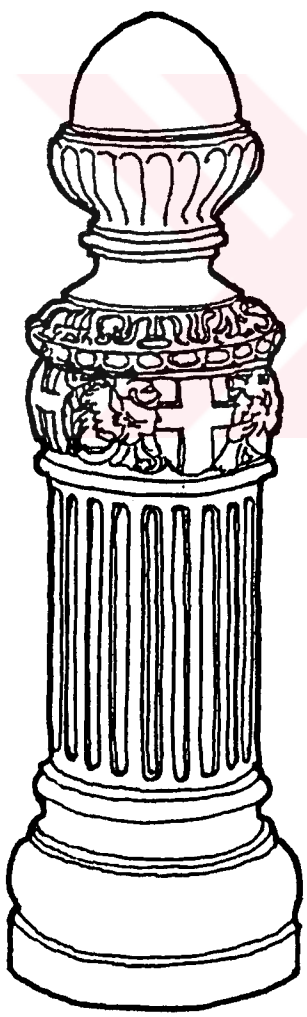
Şekil 2.2.l.

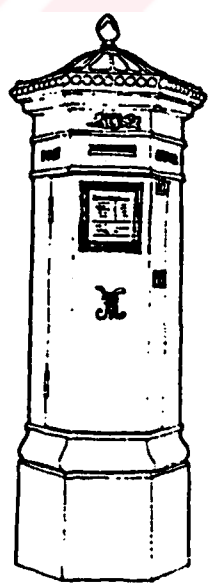
Şekil 2.2.m.

Şekil 2.2.n.

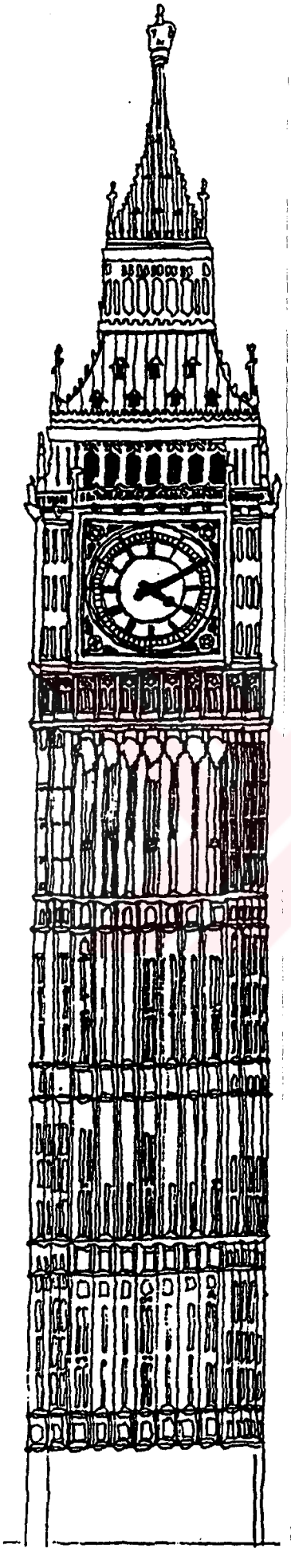
Şekil 2.2.o.

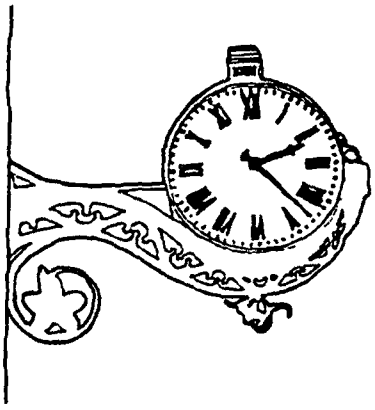
Şekil 2.2.p.

Şekil 2.2.r.

Şekil 2.2.s.

Şekil 2.2.t.

Şekil 2.2.u.

2.2.3. Çağdaş Kent Mobilyalarının Tasarımında Temel İlkeler :

Bu temel ilkeler üç başlıkta incelenebilir. Bunlar;

-İnsan gereksinimi ve olanakları ve bunları yanıtlayan araçlar etki-tepki ilişkisinde ve sürekli değişim içindedir. Dolayısıyla bunlar yönlendirilmelidir.
-İnsan araç-fiziki çevre birbirlerine bağlı bir sistemdir ve merkezinde insan bulunur. Tasarlanan araç kendi iç ve dış çevresinden ayrı düşünülmemelidir.
-Tasarlanan aracın kendisini kullanışsız hale getirecek zıtlığı da içinde taşıdığı unutulmamalıdır. [3, s.47]

2.2.4. Kent mobilyalarının tasarımında, tasarımcıların görevleri

Kentsel mobilyaların üretiminde endüstriyel standartlaşma kaçınılmaz bir gerekliliktir. Çünkü bu durumda, kentsel mobilyaların kullanım ve yapım kolaylığı bir örnekliği ve beraberliği, tekrarlanabilirliği elde edilebilir. Böyle durumda tasarımcıların görevi de;

-İnsanın enerji tüketimini azaltıp işgücünü ve verimini arttırmak için çevreyi düzenlemek,
-Kent mobilyası nitelikli ürünün kullanıcıya rahat ve güvenilir koşullar oluşturmasını sağlamak,
-Üretici ve tüketiciyi eğitmek,
-Toplumsal ve moral sorumluluk yüklenmek olmaktadır. [3, s.47]

2.2.5. Kent mobilyalarının Kentsel kullanım alanlarına göre dağılımı

Kent mobilyalarının, kentsel kullanım alanlarına göre dağılımı Şekil 2.3.'de görülmektedir.

Şekil 2.3.b. Kent mobilyalarının, kentsel kullanım alanlarına göre dağılımı [1, s.5]

2.2.6 Kentsel mobilyaların planlama aşamaları

Kent mobilyalarının planlamasında üç aşama vardır.

-Birinci aşama, güncel durumlara bağlı standart oranların, öğenin yapım alanında başka ne şekillerde kullanılabileceğinin, diğer olgusal verilerin tanımı ve incelenmesi yoluyla hazırlanmasıdır.
-İkinci aşama gelecekteki gereksinimlerinin toplumsal ve ekonomik olanaklarla bir arada gösterilip araştırılması, karara varılmasıdır.
-Üçüncü aşama ise, yaratıcı öğelerinin rol oynamaya başladıkları ve güncel planın yaratıcı yeteneklerinin aracılığı ile ortaya çıkmasıdır. [3, s.47]

2.2.7 Kent mobilyalarının araştırma yöntemleri

Sorunların yapısına bağlı olarak her kent öğesi için birden çok araç ve yönteme başvurmak gerekmektedir. Bütün bu yöntemlerin ortak yönü :

-Kent Mobilyalarının çevre içinde ele alınması ve diğer kent öğeleriyle birlikte daha geniş bir bütün içine yerleştirilmesi.
-Görevleriyle uyumlu strüktürel, fonkisyonel amaçların belirlenmesi
-Bu programların analizinden çıkan alternatiflerin somut sistemler olarak projelendirilmesidir. [1, s.5]

2.2.8 Vandalizm olgusu ve kent mobilyaları

Kamu alanları toplumun ortak kullanıma açık alanlardır. Burada kullanım olgusu mekanı belirleyici, tanımlayıcı anahtar kelimedir. Çünkü, iki çeşit tanıma sahiptir kullanma ve kötüye kullanma yani zarar verme.

Bugün tüm kentlerde gözlenen bir olgu, toplum ihtiyaçlarını gidermek için yapılanmış tüm kentsel alan düzenlemeleri bir süre sonra yıpranmakta veya tahrip edilmektedir. Yerlere çöp atmak, duvarlara yazı yazmak veya telefon kulubesindeki rehberi almak en basit kötü kullanma örnekleri olabilir. Bu noktada, kötü kullanımın bir alt başlığı olan estetik değerleri yıkma, tahrip etme eylemi vandalizm sorununu gündeme getirir. (38)

Vandalizm halkın fiziksel ve psikolojik sağlığını tehdit edebilen bir olgudur. Örneğin;

-Parçalanmış veya sökülmüş bir telefon kutusu bir trafik kazasının duyurulmasını engellediği için dolaylı olarak ölümüne neden olabilir.
-Çocuk oyun alanlarında tahrip edilmiş bir kaydırak yaralanmalara neden olabilir.
-Parçalandığı için çevresini karanlıkta bırakan bir aydınlatma elemanı, hırsızlık olaylarına ortam hazırlar.

Sosyolojiden Psikolojiye kentsel tasarımdan mimari ve endüstriyel tasarıma kadar bir çok disiplinde araştırma konusu olan vandalizmin oluşmasında çok çeşitli faktörler rol alır. Bazıları vandalizmin nedenlerini, sosyal ve fiziksel yokluklarla açıklarken diğerleri, yapılaşmış çevre ve yapıların boyut, şekil, tip ve toplum kontrolü ile ilişkili bulmuştur.

Bir yanda çevresel (okul, iş, dinlenme, eğlenme, dostluk, aile ve komşuluk ortamları), diğer yanda duygusal faktörler (sıkıntı, kişisel ilişkiler, aksiliğe çatma, tatminsizlik ve bir işe yaramama duygusu) vandalizm eyleminde rol alır.

Kent mobilyası seçiminde ve vandalizme dayanıklılık konusunda altı kriter önem taşır; uygunluk, ölçek, malzeme, bakım, yerleşme planı ve bağlantı detayları.

-Rahat olmayan bir oturma birimi doğru ışık vermeyen bir aydınlatma elemanı, okunamayan bir enformasyon panosu işlevleri bakımından uygun değildir ve vandalizme açık kapı bırakmıştır.

-Ölçek ve boyut, birimlerin, insan ve mekan ile ilişkisinin yanısıra işlevi ile de ilişkilidir.

-Malzemeler dayanıklılıklarının yanısıra yarattıkları psikolojik etkiyle de önem kazanırlar. Beton oturma birimi, aynı ölçülerdeki ahşap olanla karşılaştırıldığında, kütlesel ve ağır bir görüntü verir.

-Vandalizme maruz kaldıktan sonra onarılmayan bir birim, daha fazla eylemi cesaretlendirir. Donatım elemanlarının yanısıra, kentsel alandaki bitkilerin vandalizme karşı, bakım ve eksikliklerin giderilmesi, bitki kasalarının çöplerden temizlenmesi önemli önlemlerdir.

-Bağlantı detaylarının çok amaçlı kullanımı ve ayarlanabilirliği, birimlerin hareketliliğini, modülerliğini sağlar, gerekli olan destek ve taşıyıcı eleman sayısını azaltır. Vandalistik eylemde öncelikle saldırıya uğrayan bağlantı elemanlarının güçlülüğü önemlidir.

-Bu beş kriterin dışında, sokak ölçeğini tanımlayan insan ölçeği, sokağın algılanmasında büyük etkenlerden biri olan kent mobilyasının yerleşimi vandalizmi etkileyen olgulardan biridir. Kullanılmayan, ihtiyaç duyulmayan bir alana yerleştirilmiş bir telefon kulubesi veya oturma biriminin vandalizmden etkilenmemesi olanaksızdır.

Tüm kentsel donatım elemanlarını hedefleyen vandalizm eylemleri farklı yaklaşımlar ve sonuçlar içerir.

-Aydınlatma elemanları: Hedef alındıkları iki açıdan çevreye zarar verirler; parçalanmış görüntüsüyle insanları rahatsız eder ve çevreyi aydınlatma işlemini yerine getiremediğinden diğer vandalistik eylemleri körükler, korku ve endişeyi arttırır. İyi bir aydınlatma, her mekanda vandalizmi bir ölçüde engelleyicidir. Dikkatli seçim, doğru yerleşim, mutlak kontrol ve bakım, aydınlatma elemanlarına yöneltilen vandalizmi aza indirgeyecektir. Aynı zamanda, yapılara yakın, kolonlu aydınlatma elemanı, başka vandalistik eylemlere ve hırsızlık olaylarına yardımcı olabileceği için yerleşim planının önemi açıktır. Işık kaynağını çevreleyen cam veya akrilik plastik koruyucular ile tesisat kapakları, en çok zarar gören bölgelerdir. Örneğin, bazı durumlarda beton kolonların kolay parçalanması, tuzlu iklim koşullarında çelik kolonların az ömürlü olması, alimünyum kaplı çeliğin ise bir kaç yılda bir boya istemesi fakat, anodize edilmiş aliminyumun ise çok uzun süre dayanması göz önünde bulundurulmalıdır.

-Yer Döşemeleri: Trafiğin yoğunluğuna bağlı dayanıklıktaki malzemelerdir, ve bunların bakımı önemlidir.

-Oturma Birimleri : Aydınlatma elemanlarının tersine insanla doğrudan ilişkide bulunduğundan ulaşılır olmalıdır. Yere monte edilmiş birimler gibi diğerleri de yeterli derinlikte tesbit edilmeli ve yol düzeyi temiz bitmelidir. Aksi halde, kolaylıkla sökülebilirlilik imajını oluştururlar. Yere sabitlenmeleri onarım açısından sorun getirirken, vidalı olanlar kolaylık sağlarlar, fakat bu tip oturma elemanları da yayaların istedikleri mekanlarda istedikleri düzenlemeyi yapma olanağını kısıtlar. Yere bağlantısı olmayanlar ise belirli bir ağırlıkta olmalıdır.

-Çöp Kutuları: Vandalizmin çok olduğu alanlarda dayanıklı malzemelerden olmalıdır, fakat bu "kale gibi" sağlam olma anlamına gelmemelidir. Beton malzemeden olanların içinde pislik birikimi, içi naylon torba kaplı olanların dışarıya çirkin görüntü vermeleri, ince metalden olanların ise dayanıksızlığı bazı örneklerdir. Duvara monte olanlar, ayakta duranlara kıyasla, vandalizmden daha az etkilenirler. Varolan elemanların bağlantı noktaları kolaylıkla paslanmakta, işlememekte, kapaklar ise, çöp görüntüsünü kısmen kapatmakta, sinek trafiğini engelleyememektedir. Yeterli boyutta olma ve renk ile uzaktan fark edilme önemli kriterlerdir.

-Enformasyon Mobilyaları : Duvarlara monte edildiğinde bazen avantajlıdır. Özellikle içten aydınlatmalı olanlarında, dayanıklı malzemeler gerekmektedir. Sokak tabelaları kolay görülür, algılanabilir, ancak ulaşılması güç noktalara yerleştirilirse vandalizmden korunabilir.

-Otobüs Durakları: Kent içindeki dolaşımı engellemeyecek biçimde yerleştirilmeli kullanım yoğunluğuna göre boyutlandırılmalıdır. Şeffaflık ve hafiflik öğeleri, dayanıklı plastik veya özel cam malzemelerden, sağlam detaylarla elde edilebilir.

-Engeller ve Parmaklıklar: Doğru ölçüde ve doğru yerlerde, beton veya çelik birimler, trafiği engelleme veya sınırlama açısından olduğu kadar vandalizm ile mücadelede de önemlidir.

-Bitki Elemanları: Asıl işlevleri dışında, oturma birimi ve/veya çöp kutusu olarak da kullanıldıklarından dikkatle tasarlanmalı ve boyutlandırılmalıdır. Aksi halde temizlemek ve onarmak çok zor olur. Keskin köşeler kırılmaya elverişli ve tehlikelidir. Yükseltilmiş bitki alanları kısa yol sağlamak amacıyla açılan patikalardan alanı korur.

-Telefon Kulubeleri: En populer hedeflerdir. Alçak cam bölmelerin çelik levhalarla değiştirilmesi, üst kısımların ise cam yerine polikarbonat malzemelerden olması daha uygundur. Çelik jeton kutusu, çelik kordon, dayanıklı bir malzemeden ahize, sökülmesi zorlaştıran iç kısma yerleştirilmiş numara diski ve 24 saat aydınlatma, olası vandal eylemleri oldukça engeller.

-Umumi Tuvaletler: Duvar Yazısına (Grafiti) en açık olan mekanlardır. Açıkta bulunan tesisat boruları vandalizmi körükler. Lavaboların kırılması, tıkanması, havlu, kağıt, kurutucu ve sabunların çalınması çözüm aranan tasarım problemleridir.

-Çocuk Oyun Alanları: Vandalizme sık rastlanan alanlardır ve önemli kazalara neden olabilir. Vidaları sökülmüş salıncakların düşmesi, ucu kalkmış kaydırak yüzeyinin kayan çocukların yaralanmalarına neden olması önemli örneklerdir. [7]

2.3. Bölümün Sonuçları

Günümüzde kamusal mekanlar ve bunların içinde yeralan kentsel mobilyaların görünümleri ve işlevsellikleri, bu kentsel mekanı kullanan toplumun eğitimini, kültürünü ve sosyo-ekonomik seviyesini yansıtmaktadır.

"Kent mobilyaları, kentin insanla olan arakesitidir. İkisinin arasındaki çizgi, o arakesit ihmal edilirse, şehirli o şehre herhangi bir saygı duymadan çöpünü de yere atabilmektedir. Ama, eğer o fonksiyonu karşılayacak çözüm doğru olarak üretilmiş ve uygun yere konmuşsa o çöpü kimse yere atmaz." [2, s.19]

Kent mobilyaları "Bilinçli ve uyumlu üretildikleri taktirde, insan için gerekli olan moral ortamı ve kolaylıkları sağlarlar. Uyumsuzlukları ise insanı rahatsız eder. Kent mobilyalarının bilinçli ve uyumlu üretilmesi yeterli değildir. Çünkü, "kent mobilyası sadece bir şeyin üretilmesi değildir. Onların şehrin yapısı içinde binlerce problemle iç içe ve en uygun şekilde yerine konması da önemlidir. Yani Uludağ'a konacak ürün başkadır Erzurum'a konacak olan ise daha başkadır. Gerçekte hepsi aynı mobilyadır aynı duraktır, ama endüstrisi aynı olmak şartıyla birlikte çevre koşullarına göre farklı olarak da çözümlenmiş olmalıdır. Buna ait bir çok örneği heran görmekteyiz. İstanbul'da planlanmış, Erzurum'a konmuş, kırılmıştır..." [2, s.19-20]

"Kent mobilyaları endüstri boyutuyla üretilmediği sürece ve bu belirli bir planlama içerisinde hayata geçip toplu canlı bir doku gibi, belirli normlarda yenilenemediği ve bu yenileme içerisinde doğal, kültürel, tarihsel dokuyla da bağlantı kurulmadığı sürece, bu defa da katı bir norm ile karşılaşma ihtimali vardır" [2, s.20] Çöp kutusundan, otobüs durağına kadar birçok kent mobilyası endüstriyel bir ürün olmak zorundadır ancak bu sayede bilinçli ve uyumlu bir üretim yapılabilir. Ancak endüstriyel üretimin standart ve prefabrike olması zorunluluğu, bu ürètim biçiminin bulacağı kent mobilyası çözümlerinin sınırlı olabileceği" gibi bir düşünceye sebep olabilir. "Gerçek böyle değildir. Bir sistem fikrine sadık kalınmak koşuluyla her türlü üniformluktan kurtulmak mümkündür" (1, s.4]

Kent mobilyaları toplumun bir parçası olan özürlülerin de kullanabileceği özelliklere sahip olmalı, kentsel mekanlar özürlülerin özelliklerine uygun olarak tasarlanmalıdır. Kaldırımlara rampalar yapılması, özel telefon kulubeleri tasarlanması, kaldırımların ve bariyerlerin özürlülere engel teşkil etmemesi çağdaş bir kentsel mekanda aranılan özellikler olmalıdır.
Kent mobilyalarının görünümü ve işlevsellikleri açısından bilinçli ve uyumlu olarak tasarlanması ve üretilmesinin yolu İngiltere, Amerika gibi gelişmiş ülkelerde gördüğümüz kent komisyonlarının çalışmaları ile mümkün olabilir. Örneğin, İngiltere'de İngiliz Kraliyet Sanatlar Kurulu'na bağlı olarak, Sokak Mobilyaları Danışma Komitesi (Street furniture Advisory Committee), Kraliyet Kent Planlama Enstitüsü (Royal Town Planning İnstitute), İngiltere Tasarım Konseyi (British Design Council) bu amaçla hizmet vermektedir. Bu komisyonlar planlanmasından değerlendirilmesine ve uygulanmasına kadar bütün süreçleri denetleyerek kentsel mekanın sağlıklı gelişimine katkıda bulunmaktadır. Ürün seçimi yanında tüketici ya da kentli kullanıcı kitlenin gerek tepkisel gerekse de eğitsel olarak bu ürünlere katılımını sağlayarak, yayınlar yaparak bu süreçlerin sağlıklı bir biçimde geliştirilmesini sağlamaktadır." [4]

Herkese açık ve kamunun sorumluluğunda olan, yapılanmış ve yapılanmamış kentsel kamusal alanlarda kullanılan kent mobilyaları, mekanı tanımlıyan ve tamamlayan öğeler niteliğindedir. [8] Kent mobilyaları kente bir kimlik kazandırır onu yaşanılır bir mekan haline getirir. Kent mobilyaları bir kente canlılık, neşe katabildiği gibi kirletip, çirkinleştirebilir de. [9, s.77] Kent mobilyalarına İstanbul'dan örnekler eklerde verilmektedir. [Ek A]

BÖLÜM 3 KENT MOBİLYALARI KAPSAMINDAKİ ÇÖP KUTULARI

Kentsel mekan oluşumunda kullanılan kent mobilyalarının en önemlilerinden biri de çöp kutularıdır. İnsan yaşamında çöp herzaman varolan ve olacak olan bir olgudur. "Yaşam tarzındaki ilerlemeler ve değişimler yeni çöp tiplerinin doğmasına neden olmaktadır." Bunların başında, mevcut gıdaların bolluğu ve bunların tek tek paketlenmesi, ambalajlarda çok çeşitlilik yaratmaktadır." [10] "Ön paketleme ve depozitosuz ürünler ve tüketimin çok artmış olması çöp sorununu önemli boyutlara ulaştırmaktadır." [6, s.111]

Ön paketleme pazarlamada kullanılan güven yaratmak ve ürün ambalajını dış etkilerden korumak için kullanılan bir yöntemdir. Örneğin diş macunu, traş köpüğü, parfüm, ilaç vb. ürünlerin tüp, şişe gibi ambalajlarının ayrıca bir kutu içinde pazarlanmasıdır. Bu ikinci ambalajlama ön paketlemedir. Ön paket ürün alındıktan sonra çoğunlukla hemen atılmakta ve ürünün yarattığı çöp miktarını ikiye katlamaktadır.

Depozitosuz ürünler ise meşrubat, süt, su v.b. ürünlerin ambalajlarının firmaya geri dönüşsüz olarak pazarlanmasıdır. Kullanıcı açısından kolay olan bu yöntem çöp sorunu açısından ise problem olmaktadır. Çöp miktarının artmasının yanında çöp kutularını kullanmayan kişilerin çevreye attıkları bu kutular ve şişeler çevre kirliliğine neden olmaktadır.
Örneğin, denize atılan "bir teneke kutu 100 yıl, bir alüminyum kutu 200-500 yıl, bir plastik şişe 400 yıl " dayanmaktadır. [11] Bunlara birde sigara izmarit ve paketlerini, tiyatro, sinema, otobüs v.b. biletleri, hızlı yemek (fast-food) ambalajlarını, abur-cubur olarak adlandırılan besin ambalajlarını da eklediğimizde kentsel mekanlardaki çöp sorunu çok artmakta ve geniş anlamda bir çevre kirliliğine dönüşmektedir.

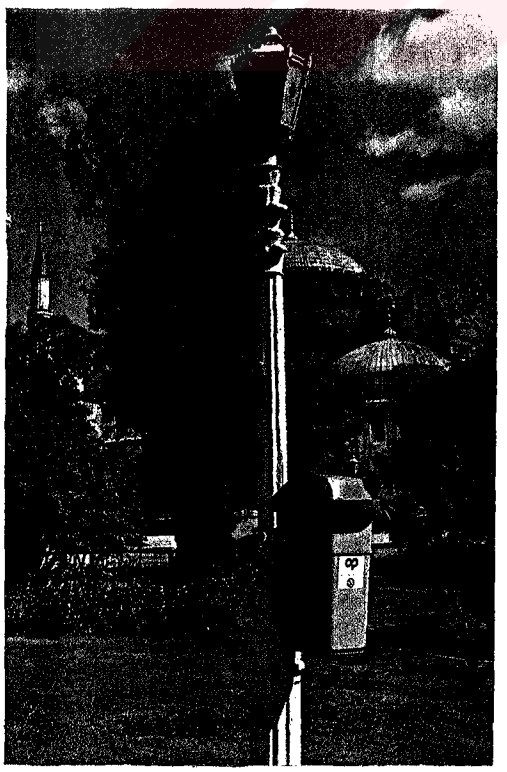
Kentlerimiz için sıkıntı yaratan bu sorunun çözümü ise iyi tasarlanmış, üretilmiş, doğru yerleştirilmiş ve iyi kullanılan çöp kutularının kentlerimize kazandırılmasıdır. Aksi halde bu çöpler kentsel mekanları fiziksel ve görsel olarak genel bir çöplüğe döndürebilirler. Bu çöplerin yaydığı koku ve pislik olağandır ki hastalıklara da sebep olmaktadır.

Kent mobilyası olarak çöp kutularının görevleri (işlevleri) kentsel mekanlarda insanların ürettiği çöplerin biriktirilmesi ve gerekli araçlarla naklinin yapılacağı zamana kadar korunmasıdır. Eğer bu yapılmazsa çöpler sokaklara atılmakta bu da çevre kirliliğini oluşturmaktadır.

Çöp iki ana kaynaktan üremektedir. Birincisi sokaklarda, caddelerde, parklarda v.b. kentsel mekanlarda insanların bir yerden bir yere giderken veya eğlence, dinlenme, spor, oyun, alışveriş aktivitelerini gerçekleştirirken ürettiği çöpler. İkincisi ise ev, işyeri, fabrika, atölye, otel v.b. mekanlarda üretilen çöplerdir.

-Birinci gruba giren çöpler sokak, cadde, park, alışveriş merkezi v.b. kentsel mekanlara yerleştirilmesi gerekli değişik ebat ve tiplerde çöp kutuları ile biriktirilirler. [Şekil 3.1]

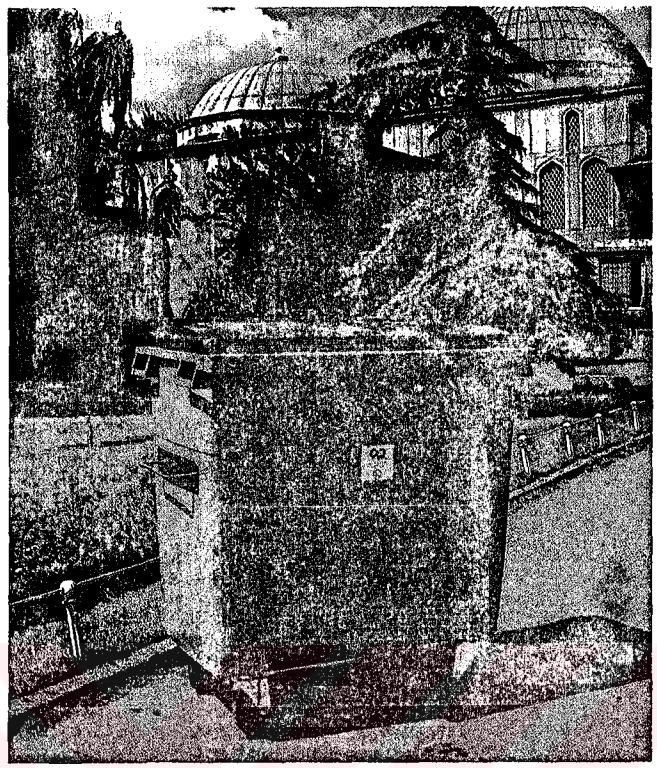
-İkinci gruba giren çöpler ise ev, işyeri, fabrika, atölye, otel v.b. mekanlarda öncelikle toplanır ve daha sonra çöp kamyonunun toplaması amacı ile çöp konteyneri olarak adlandırılan büyük çöp kutularına atılarak biriktirilirler. [Şekil 3.1]

Şekil 3.1.a. Çöp kutusu

Şekil 3.1.b. İki tekerlekli konteyner

Şekil 3.1.c. Dört tekerlekli konteyner

Türkiye'de de uygulanmak istenmesine rağmen pek uygulanamayan bir başka çöp kutusu ve çöp biriktirme, toplama yöntemi ise çöplerin özelliklerine göre sınıflandırılarak biriktirilmesidir.Avrupa, Amerika gibi gelişmiş ülkelerde kağıt, cam, plastik, pil v.b. [12] geridönüşü mümkün ve ekonomi için faydalı olan ürünler için ayrı ayrı çöp kutuları tasarlanmış ve yerleştirilmiştir. İstanbul'da bu amaçla Darülacaze Vakfı-Belediye işbirliği ile geliri vakfa bırakılmak üzere kentsel kamusal mekanların belirgin noktalarına, renkli ve renksiz cam şişeler için büyük konteynerler yerleştirilmiştir. Bu konteynerler [Şekil 3.2]'de görülmektedir.

Ülkemizde ise en önemli sorun çöplerin ayrı ayrı biriktirilmesinin ötesinde öncelikle çöp kutularının yeterli düzeyde kullanımı ve korunabilmesi problemidir. Bunun çözümü ise insanlarımız eğitilmesi, çöp kutularını kullanmaya özendirilmesi, teşvik edilmesi hatta zorlanmasıdır.

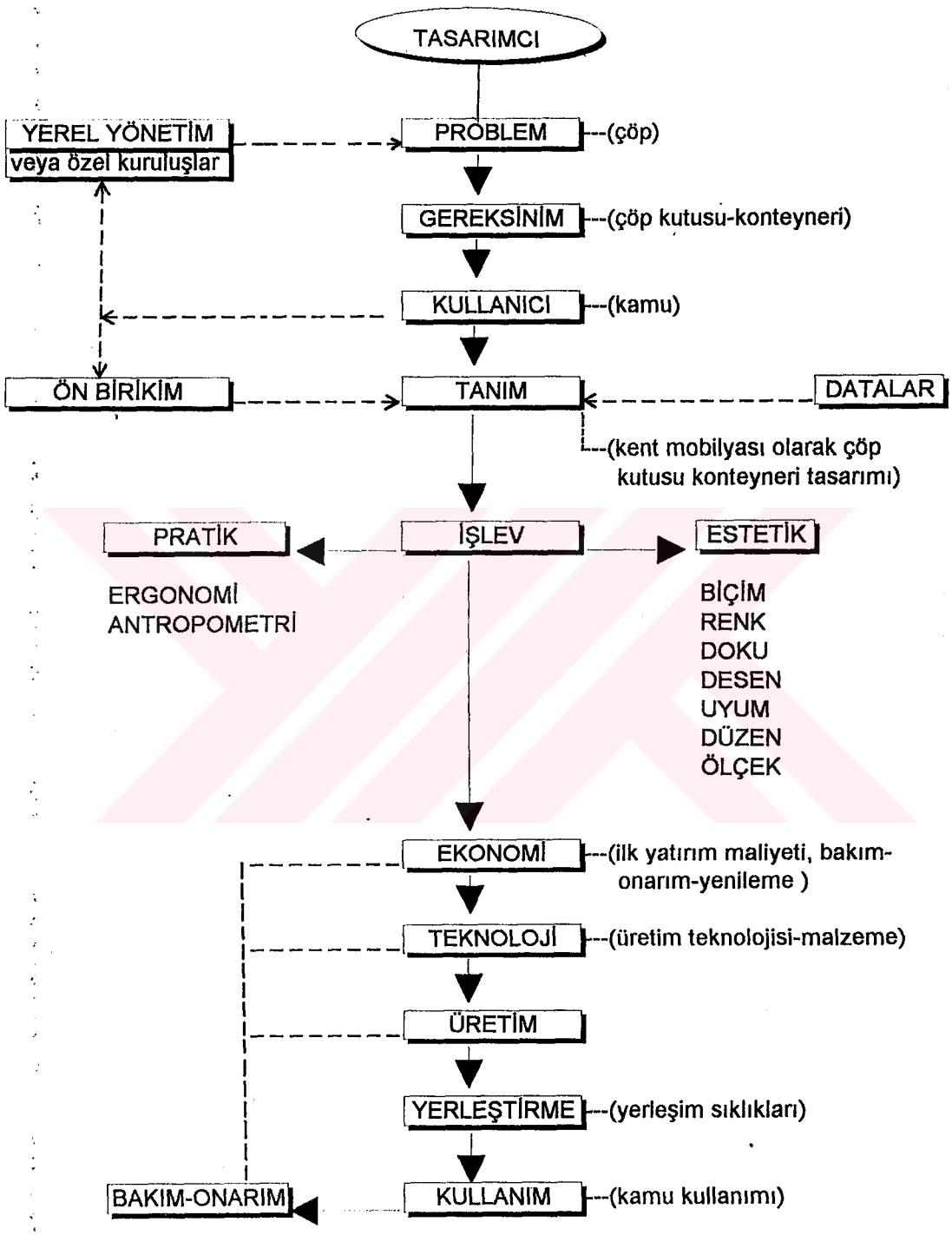

Şekil 3.2. Çöplerin sınıflanarak toplanmasına ait bir örnek

Kentsel mekanlarda çöp problemi büyük boyutlardadır. Çöp kutularının yetersizliği, kalitesiz imalatlar, kötü kullanım ve bakımsızlık sebebiyle kullanım dışı kalanların yanında, mevcutların yeterli düzeyde kullanılmaması, "kullanılmak istendiğinde de çevrede bir adet bile bulunamaması, bulunsa bile tıka basa dolu ve hatta içindeki çöplerin kutudan taşmış olarak yerlerde bulunması çöp problemini vurgulamaktadır" [6, s.111] Çöp kutuları, kent mobilyalarının sınıflaması içinde şehircilik açısından "hizmetlere aracı olan bir öğedir" (2) Çöplerin biriktirilmesi, toplanması, nakli ve yokedilmesi bir kamu hizmetidir. Çöp kutuları da bu hizmetin gerçekleşmesini sağlayan bir kent mobilyasıdır.

Çöp kutuları işlevsel nitelikli ve insanlara "kolaylık sağlayan kent mobilyaları oldukları için kolay farkedilebilir, erişilebilir, kullanılabilir olmalıdırlar" [13, s.513] Çöp kutuları aynı zamanda alt yapı gerektirmeyen kent mobilyalarıdır bu da çöp kutularının kentlerimize aslında ne kadar kolay kazandırabileceğini gösterir.

Çöp kutularının kentsel mekanlara kazandırılması aslında tasarımcıdan, kullanıcıya kadar bir sürece bağlıdır. Şekil 3.3.'de "Tasarımcının ürün geliştirme stratejisi" [4] üretim sonrasına da devam ettirildiğinde tasarımcıdan, kullanıcıya kadar ki süreç görülmektedir.

Şekil 3.3. Kent mobilyalarının tasarımcıdan, kullanıcıya kadar ki süreci

Çöp kutularının tasarımından, üretimine, yerleştirilmesinden, kullanımına kadar tüm evrelerinde bilinmesi gerekli bazı değerlendirme kriterleri vardır ki bunlar kent mobilyası olarak çöp kutularının işlevlerini tam olarak yerine getirmesini sağlarlar.

3.1 Değerlendirme Kriterleri

Çöp kutularının etkin olarak kullanılabilmesi için gerekli kriterler aşağıdaki gibi özetlenebilir.

3.1.1 Çöp kutularının yerleştirilmesi gerekli yerler;

Kamu mekanlarında özellikle belirgin yerlere yerleştirilmelidir. Kolay farkedilebilir ve ulaşılabilir olmalıdırlar. Aşağıda belirlenen kent mekanlarına yerleştirilirler.

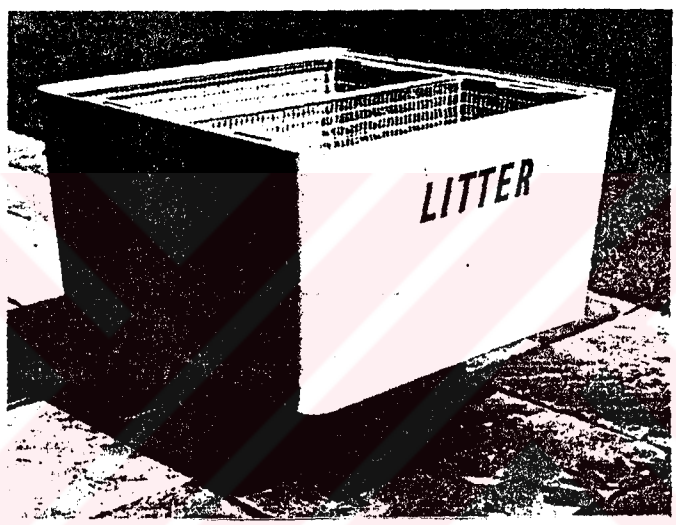
- Oturma ve dinlenme alanları
- Park, oyun ve spor alanları
- Alış veriş merkezleri
- Kalabalık ve insanların sıra oluşturabileceği yerler
- Ana yaya yolları ve meydanlar
- Sinema, tiyatro v.b. yerlerin çıkışları
- Yemek yenen bölgeler (özellikle fast-food'ların yakınlarına)
- Otobüs durakları, tren istasyonları v.b..
- Satış makinalarının yanları
- Büfe ve gazete kiosklarının yanlarına [6, s.111], [5], [14]

3.1.2 Çöp Kutularının Yerleştirilme Sıklıkları ve Boyutları (Kapasiteleri)

Çöp kutuları yukarıda belirtilen özellikli yerler ve diğer kamu mekanlarında (sokak, cadde v.b...) değişik sıklıklarda yerleştirilirler. Yerleştirme sıklıkları bölgenin özelliğine, yoğunluğuna, çöp kutularının boyutlarına, toplanma sıklıklarına bağlıdır. Bir görüşe göre "birçok küçük çöp kutusu az sayıda büyük çöp kutusuna tercih edilebilir." Bu görüşü destekleyen diğer bir görüş ise "yoğun kentsel çevrelerde herhangi bir noktadan bakıldığında herzaman rahatlıkla en az iki çöp kutusu görülmelidir."

"Turistik bölgeler ve sahil kasabalarında mevsimler arası değişimler nüfus dalgalanmaları) oluyorsa bu tip bölgelerde çöp kutularının büyüklükleri ve sıklıkları maximum ihtiyacı karşılayacak sayıda ve ölçüde düzenlenmelidir."

Çöp kutularının boyutları boşaltılma sıklıkları ile bağlantılıdır. Büyük çöp kutuları (konteynerler) apartmanlar v.b.. yerlerin çöplerini boşaltmak için kullanılırlar. Bir kişinin kaldırması gereken durumlarda bu büyük kutuların içinde ayrı ayrı taşınabilen küçük sepetler bulunmalıdır. [6, s.111-112] Bu tip bir çöp kutusu Şekil 3.4'de görülmektedir.

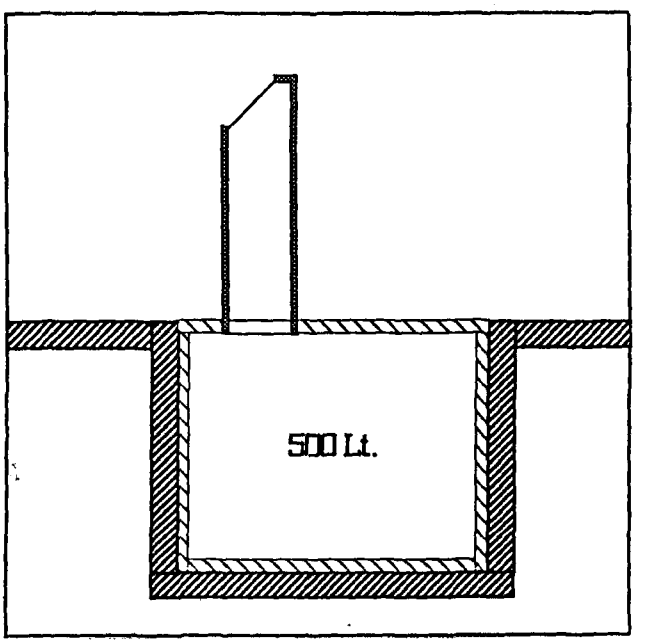

Şekil 3.4. Çöp kutusu

Kamu mekanlarında kullanılan çöp kutularının boyutlarının büyük olması diğer bir performans özelliği olan çevre içindeki yeri ve uyumu ile de ilgilidir. Çevre ölçeğinden büyük olan bir çöp kutusu çöpleri toplarken kendisi çevreye uyumsuzluk ve rahatsızlık yaratabilir.[10] Çöp üretiminin çok olduğu yoğun bölgelerde eğer yalnızca sıklıkları arttırmak yeterli değilse buna güzel bir çözüm belki de gizli bir çöp kutusu sistemi kullanmaktadır. Şekil 3.5'de görülen, bir Fransız firmasının geliştirdiği bu sistem ilginç bir çözümdür. [15]

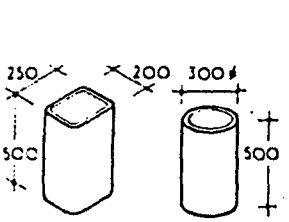
Şekil 3.5.a.

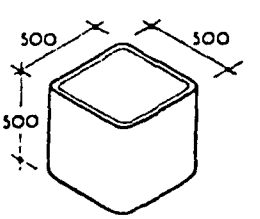
Şekil 3.5.b.

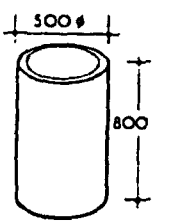
Şekil 3.5. Gizli hazneli çöp kutusu [15]

Maliyeti fazla olmakla birlikte çevreye uyumu açısından önemli bir örnektir. Ev, işyeri, fabrika, otel v.b. binaların atık çöplerinin toplandığı konteynerler 400 lt. ile 1000 litre arasında kapasiteye sahiptirler. Çöp miktarının yoğunluğuna göre bir veya birden fazla bulundurulmaları uygun olmaktadır. Örneğin; İstanbul Kadıköy Belediyesi binalardan 10 daireye kadar bir adet konteyner, 12 daireden sonra ise ikinci bir konteyner istemektedir. İngiliz standartları çöp kutularının boyutlarına ait dört grup belirlemiştir. Bunlar şekil 3.6.'da görülmektedir.Çöp kutularına ait genel boyut ve kapasiteler Şekil 3.7'de görülmektedir.

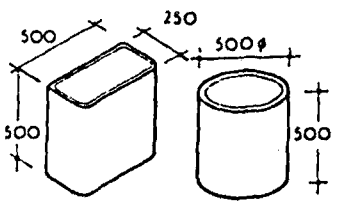
TİP A 14-28 Lt.

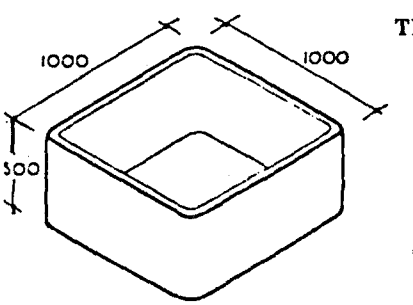

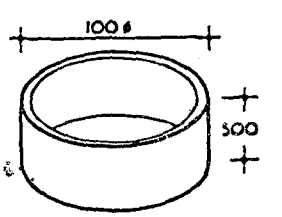
TİP C 85-170 Lt.

TİP D 170 Lt. ve üstü

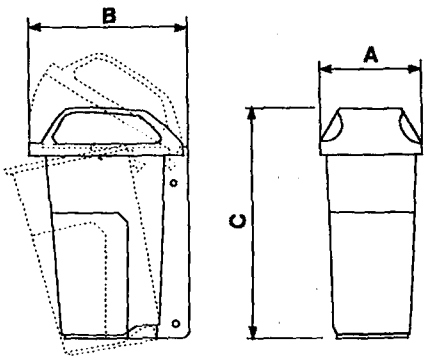

TİP B 28-85 Lt.

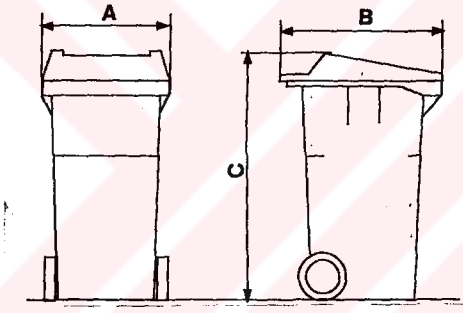

Şekil 3.6. İngiliz standartları tarafından gruplanan 4 boy çöp kutusu [6]

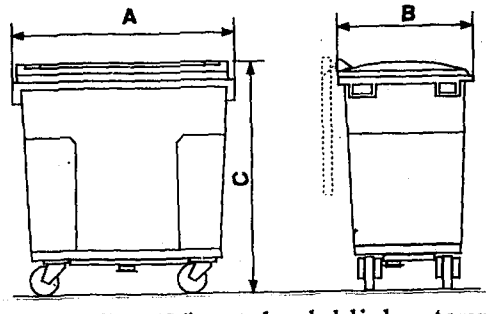
TİP	A	B	C	Çöp kapasitesi
32 L	310 mm	411 mm	350 mm	7 kg
40 L	280 mm	435 mm	645 mm	8 kg

Şekil 3.7.a. Sepet tipi çöp kutuları

TİP	A	B	C	Çöp kapasitesi
90 L	485 mm	550 mm	855 mm	35 kg
120 L	485 mm	550 mm	985 mm	50 kg
240 L	585 mm	730 mm	1100 mm	100 kg
330 L	660 mm	875 mm	1100 mm	150 kg

Şekil 3.7.b. İki tekerlekli konteynerler

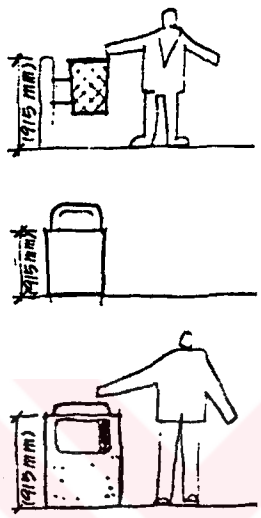
TİP	A	B	C	Çöp kapasitesi
500 L	1250 mm	650 mm	1098 mm	200 kg
660 L	1260 mm	767 mm	1160 mm	250 kg
750 L	1260 mm	767 mm	1310 mm	300 kg
1000 L	1260 mm	1080 mm	1310 mm	.350 kg

Şekil 3.7.c. Dört tekerlekli konteynerler

Şekil 3.7. Çöp kutularına ait genel boyut ve kapasiteler [30]

3.1.3 Çöp Kutularının Yerleştirme Koşulları

Yerleştirme koşulları aşağıdaki gibi olabilir. Bunlar şekil 3.8.'de görülmektedir.

- Bir yere bağlanmış çöp kutuları

-Serbest yere oturmuş çöp kutuları

-Zemine bağlanmış çöp kutuları

Şekil 3.8. Çöp kutularının yerleştirme koşulları [13, s.513]

Direk, duvar, ilan tabelası, aydınlatma direği parmaklık veya kendi özel direğine bağlanan çöp kutularında bağlantı sağlam olmalıdır ve eğer serbest yere oturmuş çöp kutuları gerekmiyorsa, yerden yükseltilmelidirler.

Genel görünüm içinde çoğunlukla tek başına pek hoş görünüm vermeyen çöp kutularının diğer bazı kent mobilyaları ile (direk, duvar, parmaklık v.s.) gruplanarak kullanılması sıkıntı yaratan bu sorun için uygun bir çözüm olabilir. [14, s.78] Çöp kutularının bağlanmış olması güvenlikleri açısından da önemlidir. Londra'da Thames nehrinin kuzey yakasına yerleştirilen yaklaşık 36 beton çöp kutusundan (herbiri yaklaşı 50 kg. civarında) bir kaç ay sonra yalnızca 5 adet geride kalmıştır. Diğerleri duvardan aşırtılarak nehre atılmıştır. [6, s.111]

Apartmanların, okulların, işyerlerinin çöplerinin toplandığı büyük kapasiteli çöp kutuları, konteynerler ise kaldırımlara açılacak olan ceplere, daha iyisi binaların bahçesinde veya altında yapılacak çöp konteyner yuvalarına konmalıdır. Aksi halde güvenlik ve estetik açıdan sakınca oluştururlar.

Sokakta bırakılan bir konteyner karıştırılmaya ve vandalistik eylemlere açıktır ve büyük görünümleri ile, her binanın önünde bunlardan en az bir adet bulunması gereğinden yola çıktığımızda, kentsel mekanın estetiği açısından da iyi olmaz.

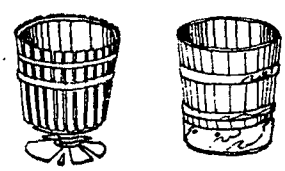
Binalara ait çöp konteynerleri bulundukları yerlerden, çöpleri almaya gelen çöp kamyonuna götürülebilmeleri için tekerlekli olarak üretilmektedirler. Ancak kendine ait bir yeri, odası olmayan konteynerler sokak ve caddelerde, kaldırım ve yollarda gelişi güzel ve düzensiz durmaktadırlar. Bu gelişi güzel ve düzensiz duruma çözüm konteynerlerin bağlanmasıdır. Ancak yetkili kişilerin açabileceği bu bağlantı elemanları sayesinde bir düzen sağlanabilir.

3.1.4 İşlevsel Özellikleri (Boşaltma Yöntemleri, Kullanışları)

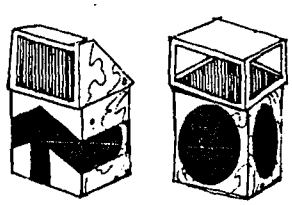
Çöp kutularının işlevsel özellikleri; kullanım özellikleri ve boşaltma yöntemleri olarak iki bölümde incelenebilir. Bunlar;

Kullanım Özellikleri

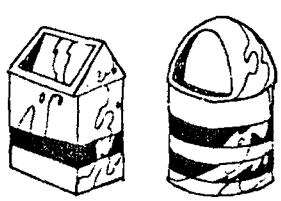
Çöp kutularını kullanım özelliklerine göre üçe ayırabiliriz. Bunlar şekil 3.9'da görülmektedir.

-Ağzı Açık Tip Çöp Kutusu : Kullanımı kolay ancak kar ve yağmur suyu biriktirir.

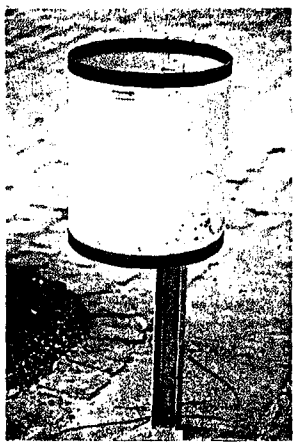
-Ağzı Yarı Açık Tip Çöp Kutusu : Kar ve yağmur suyu girmesini engeller göreceli olarak kullanımı kolaydır.

-Menteşe Kapaklı Tip Çöp Kutusu: Kar ve yağmur suyu girmesini engeller fakat kullanımı bazıları için zordur, uzun süre için dayanıklıdır kokuyu önler.

Şekil 3.9. Çöp kutularının kullanım özelliklerine göre ayrımı [14, s.240]

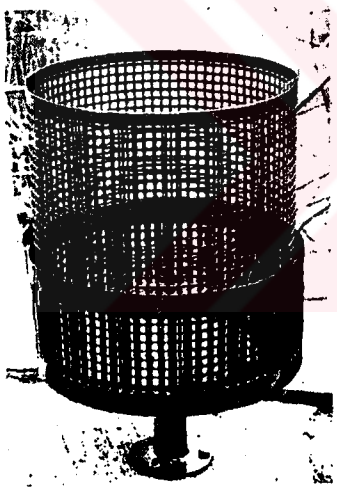
Çöp kutularının kullanım özelliklerine ait örnekler şekil 3.10'da görülmektedir.

Şekil 3.10.a. Ağzı açık çöp kutusu

Şekil 3.10.b. Ağzı açık çöp kutusu

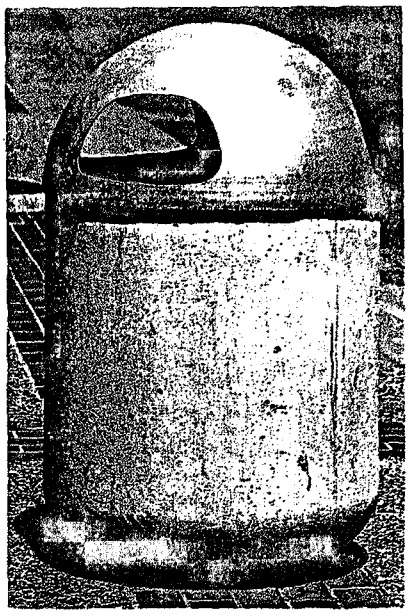
Şekil 3.10.c. Ağzı açık çöp kutusu

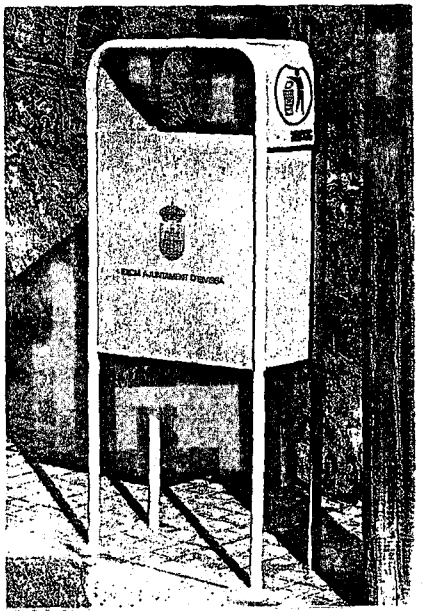
Şekil 3.10.d. Ağzı yarı açık çöp kutusu

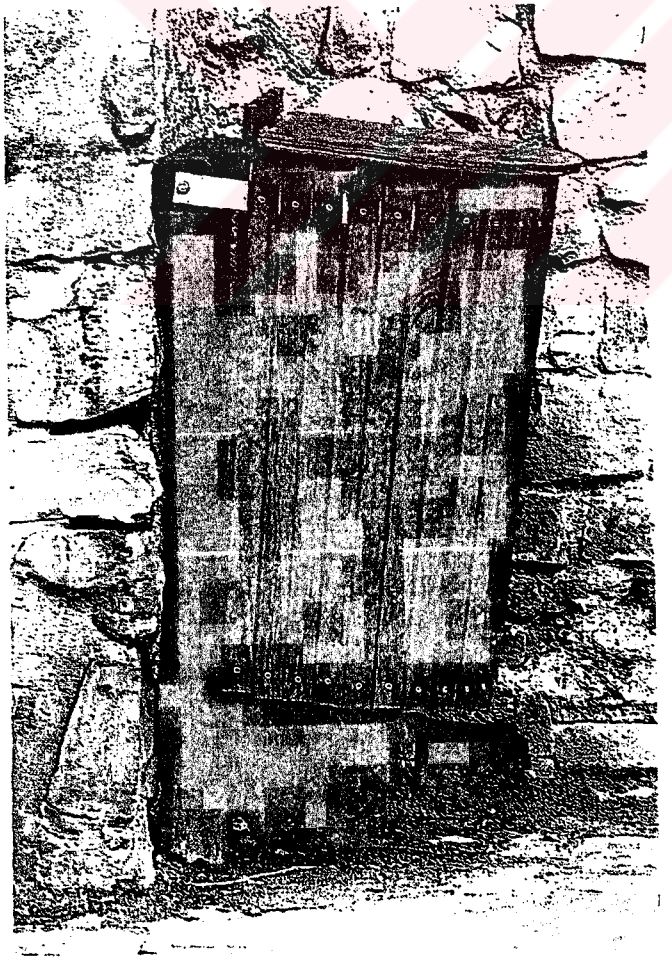
Şekil 3.10.e. Ağzı yarı açık çöp kutusu

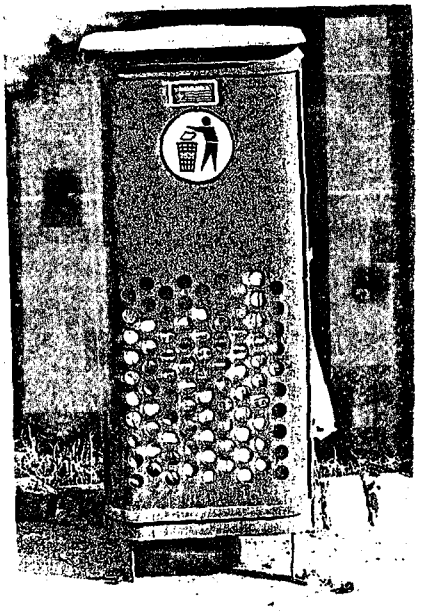
Şekil 3.10.f. Ağzı yarı açık çöp kutusu

Şekil 3.10.g. Ağzı yarı açık çöp kutusu

Şekil 3.10.h. Menteşe kapaklı çöp kutusu

Şekil 3.10.ı. Menteşe kapaklı çöp kutusu

Şekil 3.10 Çöp kutularının kullanım özelliklerine ait örnekler. [10] [25]

Boşaltılma Yöntemleri;

Çöp kutularını boşaltılma yöntemleri açısından beş gruba ayırabiliriz. Bunlar;
-Serbest boşaltılabilen (serbest tip çöp kutuları) şekil 3.11.a.'da görülmektedir.
-Bağlantıdan hareket ettirilerek, devirerek veya çıkararak (bağlantılı tip çöp kutuları) şekil 3.11.b.'de görülmektedir.
-İçine polietilen torba konulan çöp kutuları şekil 3.11.c.'de görülmektedir.
-İçine galvaniza çelik levha kutu yerleştirilen çöp kutuları, şekil 3.11.d.'de görülmektedir.
-İçine tel sepet konulan çöp kutuları şekil 3.11.e.'de görülmektedir. [6, s.112]

Kullanım özellikleri ve boşaltılma yöntemlerine ait pratikteki gözlemler ise şunlardır;

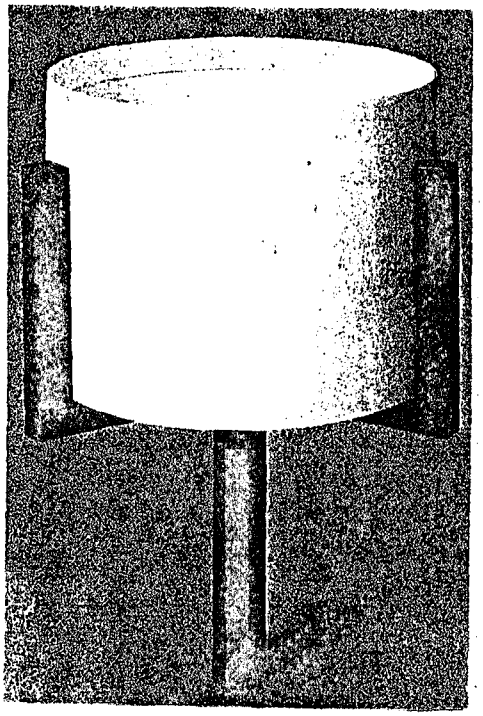
Bağlantılı tip çöp kutularının boşaltılmasında bağlantı elemanı sağlam olmalıdır eğer ekseni etrafında döndürülerek boşaltılıyorsa zamanla bağlantı zarar görebilir. Bağlantıdan sökülerek boşaltılıyorsa boşaltılma esnasında düşürülmemeli veya vurulmamalıdır.

İçine polietilen torba kullanılan çöp kutularının olumsuz yönü, torbalar çöp kutusundan dışarıya sarkmakta ve görünümü olumsuz etkilemektedir.

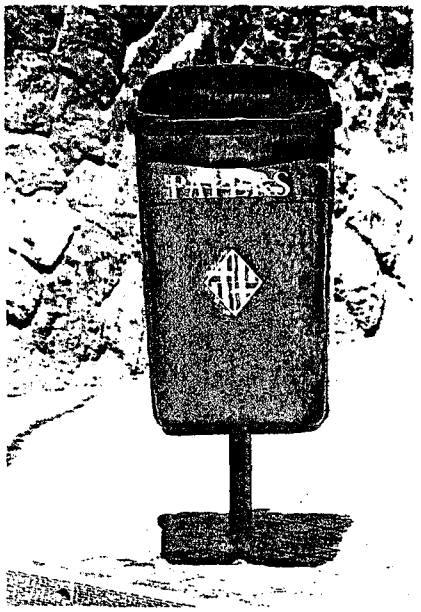
Tel sepet kullanılan çöp kutularının olumsuzluğu ise tel sepet çıkarıldığında dış kutunun dibinde çöp ve pislik kalmaktadır ve buna ulaşmak ve temizlemek zordur.

Bu açıdan en uygunu içinde galvanize saç levha kutu bulunan çöp kutularıdır. Ancak bunlar içindeki kutuyu tam olarak kapsamalıdır. [6, s.112]

Çöp kutuları eğer hergün boşaltılıyorsa kapaksız olabilir. Fakat seyrek olarak boşaltılıyor veya çubuk çürüyen ve sinek çeken artıklar içeriyorsa menteşeli havalandırma kapaklı olması uygundur. [14] Çöp konteynerlerinin içinin yıkanması halinde atık suyun çıkması için taban kısmında bir yıkama tapası bulunmaktadır.

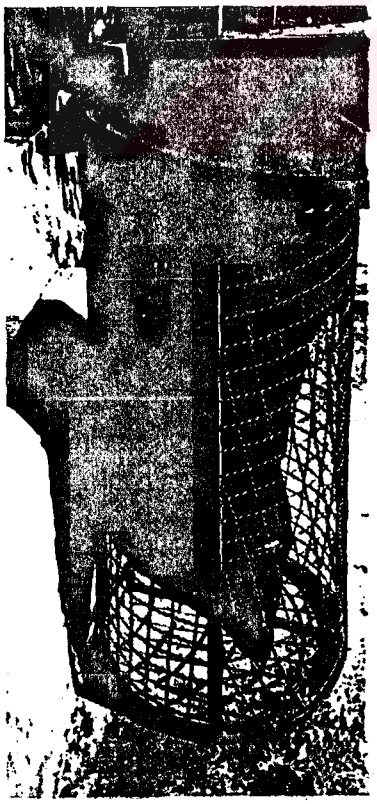
Şekil 3.11.a.

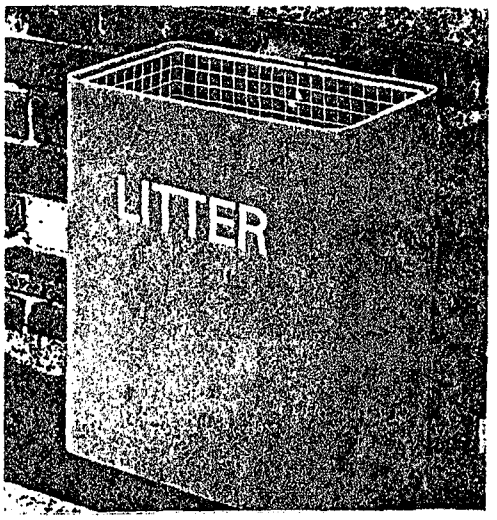
Şekil 3.11.b.

Şekil 3.11.d.

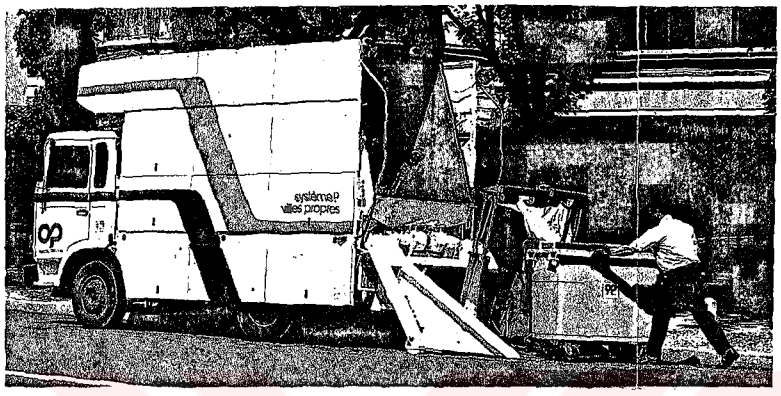
Şekil 3.11.c.

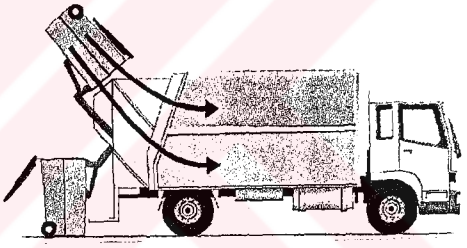
Şekil 3.11.e.

Şekil 3.11 Çöp kutularının boşaltılma yöntemlerine ait örnekler [10] [17]

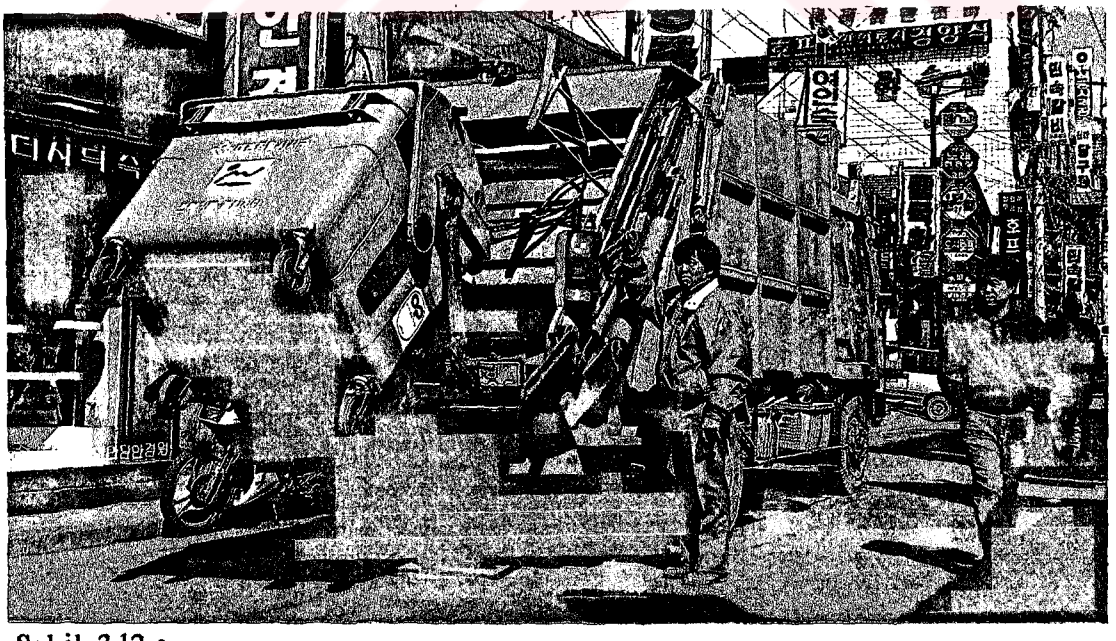
Çöp konteynerlerinde önemli olan hususlardan biri de konteynerin Belediye'ye ait çöp kamyonlarının hidrolik kaldırma aksanına uygun olmasıdır. [16] Çöplerin temiz ve düzen içinde toplanması çevre temizliği açısından da önemlidir. Çöplerin toplanması Şekil 3.12'de görülmektedir.

Şekil 3.12.a.

Şekil 3.12.b.

Şekil 3.12.c.

Şekil 3.12 Çöplerin toplanması

3.1.5 Çöp kutularının görsel özellikleri

Çöp kutularına ait görsel özellikler renk ve geometrik form olarak iki bölümde görülebilir.

Renk çöp kutuları için önemli bir görsel özelliktir. Çöp kutusunun farkedilebilirliği açısından önemlidir. "İngiliz Standartları dört renk belirlemiştir. Kırmızı, turuncu, sarı ve mavi. Beyaz, siyah ve gri de kullanılan renklerdir. Çöp kutularının renkleri kullanıma başlandıktan aylar sonra da aynı farkedilebilirliğini korumalıdır. Parlak renkler farkedilebilirlik açısından uygun olmaktadır ancak mukayeseli bir zaman diliminde koyu ve naturel renkler paslanma ve kötü kullanıma daha dirençli çıkmaktadırlar ancak görsel olarak farkedilebilirlikleri daha azdır. [6, s.111-112]

Çöp kutuları form olarak basit bir geometriye sahip, aşırı dikkat çekmeyen görünümlü, sivrilikleri olmayan Rengi ve görünümü çevreye uyumlu ve sempatik olmalıdır ki kendisi çevre içinde genel bir çöplük durumuna gelmesin.

3.1.6 Çöp kutularının malzeme özellikleri

Çöp kutuları-konteynerlerinde kullanılan malzemeler üretim teknolojisi, kullanım ve daha sonra da bakım-onarım aşamasında çok önemlidir. Malzemenin dayanıklılığı ve üretimdeki işlenme yöntemi ürünün maliyetini dolaylı ve dolaysız etkilemektedir. Maliyeti fazla olan bir malzeme ile üretilen bir çöp kutusu dolaysız olarak etkilenmekte, maliyeti düşük olan malzeme ile üretilen çöp kutusu ise kısa zamanda bakım-onarım hatta yenileme gerektireceği için dolaylı olarak maliyeti etkileyecektir. Çöp kutuları sert kullanımlara ve kötü kullanımlara dayanıklı malzemelerden yapılmalıdır.

Çöp kutularında kullanılan malzemeler aşağıdaki gibidir;

- Galvanize saç (1,2-2 mm)---------Galvanised steel sheet
- Dökme beton----------Precast Concrete
- Cam takviyeli beton----------Glass Reinforced concrete
- Cam takviyeli plastik----------Glass fibre reinforced polyester
- Armatürlü beton (betonarme)---Reinforced precast concrete

- Emaye boyanmış çelik----------Enamelled Steel
- Polietilen kaplı çelik----------Polyethylene
- Galvanize tel sepet----------Galvanised wire mash
- Ağır alaşımlı çelik----------Heavy gauge steel
- Galvanize paslanmaz çelik-------Galvanised mild steel
- Ahşap (tik, iroko, afrormosia)---Tımber (teak,iroko, afrormosia)
- Alüminyum----------Aluminium

[1], [6], [12], [17], [18], [19], [20]

Çöp kutuları sert kullanılara ve kötü kullanımlara dayanıklı malzemelerden yapılmalıdır. Örneğin dökme beton (precast concrete), cam takviyeli beton (glass reinforced concrete) , ağır alaşımlı çelik (heavy gauge steel), alüminyum (aluminium), düşük yoğunluklu polietilen plastik (low density polyethylene plastic) ve ahşap (timber).

Vandalizm'e karşı en iyi çöp kutusu malzemeleri bunlardır. Sivri cisimlerin yaptığı çizilmelere, kör cisimlerin yaptığı ezilmelere ve ateşe dayanıklıdırlar. Ters durumlarda ateşe karşı dayanıklı olan malzemeler beton prekast ve cam takviyeli beton olmaktadır. Paslanmaz çelik ve alüminyum kötü biçimde renk vermektedir, solmaktadır. Boya ve plastik bitimler ise yanmakta, plastik erimekte, tutuşmaktadır.

Koruyucu bir kimyasal işlem gerektirmeyen sert ağaçlar örneğin tik, iroko, afrormosia v.b. kullanılmadıkça keresteye temiz bir koruyucu kimyasal işlem uygulanarak ağacın dayanıklılığı arttırılır. Tik bunların içinde beyaz karıncaların ataklarına bağışıklığı nedeniyle avantajlıdır. [6, s.111]

3.1.7 Çöp Kutularının Güvenlik Sorunları

Çoğu kez yetkili olmayan kişilerin çöp kutularından çöp sepetlerini çıkarmalarını veya çöp kutularını devirerek çöpleri boşaltmalarını engellemek gerekmektedir. Bu durumlarda kilitler, asma kilitler ve diğer bazı bağlantı elemanları uygun olmaktadır. [6, s.111]

Çöp kutuları vandalizmin çok olduğu alanlarda dayanıklı malzemelerden olmalıdır, fakat bu kale gibi sağlam olma anlamına gelmemelidir. Beton malzemeden olanların içinde pislik birikimi, içi naylon torba kaplı olanların dışarıya çirkin görüntü vermeleri, ince metalden olanların ise dayanıksızlığı bazı örneklerdir.

Duvara monte olanlar, ayakta duranlara kıyasla, vandalizmden daha az etkilenirler. Varolan elemanların bağlantı noktaları kolaylıkla paslanmakta, işlememekte, kapalılar ise, çöp görüntüsünü kısmen kapatma, sinek oluşumunu engelleyememektedir. Yeterli boyutta olma ve renk ile uzaktan fark edilmeleri önemli kriterlerdir.[7]

Vandalizm'in yoğun olduğu bölgelere "ağır kullanım koşullarına uygun kötü kullanıma dayanabilecek çöp kutuları sağlanmalıdır. Eğer geleneksel çöp kutuları kullanılacaksa bunlar ahşap v.b. diğer bazı koruyucu kapların içine konarak parkın görünümü ile bütünleştirilmelidir. Ayrıca çöp probleminin yoğun olduğu bölgelere daha fazla çöp kutusu konmalıdır. [21, s.90]

Vandalizme karşı elemanın güçlülüğü ve dayanıklılığı yanısıra, yüzey kalitesinin kolay çizilir olmaması, paslanmaması, bükülmemesi ve bağlantı detaylarının gizlenmesi önemlidir. [7] Bakım ve onarımı yapılmamış çevresi çöp içinde bir çöp kutusu vandalizmi davet eder. Düzenli ve sistemli kontrol, onarım vandalizme karşı bir önlem oluşturacaktır. Çöp kutularının vandalizm ve diğer kötü niyetli davranışlara karşı korunmasının yollarını kısaca şöyle özetleyebiliriz. Bunlar;

- Yüksek nitelikli Malzeme
- Doğru yerleşim
- Bakım - onarım
- Sayısal yeterlilik
- Çevreye uyum'dur. [7]

3.1.8 Bakım ve Onarım

İnsanlar çöp kutularını kullanmaya teşvik edilmelidir. Çöplerin çöp kutularına atılması, çöp kutularının boşaltılması-nakli ve en önemlisi bakım-onarımı'dır. Bakım ve onarımın belirli aralıklarla yapılması gereklidir. Şekil 3.13'de bakım yapılan bir çöp kutusu görülmektedir.

"İyi bakılmış çöp kutuları insanların kullanımını teşvik eder. Çöp kutularının tipleri seçilirken boşaltılma sıklıkları ile beraber bakım için uygun maliyet dikkatlice düşünülmelidir." çoğunlukla göreceli olarak pahalı fakat bakım masrafı olmayan bir çöp kutusu, ucuz fakat periodik olarak bakım masrafı ve onarım, yedek parça gerektiren çöp kutularına tercih edilir."

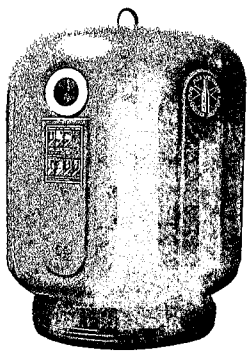
Tüm bakım basit alet ve malzeme kullanarak yapılabilmelidir. Eğer çöp kutuları iyi bakılırsa vandalizm ve kötü kullanım azalacaktır. [6, s.112] "Vandalizme maruz kaldıktan sonra onarılmayan bir birim daha fazla eylemi cesaretlendirir." [7] İyi bakım ve onarım çöplerin kullanımına ve çevrenin temiz kalmasına yardımcı olur.

Şekil 3.13 Bakım, onarım

3.1.9 Çöp Kutusu ve Çöp Sınıflandırmaları

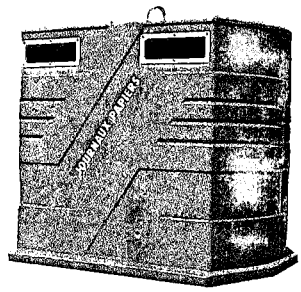
Çöp kutuları, biriktirilecek çöplerin özelliklerine göre ayrı ayrı olabilir. Geri dönüşü olanaklı, ekonomiye faydalı artıklar veya zararlı maddeler içeren artıklar ayrı çöp kutularında biriktirilebilirler.
Örneğin, kağıt, pet şişe, cam şişe, pil, otomobil yağı kutuları ve yağlar. Şekil 3.1.4'de çöplerin sınıflandırılarak toplanmasına ait örnekler görülmektedir.

Şekil 3.14.a. Cam şişe

Şekil 3.14.b. Motor yağı

Şekil 3.14.c. Kağıt

Şekil 3.14.d. Cam şişe

Şekil 3.14.e. Cam şişe

Şekil 3.14 Çöplerin sınıflanarak toplanmasına ait örnekler [10] [12]

3.1.10 Çöp Kutularının Çevre İçindeki Yeri ve Uyumu

Kentsel çevre basit olarak 3 ayrı belirgin bölgeye ayrılır.
Birinci Bölge; Karmaşık ve çöpü bol olan yoğun bölgelerdir ki bunlar bir çok kentin büyük bir bölümünü kapsar. Bu bölgelerde çok basit geometrik formlardan oluşan boyutsal olarak koordineli çöp kutuları tasarlanmalıdır.

İkinci Bölge; Tarihi ve mimari özellikleri olan bölgelerdir. Buralarda bölgenin özelliklerini tanımlayan modern teknoloji ve malzeme kullanılmalı, tarihi mobilyalara sadık kalınarak çöp kutuları üretilmelidir.

Üçüncü Bölge; Parklar ve yarı kırsal bölgelerdir. Buralarda geleneksel kırsal bölge teknikleri ve malzemeleri kullanılmalı, basit ve çevreyle uyumlu çöp kutuları üretilmelidir. [22, s.1069-1070]

Çöp kutuları çevre ile uyumlu olduğu kadar insan ergonomisine de uygun olmalıdır.

Başlıca çöp kutusu malzemeleri cam takviyeli beton, dökme beton, ahşap, metal ve plastik toptan üretim içindir. Fakat tarihi ve mimari özelliği olan alanlarda doğal taş veya diğer bazı yöresel pahalı malzemeler kullanılabilir. Beton tipler rustik veya soft görünümlü yerlerde pek uygun olmaz fakat sert peysajlı (özellikle beton yer karolarının kullanıldığı yerlerde) çok uygundurlar. [6, s.111] Çöp kutusu için en uygun malzeme aynı zamanda çevredeki mimari'nin yapı malzemesi ile uygunluk göstermelidir. [10]

3.1.11 Çöp Kutularının Üretim Teknikleri

Çöp kutularının endüstriyel ürün kapsamında kullanılan malzemeye göre farklı üretim teknikleri vardır. Farklı tekniklerin kullanılması her malzeminin işleniş ve şekillendirilmesinden kaynaklanır. Bunlar;

galvaniz sac levha ----- bükme, kaynak
plastik---------- pres, yüksek basınç ve vakum ile kalıplama
beton---------- döküm
ahşap---------- vida
metal---------- presleme [1]

3.2. Çöp Kutularına Ait Standartlar

Türkiye'de çöp kutularına ve konteynerlerine ait * TSE'de herhangi bir standart bulunmamaktadır. TSE yetkililerinden alınan bilgiye göre, TSE üretimin kalitesini sağlamak amacıyla belirlenen kalite faktörlerini üretilen çöp kutusu ve konteynerlerinde test ederek üretici firmalara ** TSEK belgesi vermektedir. Kalite faktörlerine örnek vermek gerekirse bunlar; ateşe dayanıklılık, darbelere dayanıklılık, tekerlek ve bağlantı elemanlarının sağlamlığı, kapasiteler v.b.'dir.

TSEK belgesi almak için gerekli olan kalite faktörleri, ***ISO, ****DIN, *****BS v.b. uluslararası standartların firmalar tarafından Türkiye teknolojisi şartları içinde uygulanarak üretim yapılması ve üretilen bu ürünlerin firmalarca test edilmesi, tüketici ile yapılan görüşmeler sayesinde oluşmaktadır.

Firmalar ayrıca benzer ürünlerin standartlarına atıf yaparak TSE standartlarını da kullanmaktadırlar. Firmaların oluşturduğu ve TSE'ye bildirdiği bu kalite faktörleri zaman içinde gelişerek TSE'nin çöp kutu ve konteynerlerine ait standartlarını oluşturacaklardır.

3.3 Belirlenen Değerlendirme Kriterleri Kapsamında Çöp kutularına dünyadan ve ülkemizden örnekler

Dünya'nın farklı yerlerinde çok değişik tipte çöp kutuları kullanılmaktadır. Belirlenen kriterler kapsamında çok farklı özellikler gösteren bu çöp kutularına Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya, Çin, Danimarka, Fransa, Hollanda, İsviçre ve İngiltere'den örnekler Ek B'de görülmektedir. Ayrıca ülkemizin iki büyük kenti Ankara ve İstanbul'da kullanılan çöp kutularına ait örnekler Ek C'de görülmektedir.

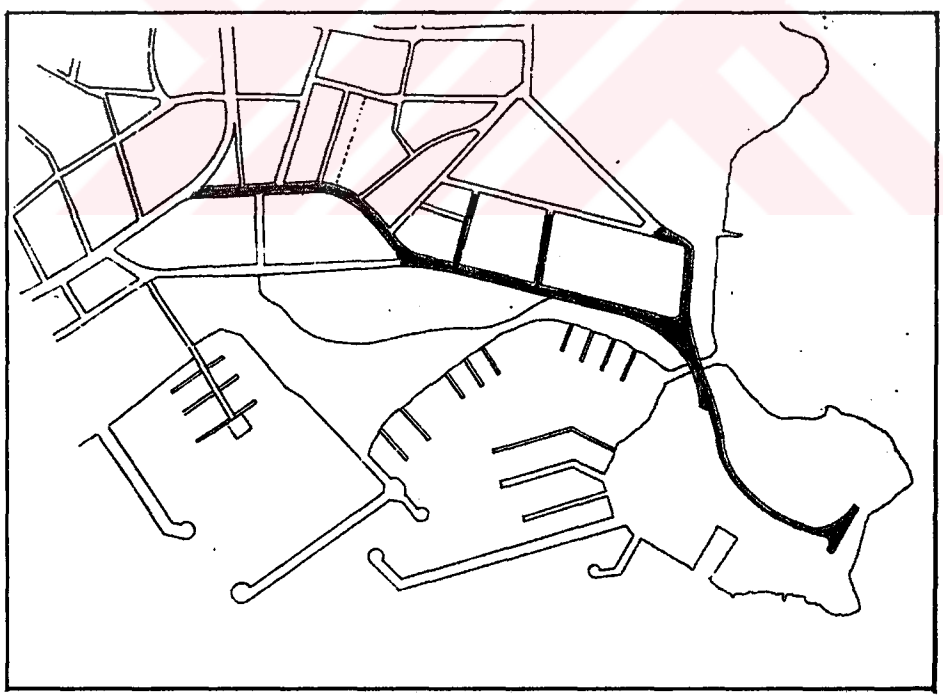
* TSE ;Türk Standartları Enstitüsü
** TSEK ;Türk Standartları Enstitüsü Kalite Uygunluk Belgesi
*** ISO ;Internaitonal standarts organization (Uluslararası Standart Organizasyonu)
**** DIN ;Deutsche Industrie Norm (Alman Endüstri Normları)
***** BS ;British Standarts (İngiliz Standartları)

BÖLÜM 4 ALAN ÇALIŞMASI

4.1 Alan Çalışmasının Kapsamının Belirlenmesi

İstanbul ülkemiz'in olduğu kadar dünya'nında sayılı büyük ve karmaşık yapıya sahip kentlerinden biridir. Alan çalışması için seçilen Fenerbahçe bölgesi ise farklı tarihi, kültürel ve doğal güzelliklere sahip İstanbul'un popülerliğini hiç kaybetmeyen dinlence, spor, eğlence, kültür aktivitelerini yaşatan bir konut ve ticaret yerleşimidir.

Alan çalışmasının yapılacağı bölge, Fener Kalamış Caddesi, bu caddeye bağlanan Kuyu Sokak, Alptekin Sokak ve caddenin sonunda bir köprü ile bağlanılan Fenerbahçe Adası ile sınırlandırılmıştır. Örnekleme alanı Şekil 4.1'de görülmektedir.

Şekil 4.1 Uygulama çalışmasının kapsadığı örnekleme alanı

4.1.1 Örnekleme Alanına Göre Kent Mekanlarının Analizi

Örnekleme alanına giren bölgede çoğunlukla konut yerleşimi bulunmakla beraber farklı ticaret dallarına ait işletmeler, 3 sosyal klüp, 1 askeri tesis, 1 okul lokali, 1 camii, lokanta, bar v.b. yerler bulunmaktadır. Ayrıca Fenerbahçe adasının girişinde bulunan "Pyramid", sinema, eğlence merkezi, dükkanları, yiyecek-içecek satan yerleri ve iki barı ile Fenerbahçe bölgesine hareket katan bir merkezdir.

Fenerbahçe bölgesi sosyal klüpleri, barları, sineması, eğlence merkezi, parkı, yeşilliği, denizi ile farklı sosyo-ekonomik düzeydeki insanlara hitap edebilen onları biraraya getiren eğlence, spor, kültür, dinlence v.b. aktiviteleri yaşatan bir kentsel mekandır.

Fenerbahçe bölgesi bundan 3-4 sene evveline kadar yerleşim olarak (konut) zengin bir portre çizsede kentsel yaşam açısından pek başarılı değildi. Şu anda *****"TTOK'nun düzenlediği park alanı bakımsız, çöp içinde ve düzensiz bir alandı. Yanında bulunan askeri tesis ve klüpler haricindeki alan düşük sosyo-ekonomik düzeydeki insanların hafta sonları piknik yaptıkları çöp içerisinde kalan bir alandı. Geceleri ise burularda dolaşmak cesaret isterdi. Bağdat Caddesini Fenerbahçe burnuna bağlayan yol ve sokaklar ise yalnızca otomobil tutkunu gençlerin araba yarıştırıp, kavga ettikleri özellikle geceli kötü alışkanlıklara mekan oluşturan bir bölgeydi.

1990 yılında belediye, TTOK'u ile işbirliği yaparak bu eski mesirenin ihya edilmesini sağladı. [23] TTOK'un yaptığı bu düzenleme çalışmaları sonucunda Fenerbahçe burnu eski görünümünden sıyrılarak düzenli parke taş yolları, çimleri, çiçekleri ağaçları (bir kısmı mevcut eski ağaçlara ek olarak dikilmiş), çöp kutuları, bankları, kameriyeleri, satış kioskları, otoparkı ile güzel bir park alanına dönüştü. Gencinden, yaşlısına her sınıftan insanın dinlenmek, yürümek için geldikleri nezih bir mekan oluştu. Sık sık yerleştirilen ve düzenli olarak boşaltılan çöp kutuları hemen hemen insanları yerlere çöp atamaz hale getirdi. Piknik yapanlar dahil daha dikkatli ve temiz olmaya başladılar.

***** TTOK; Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu

Fenerbahçe Mahallesi Kadıköy Belediyesi sınırları içinde bulunmaktadır. Kadıköy Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü Kadıköy Belediyesi'ne ait olan bölgeyi 2'ye ayırmış. 1 ve 2. Bölge olarak değerlendirerek hizmet vermektedir. Alan çalışmasının gerçekleştiği kentsel mekanlar 1.Bölge sınırları dahilindedir.Haftanın 3 günü Pazartesi, Çarşamba, Cuma 1 Bölge Salı, Perşembe, Cumartesi ise 2.Bölgede çöp toplama işlemleri belediyeye ait 34 pompalı, 5 adet açık kamyonla ve 485 personelle gerçekleştirilmektedir. [24]

Ayrıca ana caddelerde Bağdat Cad. Kayışdağı Cad v.b. hergün çöp toplanmakta bunun haricinde ticaretin çok yoğun olduğu bölgelerde ise günde birkaç defa çöp toplanmaktadır. (zaman zaman günde 10-12 defa)

Belediyenin Temizlik İşleri Müdürlüğü'nün yaptığı bir çalışmaya göre binaların bulundurması gerekli çöp konteynerlerinin yalnızca 1.Bölgede 783 binada hiç bulunmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca 8 ila 10 daire için 1 konteynerin 12'den sonra 2.konteynerin gerekli görülmesine rağmen az da olsa binaların 1 konteyner ile yetindiği tespit edilmiştir.

Belediyenin bu konteynerler için belirlediği bir teknik şartname vardır. Bu şartname Ek D'de görülmektedir.

4.1.2 Alan çalışmasında izlenecek yolun belirlenmesi

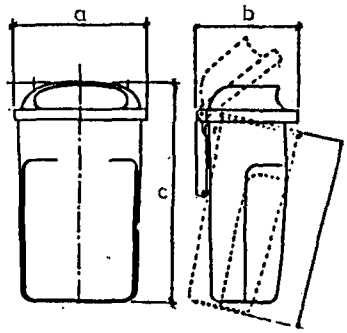
Fenerbahçe Kalamış Caddesi, Kuyu Sokak, Alptekin Sokak, Fenerbahçe adası kapsamında kullanılan çöp kutusu ve konteyner tiplerinin tespiti,
Bu kentsel mekanlarda bulunan çöp kutusu ve konteynerlerinin durumlarının belirlenmesi, bunların daha önce açıklanan (Bölüm 3.1) değerlendirme kriterleri kapsamında incelenmesi, değerlendirilmesi alan çalışmasında izlenecek yolu oluşturmaktadır. Alan çalışması sırasında belirlenen kentsel mekan 2 bölümde incelenecek. Cadde ve Sokaklar 1.bölümü Fenerbahçe parkı 2.bölümü oluşturacaktır.

4.2 Alan Çalışması

Alan çalışmasının kapsadığı örnekleme alanında ki çöp kutusu konteyner tiplerinin tesbiti bunların durumlarının gözlenmesi ve değerlendirilmesi aşağıdaki gibidir.

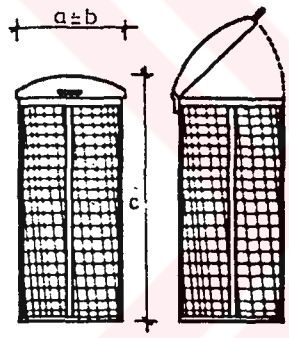
4.2.1 Örnekleme alanındaki çöp kutusu ve konteyner tiplerinin tesbiti

Belirlenen kentsel kamusal mekanda yapılan taramada tesbit edilen çöp kutusu ve konteynerleri şekil 4.2.'de görülmektedir.

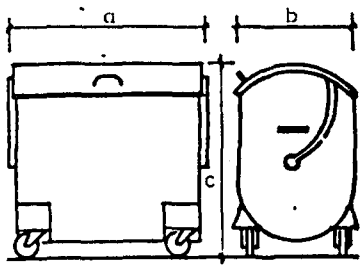
TİP 1		ÇÖP KUTUSU KAPASİTE ~50 litre	
BOYUTLAR		MALZEME	
a	410 mm	Gövde	Cam elyaf takviyeli poliyester
b	330 mm	Kapak	Cam elyaf takviyeli poliyester
c	765 mm	Bağl.Parç.	Çinko kadmiyum kaplı çelik sac

- Aleve dirençli
- Boya gerektirmiyor kendinden renkli
- Kapağı kilitli

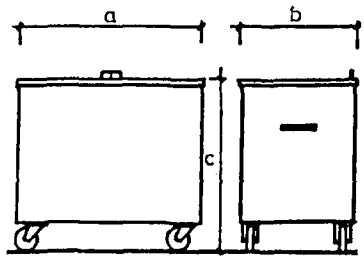
TİP 2		ÇÖP KUTUSU KAPASİTE ~30 litre	
BOYUTLAR		MALZEME	
a	o 350 mm	Gövde	Metal Kafes' ·
b	o 350 mm	Kapak	Sac
c	800 m	Bağl.Parç.	Yere bağlanmış

- Metal gövde boyanmış

TİP 3		ÇÖP KUTUSU KAPASİTE ~1000 litre	
BOYUTLAR		MALZEME	
a	1360 mm	Gövde	2 mm galvaniz sac
b	965 mm	Kapak	1.5 mm galvaniz sac
c	1370 mm	Bağl.Parç.	200 x 50 mm

- Tabanda yıkama tapası var. (yıkayıp suyunu tahliye edebilmek için)

TİP 4		ÇÖP KUTUSU KAPASİTE ~800 litre	
BOYUTLAR		MALZEME	
a	1120 mm	Gövde	2 mm galvaniz sac
b	800 mm	Kapak	2 mm galvaniz sac
c	980 mm	Bağl.Parç.	150 x 45 mm

- Tabanda yıkama tapası var. (yıkayıp suyunu tahliye edebilmek için)

Şekil 4.2 Örnekleme alanında tespit edilen çöp kutusu ve konteyner tiplerinin tespiti

4.2.2. Örnekleme alanındaki tespit, gözlem ve değerlendirmeler

Örnekleme alınındaki çöp kutusu ve konteynerlerinin durumlarının belirlenmesi ve genel olarak belirlenen kriterler kapsamında değerlendirilmesi iki bölümde yapılmıştır.

4.2.2.1 Cadde ve Sokaklarda Yapılan Tesbit, Gözlem ve Değerlendirmeler

Alan çalışmasının birinci bölümünü oluşturan Fener-Kalamış Caddesinin başlangıcında bulunan küçük parkta 5 adet Fenerbahçe adasına kadar uzanan caddede 4 adet, cadde üzerindeki bir büfenin çevresinde ise 3 adet daha çöp kutusu tespit edilmiştir. Ayrıca caddenin başlangıcından sonuna kadar ise 16 adet direkte çöp kutularına ait bağlantı kelepçesi veya kelepçenin pas izine rastlanmış ancak çöp kutuları bulunamamıştır. Bunlara ait tesbitler Şekil 4.3.2'de görülebilir. Sokaklarda ise çöp kutusu yoktur. Bulunan çöp kutularının tiplerini ve mevcut durumları Tablo 4-1'de görülmektedir.

Tablo 4.1.

No	Tip	Yeri	Genel Durumu	Rengi
1	1	Park	Kapağı Kırık ve açık - Pis	Yeşil
2	1	"	" Yok - "	"
3	1	"	" Kırık ve açık - "	"
4	1	"	" " " " - "	"
5	1	"	" " " " - "	"
6	1	Cadde	" " " " - "	Mavi/Turuncu
7	1	"	" Yok - "	" "
8	1	"	Sağlam - Temiz	" "
9	1	"	Kapağı Kırık ve açık- Pis	" "
10	2	Büfe	Çöp poşeti Yok - *	Yeşil
11	2	"	" " " - *	"
12	2	"	" " " - *	"

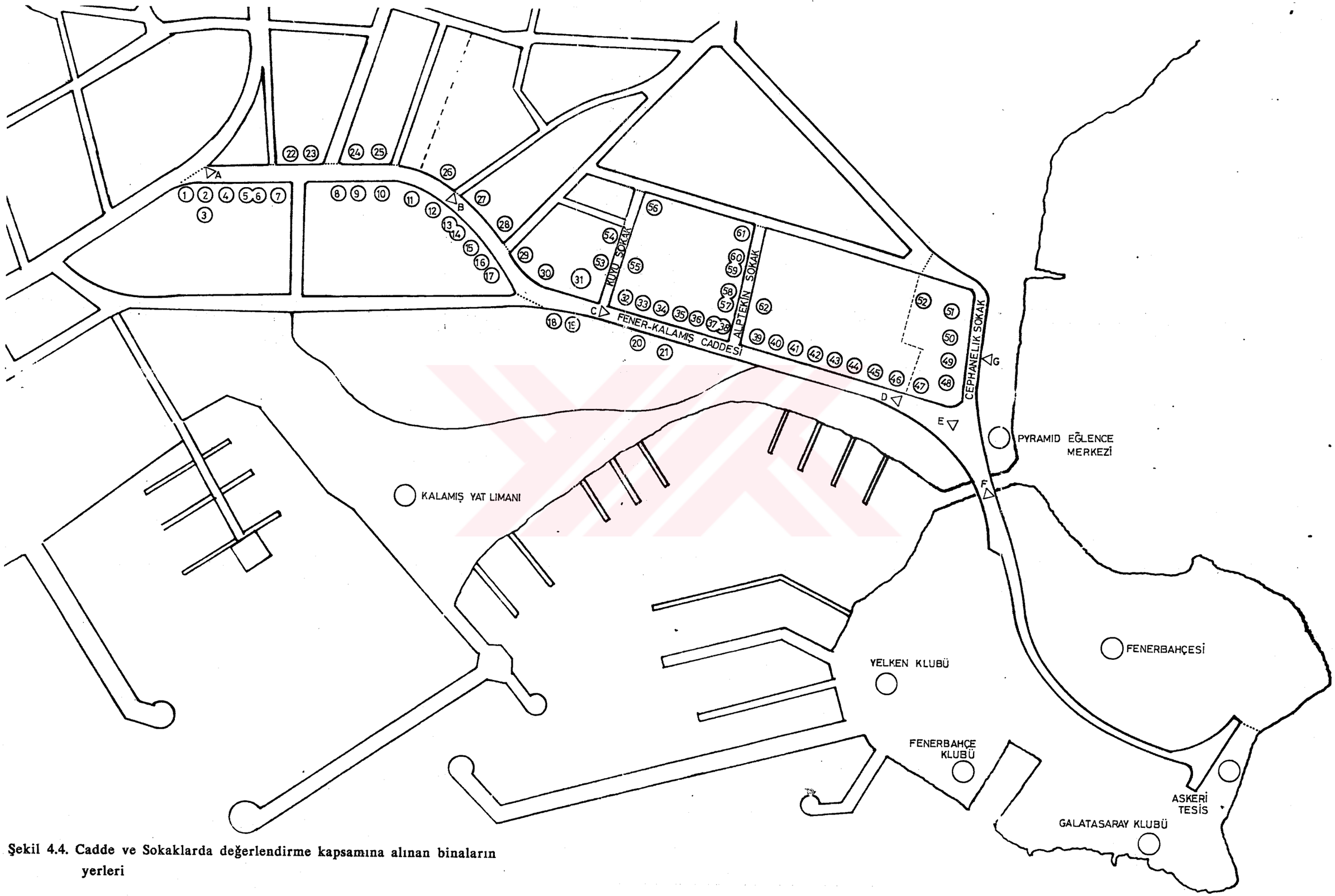
* Çöp poşeti olmadığından dolayı çöpler çevreye yayılmış.

Fener-Kalamış Caddesi, Kuyu Sokak ve Alptekin sokakta değerlendirme kapsamına alınan binaların yerleri şekil 4.4'de görülmektedir. Bu alanda tespit edilen çöp konteynerlerinin tipleri ve mevcut durumları ise tablo 4.2'de görülmektedir. Tespit edilen bu çöp kutularının belirlene kriterler kapsamında değerlendirilmesi aşağıdaki gibi yapılmıştır.

Çöp kutuları park içinde yeterli sayıda ve sıklıktadır. Ancak cadde üstünde çok yetersiz, hatta uzun bir mesafade hiç yoktur. Park içindekiler kendilerine ait direklere, cadde üstündekiler ise elektrik direklerine bağlanarak sabitlenmiş ve yerden yükseltilmişlerdir. Büfe etrafındakiler ise yere oturmuş ve sabitlenmiştir. Park ve Cadde'de kullanılan Tip 1 çöp kutusu "cam elyaflı takviyeli poliyester"den imal edilmiştir. Ancak 1 tanesi hariç diğer 8 adedinin kapak kilidi, kapak ve gövde kenarları kırılmış, çizilmiştir. Kötü kullanım ve vandalizm'den nasibini almış bir görünüm vermektedirler. Bakım ve onarımın ise yapılmadığı mevcut durumlarından anlaşılmaktadır. Boşaltılma sistemi açısından zaten hepsinin ağzı açık durumdadır. Normalinde ise kapak kilidi açılıp gövde kısmı çıkarılarak boşaltma gerçekleşmektedir. Çevreye uyumu açısından, parkın içindekilerin yeşil olması, farkedilebilirlilik açısından caddedekilerin turuncu-mavi olması, pis ve bozuk görüntülerinin gerisinde kalmaktadır. Büfe çevresindeki [Tip 2] sepet tiplerin ise içinde çöp poşeti olmaması onları zaten kendi içinde bir çöp kaynağı haline getirmektedir. İçine atılan çöpler kenarlardan yola taşmaktadır. Ayrıca yere oturmuş durumda oldukları için alt kısımlardan itibaren paslanma görülmektedir.

Fener Kalamış Caddesi, Kuyu Sokak ve Alptekin Sokaktaki çöp Konteynerleri'nin bir kısmı binalara ait olup konteynerlerin üzerinde Apartman adları bulunmaktadır, bir kısmı ise çöp konteyneri uygulamasının başladığı dönemde belediyenin sokak ve caddelere bıraktığı genel kullanım amaçlı konteynerlerdir.

Tablo 4.2'deki bilgileri incelediğimizde, tespit edilen 62 binanın (60 apartman, 1 camii, 1 pansiyon) 17'sinin altında dükkanlar vardır. Bunların arasında bir pizzacı ve bir çiçekçinin apartmandan ayrı kendine ait çöp konteyneri vardır. Belediyenin 10 daireye kadar 1 çöp konteyneri, 12 daireden sonra 2 konteyner gerekliliği istemine göre (Belediye Temizlik İşleri Müdürlüğü ile yapılan görşmeden alınan bilgi), bu binaların 27 tanesi yeterli çıkmıştır. 13 adet binada ise hiç konteyner yoktur.

Şekil 4.4. Cadde ve Sokaklarda değerlendirme kapsamına alınan binaların yerleri

ADRES		KULLANIM		KONUMU		TİP		KAPASİTE *			MEVCUT DURUMU				SAHİBİ	
No	Apartman Adı	Konut	Dükkan	Sokak/Cadde	Bahçe	Tip3	Tip4	Adet	Yeterli +	Yeterli -	Kilitli	Kirli	Paslı	Bozuk	Binaya ait	Sahipsiz
1	Uğur	13	4	✓	-	-	✓	1	✓	-	✓	-	-	-	✓	-
2-3	Koral A-B Blok	6+6	1	✓	-	-	✓	1	✓	-	-	✓	-	-	✓	-
4	Sıtkı Paşa	14	-	✓	-	-	✓	1	-	✓	-	✓	✓	-	✓	-
5-6	Çınarlı A-B Blok	14+10	3+ 2	✓	-	-	✓	1	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	-
7	Hürriyet	8	-	✓	-	-	✓	1	✓	-	-	-	✓	-	✓	-
8	Bahçeli ev	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	Müge		1	✓	-	✓	-	1	-	✓	-	✓	-	-	✓	-
			Pizacı	✓	-	-	✓	1	✓	-	-	-	-	-	✓	-
10	Yelken		-	✓	-	✓	-	1	-	✓	-	✓	✓	-	✓	-
11	Çıntan	21	3	✓	-	-	✓	1	-	✓	-	✓	✓	-	✓	-
12	Bahçeli ev	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13-14	Doğa A-B Blok	20+20	3+3	✓	-	-	✓	1	-	✓	✓	✓	-	-	✓	-
15	Sim	19	2	-	✓	✓	✓	2	✓	-	-	✓	-	-	✓	-
16	Tek	5	1	-	✓	✓	-	2	✓	-	-	✓	✓	-	✓	-
17	Huzur	13	-	-	✓	✓	-	1	✓	-	-	-	✓	-	✓	-
18	Bahçeli ev	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19	Bahçeli ev	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20	İnşaat Şnt.	-	-	✓	-	-	✓	1	-	-	-	-	-	-	✓	-
21	Metruk Sosyal Tes.	1	-	✓	-	-	✓	1	-	-	-	✓	✓	-	-	✓
22	Bahçeli ev	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

TABLO 4.2.'nin devamı

ADRES		KULLANIM		KONUMU		TİP		KAPASİTE *			MEVCUT DURUMU				SAHİBİ	
No	Apartman Adı	Konut	Dükkan	Sokak/Cadde	Bahçe	Tip3	Tip4	Adet	Yeterli +	Yeterli -	Kilitli	Kirli	Paslı	Bozuk	Binaya ait	Sahipsiz
23	İnşaat Şnt.	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
24	Kızılkaya		3	✓	-	✓	-	1	-	✓	-	-	-	-	✓	-
			Çiçekçi	✓	-	-	✓	1	✓	-	-	-	-	-	✓	-
25	Sadiye	6	1	-	✓	-	✓	1	✓	-	-	-	✓	-	✓	-
26	Koru	14	4	✓	-	✓	-	1	✓	-	-	✓	-	-	✓	-
27	Seda	11	-	✓	-	✓	-	1	✓	-	-	✓	-	-	✓	-
28	Aktuğ	8	1	-	✓	-	✓	2	✓	-	-	-	✓	-	✓	-
29	Aşiyan	9	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
30	Rüyam	14	2	-	✓	✓	-	1	-	✓	-	-	✓	-	✓	-
31	Cami		-	✓	-	-	✓	1	✓	-	-	-	✓	-	✓	-
32	Piyale	8	-	✓	✓	-	✓	1	✓	-	-	✓	✓	-	✓	-
33	İnşaat Şnt.		-	✓	-	-	✓	1	-	-	-	-	-	-	✓	-
34	İsimsiz	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
35-36	Belvü A-B Blok	6+8	2	✓	-	-	✓	1	-	✓	-	✓	-	-	✓	-
37-38	Fenerbahçe A-B Bl.	8+9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
39	Kolej lokali	1	-	✓	-	✓	-	1	✓	-	-	✓	✓	✓	-	✓
40	Köşk	1	-	✓	-	✓	-	1	✓	-	-	✓	✓	-	-	✓
41	Kıymet	8	-	✓	-	-	✓	1	✓	-	-	-	✓	-	✓	-
42	Y.Ekşioğlu	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
43	Köşk-Borsa Lok.	-	1	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

TABLO 4.2.'nin devamı

ADRES		KULLANIM		KONUMU		TİP		KAPASİTE *			MEVCUT DURUMU				SAHİBİ	
No	Apartman Adı	Konut	Dükkan	Sokak/Cadde	Bahçe	Tip3	Tip4	Adet	Yeterli +	Yeterli -	Kilitli	Kirli	Paslı	Bozuk	Binaya ait	Sahipsiz
44	Köşk	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
45	İsimsiz	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
46	Sinan	8	-	-	-	✓	-	1	✓	-	-	-	✓	-	-	✓
47	Koru Sit.A Bl.	8	-	-	-	-	✓	1	✓	-	-	✓	-	-	✓	-
48	Koru Sit.B Bl.	8	-	-	-	-	✓	1	✓	-	-	✓	-	-	✓	-
49	Koru Sit.C Bl.	8	-	-	-	-	✓	1	✓	-	-	-	-	-	✓	-
50	Koru Sit.D Bl.	8	-	-	✓	-	✓	1	✓	-	-	-	-	-	✓	-
51	Koru Sit.E Bl.	8	-	-	✓	-	✓	1	✓	-	-	-	-	-	✓	-
52	Koru Sit.F Bl.	8	-	-	✓	-	✓	1	✓	-	-	-	-	-	✓	-
53	İşmen	11	-	-	✓	-	✓	1	✓	-	-	-	-	-	✓	-
54	Güneş	13	-	✓	-	-	✓	1	✓	-	-	-	✓	-	✓	-
55	Huzur	16	-	-	-	-	✓	1	-	✓	-	✓	-	-	✓	-
56	Sadık	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
57-58	Artek A-B Bl.	10+10	-	✓	-	✓	-	1	-	✓	-	✓	✓	-	-	✓
59-60	Sedef A-B Bl.	10+10	-	✓	-	✓	-	1	-	✓	-	✓	✓	-	-	✓
61	Belvü	10	-	✓	-	✓	-	1	✓	-	-	-	-	-	-	✓
62	Pansiyon	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

* Binalarca 10 daireye kadar bir konteyner, 12'den sonra ikinci konteyner gerekliliği.
(Kadıköy Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü'nden alınan bilgi)

Çöp konteyneri olmayan 13 binanın 5 adedi bahçeli ev, 1 adedi inşaat şantiyesi, 8 adedi ise apartmandır.

Tespit edilen konteynerlerin 8 adedi sahipsiz konteynerlerdir. Bunlar konteyneri olmayan binalar tarafından kullanılmaktadır.

Çöplerin ve konteynerlerin güvenliği açısından bakıldığında yalnızca 2 konteynerin asma kilit ile kilitlendiği ve yalnızca bir konteynerin binaya ait beton bir yuvaya konduğu gözlenmiştir.

Konteynerlerin bir çoğu kirli ve paslı, bir bölümünün kapağı kırık bir bölümünün gövdesinde ise darbeler v.b. nedenlerde delikler açılmıştır. Konteyner tekerlekleri ise birkaç adet yenilenmiş tekerlek görülmekle beraber sağlamdır.

Konteynerler çoğunlukla yolda veya kaldırımlarda durmaktadır. İri gövdeleri çoğu, kirli, paslı, kırık, bozuk ve gelişigüzel yerleşmeleri ile kentsel mekana çirkin bir görünüm vermektedirler.

Çöp konteynerlerinin ve çöp kutularının görünümlerini bozan bir diğer etken de üzerlerine yapıştırılan ilan v.b. çıkartmalardır, bunlar zamanla soyulmakta, yırtılmaktadır.

Konteynerlerin birçoğunun gövdelerinde, kapaklarında, tekerleklerinde deformasyonlar, hatta delikler oluşmuştur. Bunların sebepleri araştırıldığında muhtemel malzeme hataları veya kalitesiz malzeme kullanımının ötesinde bazı etkenler söz konusudur. Çöp kutuları her ne kadar altyapıya bağlı olmayan kent mobilyaları olsa da çöp konteynerleri dolaylı olarak alt yapıdan etkilenmektedirler. Yokuş aşağı yolda kaldırıma dayanarak bırakılan bir çöp konteynerinde yük bir tarafa yığılmakta, tekerleği ve bozuk zeminli bir yere bırakılan bir konteyner aynı deformasyona uğramaktadır. Çöp konteynerlerine, Fenerbahçe bölgesini de kapsayan Kadıköy Belediyesi sınırları içinde, günde ortalama 900 ton çöp atılmaktadır. Bunlar;

- Ev çöpü atıkları 800 ton
- Hastane çöpü ve atıkları 40 ton
- Sanayi ve işyeri çöpü ve atıkları 40 ton
- Moloz, curuf, toprak v.b. atıkları'dır. 40 ton [24]

Buradaki rakamlar çöp konteynerlerinin önemini ve üstlendiği yükü göstermektedir. Bir diğer deformasyon yaratan sebep de bu rakamların arasında bulunan "moloz, curuf, toprak v.b. atıklardır" konteynerler 250-300 kg yük'e göre yapılmışlardır. Bunların içine atılan moloz, curuf, toprak v.b. atıklar aşırı yük getirmekte ve konteynere zarar vermektedir.

Çöp konteynerlerinin deformasyona uğramasında ve zarar görmesinde ikinci bir etkeni de insanlar oluşturmaktadır. Belediye Temizlik işleri Müdürlüğünde yapılan görüşmede alınan bilgiye göre, Belediye, çöp konteynerlerini bahçede veya özel bir bölümde tutan binalardan akşam 23'e kadar konteynerleri yola bırakmalarını, sabah'ta engeç 7'ye kadar geri almalarını istemektedir. Bunun sebebi çöpler akşam 23 ile sabah 3 arası toplanmaktadır. Ancak bazı binalar çöp konteynerlerini yola çıkararak bırakmadıkları için, çöp toplayan görevlilerin bu konteynerleri yerlerinden çıkararak kamyona götürmeleri gerekmekte, bu durumlarda görevliler konteynerleri biraz kaba bir yöntemle çekip yerine bıraktıkları için konteynerler zarar görmektedir.

Bunun yanında görevlilerin bilinçsiz ve cahil olmaları, çöp kutularına ve konteynerlerini boşaltırken çevreye duyarsız davranmaları çöp toplama işleminin gerisinde yollarda etrafa dağılmış çöpler kalmasına sebep olmakta bu da sorunun diğer bir boyutunu oluşturmaktadır.Çöp kutusu ve özellikle konteynerlerin zarar görmesinin diğer bir nedeni de yollara bırakılan çöp konteynerlerine çarpan araçlardır. Park ederken veya yola bırakılan bir konteylerin yolu daraltması nedeniyle kazara oluşan darbeler konteynerlere zarar vermektedir. Ayrıca Belediye Temizlik İşleri Müdürlüğü'nden alınan bilgiye göre yollara bırakılan konteynerler sık sık trafik kazalarınada neden olmaktadır.

4.2.2.2 Fenerbahçe Park'ında Yapılan Tesbit, Gözlem ve Değerlendirme

Fenerbahçe Parkı planı Ek E'de görülmektedir. Bu alanda yapılan çalışmada elde edilen tesbitler ve gözlemler aşağıdaki gibidir.

-Park içinde 78 adet [Tip 2] çöp kutusu tespit edildi.

-Her sabah erkenden temizleniyor. Öğlen ve akşam üzeri kontrol edilerek gerekenler tekrar boşaltılıyor. Parkta bu işten sorumlu 2 görevli var.

-Senede iki defa boyanıyor ve gerektikçe bakım yapılıyor.

-Parktaki çöp kutuları metal tel sepet içinde çöp torbası ve metal kapak olarak düşünülmüş ancak kargaların torbaları tel sepetin aralıklarından gagalayarak çöpleri yayması üzerine bu tel sepetlerin içerisine metal kovalar ve bunların içine de çöp torbası yerleştirilmeye başlanmış.

-Parktaki çöp kutuları düzensiz aralıklarla ama sık sık yerleştirilmiş hatta öyle ki 10 m içinde 3 adet çöp kutusu olan yerler var.

-Her ne kadar çöp kutuları ve dışındaki metal tel kısım yeşile boyanmış olsa da çevre ile uyumları için pek olumlu değil. Birçoğu kirli, paslı boyası dökülmüş, bir kısmının kapakları kutuları örtme görevini tam olarak yerine getiremiyor. Çünkü bağlantı menteşesinden geriye doğru eğilmiş durumda.

-Çöp kutuları yere oturmuş olduğu için toprak ile direk temas halinde yağmur suyu, nedeniyle özellikle alt kısımları paslanmış durumda.

-Kutuların kapaklarında her ne kadar açmak için bir kulp bulunsa bile çöpe ait bir kapak olmasından dolayı insanlar bunları açmaya çekiniyor veya açarken zorlanıyor. Bu nedenle çöplerin bir bölümü kapakla kutu arasına sıkıştırılmış olarak bırakılıyor veya biraz daha duyarlı kişiler bir mendil ve kağıt parçası kullanarak kapakları kaldırıyor ve çöplerini atıyorlar.

-Parktaki çöp kutuları görevliler tarafından boşaltıldıktan sonra parka ait 3 adet büyük çöp kutusuna (konteyner) atılıyor ve buradan da Belediye'ye ait çöp kamyonları tarafından alınıyorlar.

-Çöp kutuları gündüz pek zarar görmüyor ancak park görevlisinden alınan bilgiye göre geceleri sarhoş ve ayyaşlar tarafından karıştırılıyor ve dışarı dökülüyor.

Fenerbahçe Parkında tesbit edilen çöp kutularının belirlenen kriterler kapsamında değerlendirilmesi aşağıdaki gibi yapılmıştır.

Genel olarak parktaki çöp kutularını belirlediğimiz kriterlere göre değerlendirdiğimizde pek bilinçli olmasa da gerekli yerlere yerleştirildiğini söyleyebiliriz (park içindeki yürüme yolların kesişme noktalarına, büfe ve satış klubelerinin çıkışlarına ve çevrelerine v.b...) sıklıkları, düzensiz yerleştirilmesine rağmen yeterli. Boyutları çap 35, yükseklik 80 cm., yaklaşık 30 lt. çöp alabilen 78 adet [Tip 2] çöp kutusu var.

Parktaki çöp kutuları yere oturmuş durumda ancak serbest değil yalnızca içindeki çöp torbaları alınabiliyor. Kullanımda ağzı kapaklı bir sistem mevcut. Boşaltılma sistemi içindeki çöp torbasının alınması ve yenisinin yerleştirilmesi şeklinde oluyor. Aslında bu şekilde toplanmasının daha sonraki biriktirme ve çöp kamyonuna naklinde çevreye dağılmaması, dökülmemesi açısından da faydası vardır.

Parktaki çöp kutularının rengi parka uygun olması için yeşil ancak boyası döküldüğü ve paslandıkları için çevreye uyum göstermenin ötesinde kendileri çirkin bir görünüm arzediyor. Ayrıca seçilen yeşil renk pek de iyi bir sonuç vermemiş. Geometrik form olarak ise biçimsiz bir şekli var. Dışta tel bir kafes içinde metal bir kutu ve pizza kulesini andıran şekilde yere dik açıdan farklı açılarda durmakta. Görünüm olarak bir homojenlik sağlayamamış durumda. Park içinde farkedilebilirlikleri fazla çünkü adet olarak fazla ve görünüm çirkin olmakla beraber farketmemek mümkün değil.

Parktaki çöp kutuları TTOK tarafından demir atölyelerinde yaptırılmış parka özgün bir model

Genelde çöp kutuları hem kendileri ve hem de içindeki çöpler açısından güvenli çünkü çöp kutuları yere sabitlenmiş ve çöplerin ağızları kapalı olduğu için kolayca ulaşılması zor. Ancak parka gece gelen sarhoş v.b. kişilerin dağıtması ve dökmesi haricinde pek sorun yok.

Parktaki çöp kutuları senede 2 defa boyanıyor ve gerektikçe onarılıyormuş. Ancak pas tutmuş kutuların ve tel kafes'in boyanmasından nasıl bir sonuç çıkacağı malumdur. Boyalarının atması ve eski pis, paslı görünümlerine dönmeleri fazla uzun sürmüyor.

Parktaki çöplerin sınıflandırılarak toplanması gibi bir sistem yok. Tek tip çöp kutusu var. Çöp ise çok çeşitli değil çoğunlukla yiyecek, içecek ambalajları, sigara paketleri v.b. çöpler

Parktaki çöp kutularının çevreye uyumu ise ilk başlangıçta belli iyi niyetle denenen tel kafes içine çöp torbası konularak mümkün olduğunca basit, pratik olarak düşünülmüşsede zamanlar kuşlar yüzünden içine bir metal kova yerleştirilmiş ve sonuçta garip bir kent mobilyası ortaya çıkmıştır.

4.3 Alan Çalışması Sonuçları

Fenerbahçe bölgesinde, Fener Kalamış Caddesi, Kuyu Sokak, Alptekin Sokak ve Fenerbahçe arasında, çöp kutuları ve konteynerlerinin mevcut durumlarının belirlenmesi, değerlendirme kriterleri kapsamında incelenmesi sonucunda çıkan sonuçlar;

-Fener Kalamış Caddesi üzerinde yeterli sayıda çöp kutusu yoktur. Mevcutların durumlarıda işlevsel ve görsel açıdan kentsel kamusal mekana, yeterlilik ve uygunluk gösterememektedir. Özellikle caddenin sonunda, Fenerbahçe adasının girişinde bulunan "Pyramid" alış-veriş merkezinin dışa açık mekanları da olduğu gözönüne alındığında binanın önünde ve yakın çevresinde herhangi bir çöp kutusu bulunmaması şaşırtıcıdır. [Ek F.6]

-Cadde üzerinde dahi yetersiz, hatta olmayan çöp kutularını, tabidir ki Kuyu Sokak ve Alptekin Sokakta görmeye imkan yoktur.

-Fener Kalamış Caddesi, Kuyu Sokak ve Alptekin Sokakta çöp konteynerleri incelendiğinde binaların ya kendine ait ya da Belediyenin bıraktığı çöp konteynerlerini kullandığı gözlenmiştir. Konteynerlerin çoğu pis ve paslıdır, hasarlı olanlar da mevcuttur. Konteynerler çoğunlukla yolda veya kaldırımda durmaktadır, az sayıda binada arka bahçeye çekilmiş ve/veya beton veya metal bir odaya konmuştur.

-Fenerbahçe parkındaki çöp kutuları parkın temizliğini sağlayacak kapasitededir. Ancak işlevsel ve görsel açıdan çelişkileri vardır. Yerleştirme koşulları açısından bakıldığında da yere oturmuş ve sabitlenmiş olduklarından dolayı alt kısımları paslanmaktadır. Zaten Fenerbahçe adasında tespit edilen çöp konteynerlerinin hemen hemen hepsi kirli, paslı ve bozuktur.

Çöp kutularının mevcut durumlarının nedenlerini araştırdığımızda aşağıda belirlenen sorunlarla karşılaşmaktayız. Bunlar;

-Alt yapı yetersizliği; çöp kutuları her ne kadar alt yapıya bağlı olmayan kent mobilyaları kapsamına girse de dolaylı olarak alt yapıdan etkilenirler. Örneğin; kaldırım kenarlarında veya bahçelerde barındırılan çöp konteynerleri kaldırıma çıkarılırken veya indirilirken tekerlekleri darbe almakta, zemini bozuk eğimli hatta hem bozuk zeminli hemde eğimli yerdeki çöp konteynerleri yükün, eğimden dolayı, bir tarafa yüklenmesi sebebiyle tekerlekler ayaklar eğilmekte, bozulmaktadır. Ayrıca zeminin bozuk olması bunların hareket ettirilmesini zorlaştırmakta ve zorlamalar çöp konteynerlerine zarar vermektedir.

-Bilinçsiz veya kötü niyetli kullanıcılar; Çevre bilincini içine sindirememiş kişilerin çöplerini çöp kutuları ve çöp konteynerleri haricine atmaları veya evlerdeki çöpleri çöp poşetlerine biriktirerek atmamalarından dolayı çöp kutuları ve konteynerlerin çevreleri pislik içinde kalmaktadır. Ayrıca bilinçsizliğin ötesinde kötü niyetli kişilerin vandalistik eylemleri de hem çöp kutularına zarar vermekte hem de dolayısıyla çevreyi kirletmektedir.

-Çöp toplayan elemanların bilinçsizce veya kötü davranarak yaptıkları çöp toplama işlemi

-Denetimsiz bir uygulama süreci ile gelen gelişi güzellik düzensizlik

-Bakım-onarım yenilemenin yapılmaması veya yetersizliği

-Kalitesiz malzeme ve üretim

-Çöp kutularının üzerine yapıştırılan ilanlar ve benzeri çıkartmaların zaman içinde yırtılmaları ve soyulmaları çöp kutusu ve konteynerlerinin görünümlerini bozan etkenlerden biridir.

-Standartlaşmanın yetersiz olması

BÖLÜM 5 SONUÇ

Bu çalışmada, kentsel mekandan yola çıkılarak makro ölçekte kentsel kamusal mekanlarda toplum hizmetine sunulmuş, insanlara konfor ve kolaylık sağlayan kent mobilyaları irdelenmiştir. Mikro ölçekte ise çöp kutuları ve konteynerleri incelenmiş, yapılan bir alan çalışması ile de mevcut duruma örnekler verilerek, değerlendirilmiş ve nedenleri araştırılmıştır.

Alan çalışmasının sonucunda ortaya çıkan sorunlar, aslında çözümlerini de beraberlerinde getirmektedirler. Çöp kutuları ve konteynerleri için geçerli olan bu çözümler, gerçekte tüm kent mobilyalarını da içermektedir.

Çöp kutularının ve konteynerlerinin mevcut kötü durumlarının en önemli nedenlerinden biri insan faktörüdür. Vandalistik eylem olarak tanımlanan zarar verme ve kötü kullanımın yanında hiç kullanmamak, çöpleri çevreye atmak esas sorunu oluşturmaktadır. Vandalistik eylemlere karşı her ne kadar önlem alınmaya çalışılsa da, aslında daha önemli olan çöp kutularının kullanılmamasıdır.

İnsanlarımız eğitilmedikçe, çevre bilinci yaygınlaşmadıkça bu problemin aşılması zordur. İstenildiği kadar kaliteli, sağlam, estetik, fonksiyonel olsun, çevre bilinci, saygısı, eğitimi olmayan insanlar bunlara zarar verecek, bozacak en azından kullanmayarak çöplerini çevreye atacaklardır.

İnsan faktörünün ikinci boyutunu ise çöp kutularını boşaltmak ve çöp kamyonlarına taşımakla görevli kişiler oluşturmaktadır. Buna göre eğitilmeli ve bilinçlendirilmelidirler.

Çöp kutuları düzenli aralıklarla bakım ve onarımdan geçirilmeli, gerekliyse yenileriyle değiştirilmelidir. Bunlar yapılmadığı takdirde kazalar v.b. kötü sonuçlar doğabilmektedir. Bozuk ve bakımsız kent mobilyaları çöp kutuları da dahil olmak üzere vandalistik eylemleri de cesaretlendirmektedir.

Çöp kutuları alt yapıya bağlı olmayan kent mobilyaları olsa da alt yapının bozuklukları ve yetersizlikleri çöp kutu ve konteynerlerini olumsuz etkilemektedir. Gerçekte, alt yapının kötü durumu tüm kent mobilyalarını ilgilendirmektedir. Bu nedenle alt yapı tamamlanmalı, bozukluklar giderilmelidir.

Eksik veya hiç olmayan, kent mobilyalarına ait, TSE normlarının oluşturulması, Türkiye şartlarına uygun malzeme ve detaylar kullanılarak üretim yapılması gerekmektedir. Üretici firmaların kalitesiz malzeme ve üretimden kaçınması önemlidir.

Kent mobilyalarının, incelediğimiz çöp kutuları dahil, tasarımından üretimine, uygulamadan, bakım-onarım ve yenileme hizmetlerine kadar tüm süreçlerinin İngiltere, Amerika gibi gelişmiş ülkelerde bulunan "kent konseyleri" benzeri kuruluşlar tarafından denetlenmesi, kullanıcının nabzının tutularak eksiklerin giderilmesi gerekmektedir. Bu amaçla kurulacak kuruluşlar yerel yönetimlerden bağımsız olarak, devamlılık gösteren bir kent politikası oluşturmalıdırlar. Ancak konuyla ilgili tüm kurum ve kuruluşlar ile de koordinasyon içinde çalışmalıdırlar.

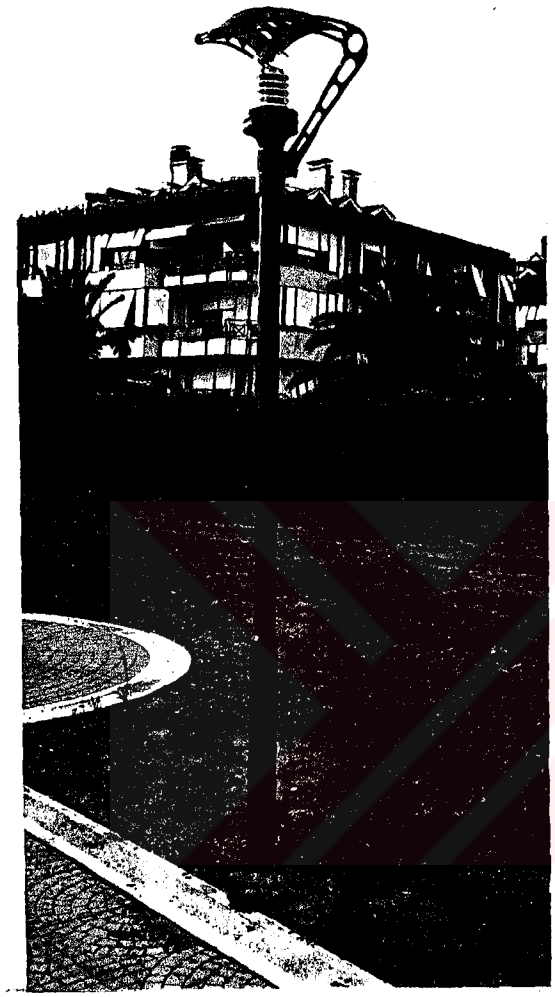
Kentsel Kamusal mekanlarda insan için gerekli olan moral ortamı, kolaylıkları ve konforu sağlayan kent mobilyaları, bunları kullanan insanlar tarafından yeterli düzeyde tanınmamakta ve korunmamaktadır. Farklı kaynaklarda "şehir mobilyası", "kentsel donatı", yabancı kaynaklarda "street furniture", "urban furniture", "city furniture" v.b. adlarla anılan kent mobilyalarının aslında neler olduğu ve faydaları yeterli düzeyde bilinmemektedir. Evimizde, işimizde yani yaşadığımız, çalıştığımız binalarda, mekanlarda kullandığımız mobilyalarla, kentsel kamusal mekanlarda kullandığımız hatta bazen farkında olmadan, üzerinde yürüdüğümüz kaldırım karoları, oturduğumuz banklar, görünümleri kokuları ile çevreye ferahlık katan çiçeklerin bulunduğu çiçeklikler, gazete-dergi, aldığımız satış üniteleri, otobüs beklerken bizleri güneşten, yağmurdan koruyan duraklar, gece önümüzü görmemizi-güvenliğimizi sağlayan aydınlatma elemanları, trafik işaretleri, havuzlar, çeşmeler, çöp kutuları....., bütün bunlar yaşadığımız kentsel mekanların mobilyalarıdır. Onları doğru, iyi kullanmalı, kullanmayanları sanki evimizdeki koltuğa zarar veriliyormuş gibi düşünerek uyarmamız gerekmektedir.

"Arslan yatağından bellidir." Atasözünü toplumsal yaşama uyguladığımızda "Toplumlar yaşadıkları kentsel mekanlardan bellidir." diyebiliriz. Toplumsal yaşamın geçtiği kentsel kamusal mekanların çağdaşlığı, temizliği, bakımlılığı o mekanı kullananların kültürlerini, sosyo ekonomik düzeylerini yansıtmaktadır.

21. Yüzyıla hazırlanan, Olimpiyatlar ve benzeri birçok uluslararası organizasyona talip olan ülkemizin kentsel kamusal mekanlardaki bu sorunlarını çözmesi şarttır.

EKLER

EK A. Kent mobilyalarına İstanbul'dan örnekler

A.1. Sokak lambası

A.2. Sokak lambası

A.3. Trafik lambası ve işaretleri

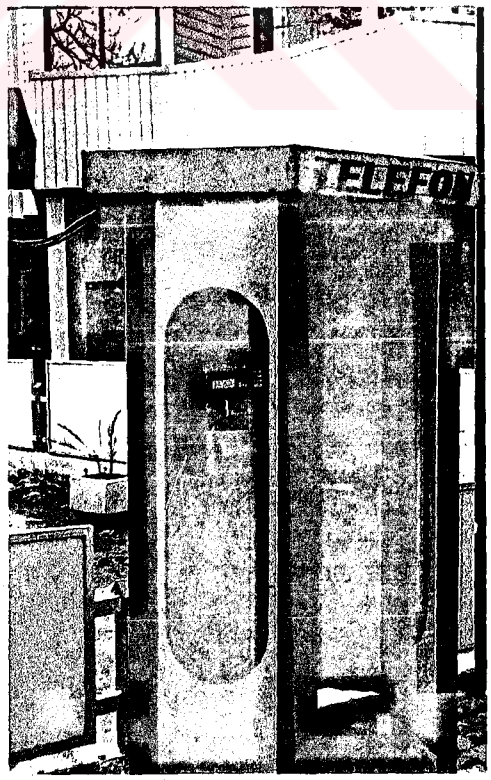
A.4. Trafik lambası ve işaretleri

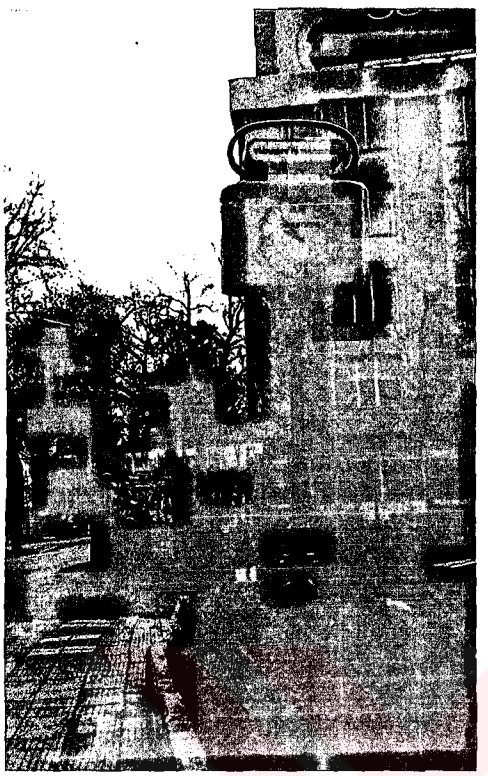
A.5. Telefon kulubesi

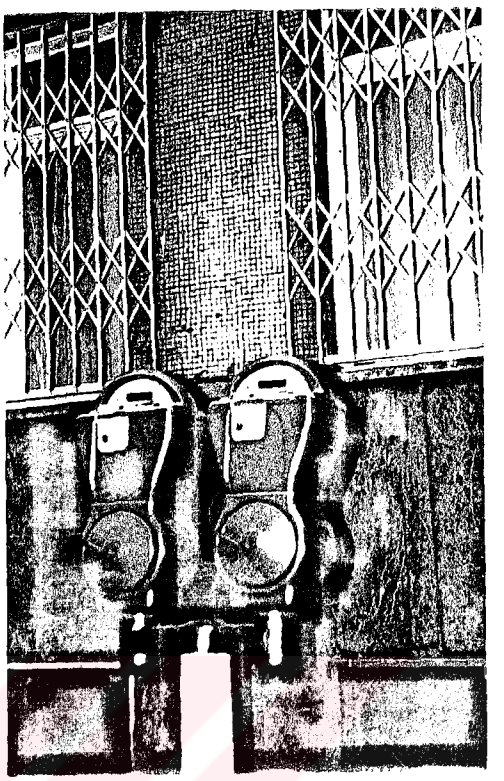
A.6. Telefon kulubesi

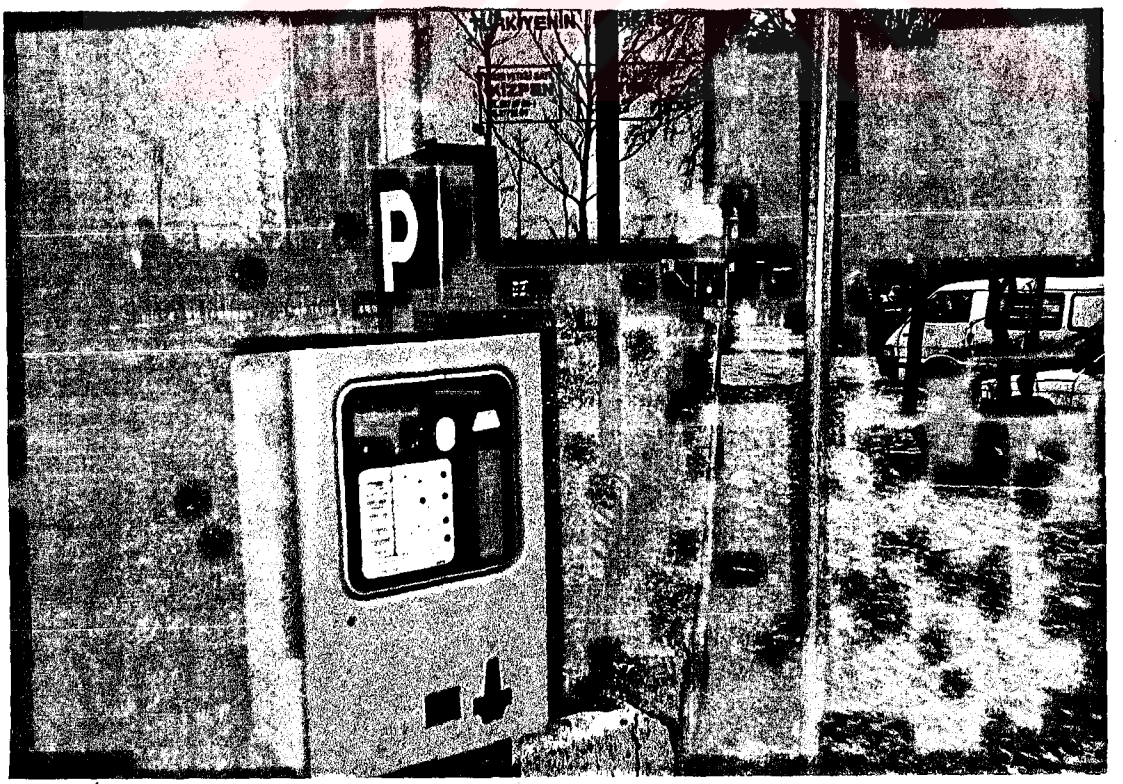
A.7. Telefon kulubesi

A.8. Meydan saati

A.9. Parkmetre

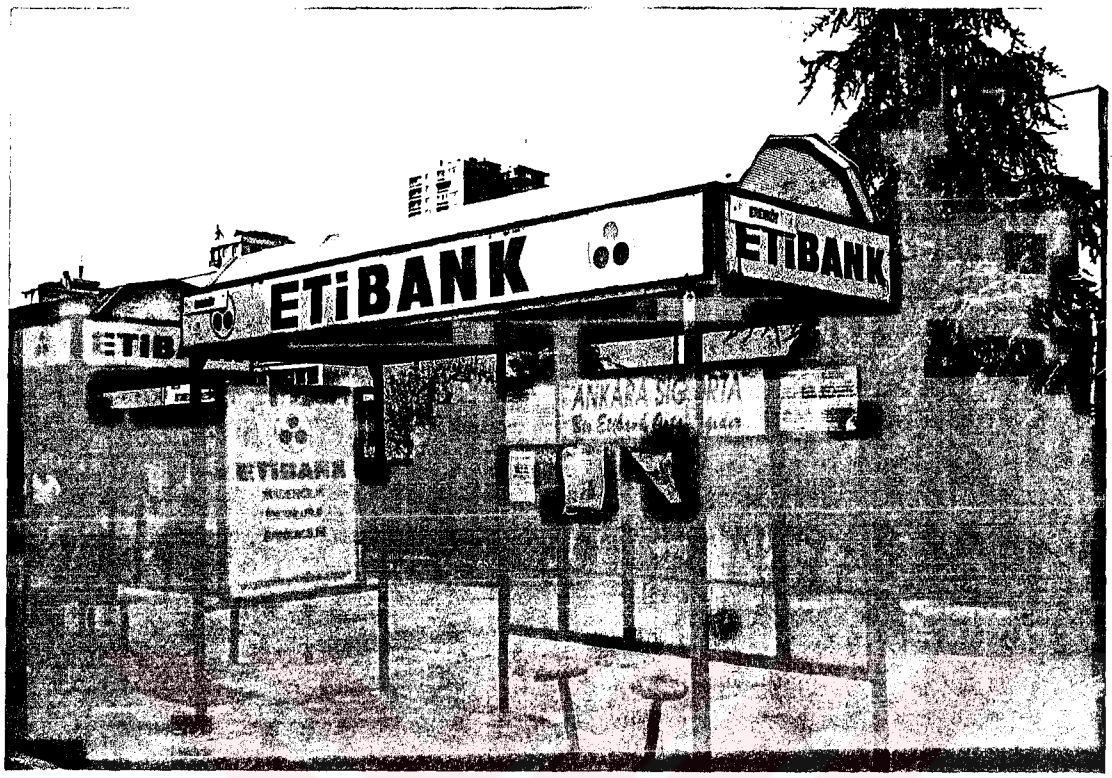
A.10. Parkmetre

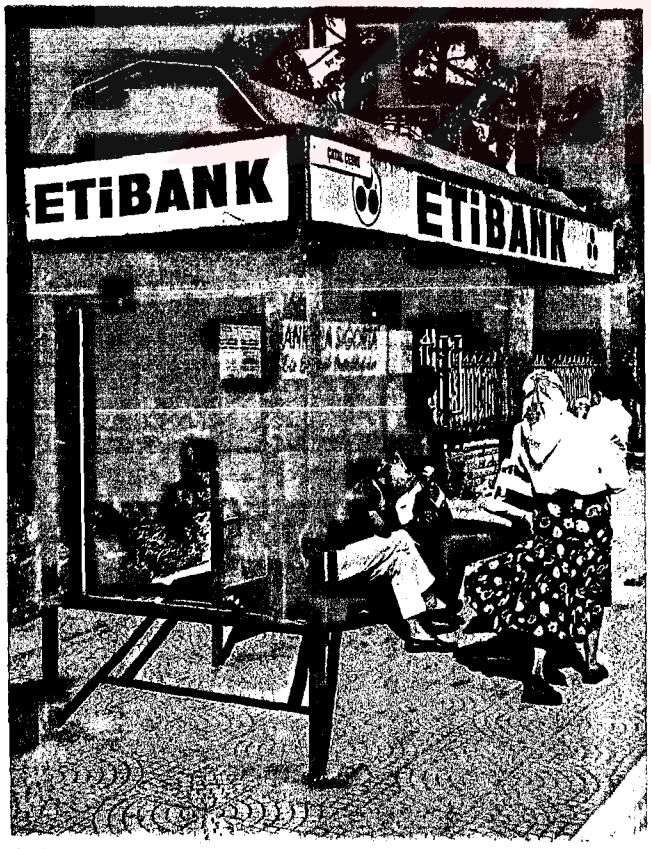
A.11. Satış ünitesi ve ilan tabelası

A.12. Banka işlem kulubesi

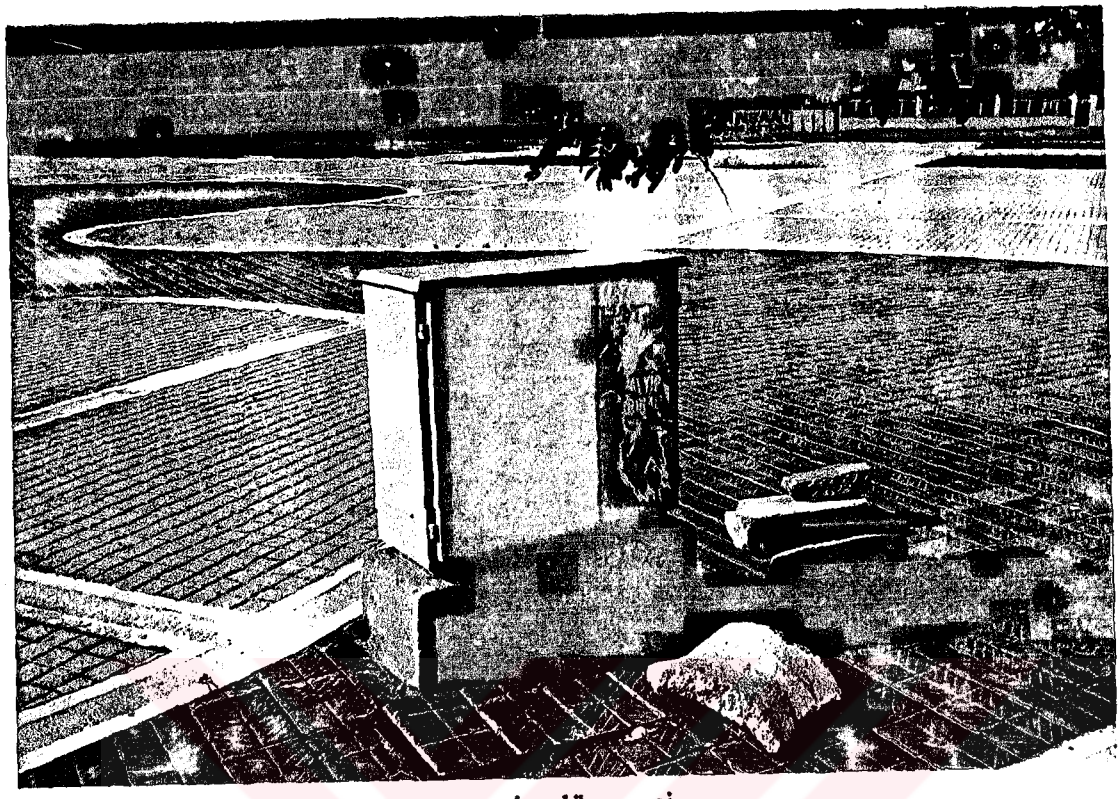
A.13. Otobüs durağı

A.14. Otobüs durağı

A.15. Otobüs durağı

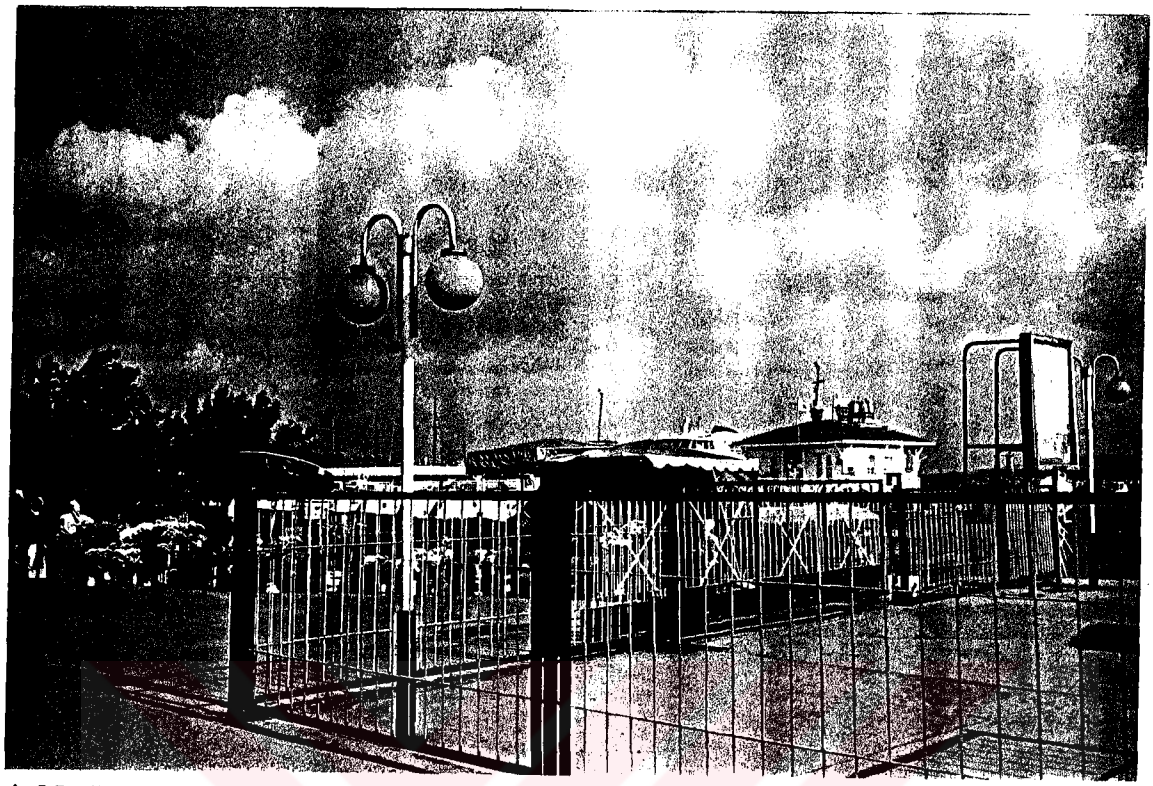
A.16. Altyapı bakım kapağı ve zemin döşemesi

A.17. Altyapı bakım kapağı

A.18. Altyapı bakım kapağı

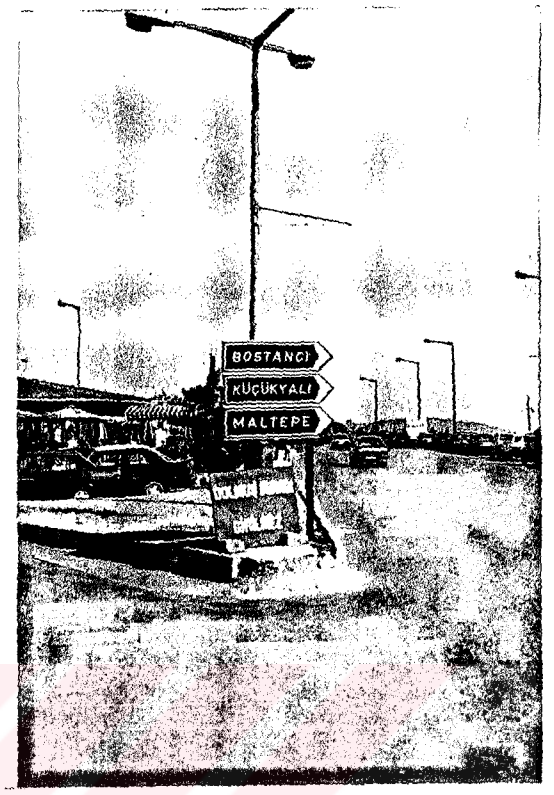
A.25. Sokak lambası, engelleyici parmaklık

A.26. Yaya bariyeri

A.27. Yönlendirici

A.28. Yönlendirici

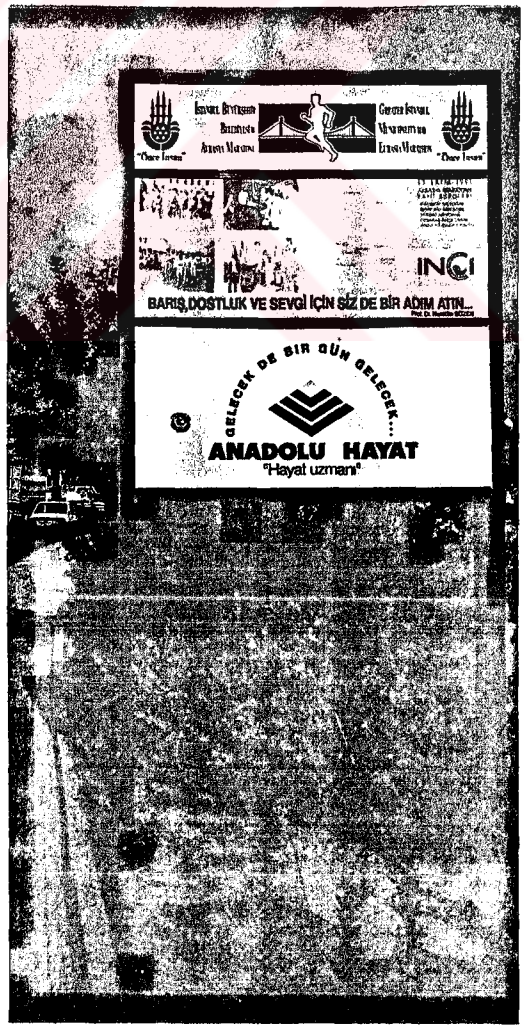
A.29. Yer belirleyici

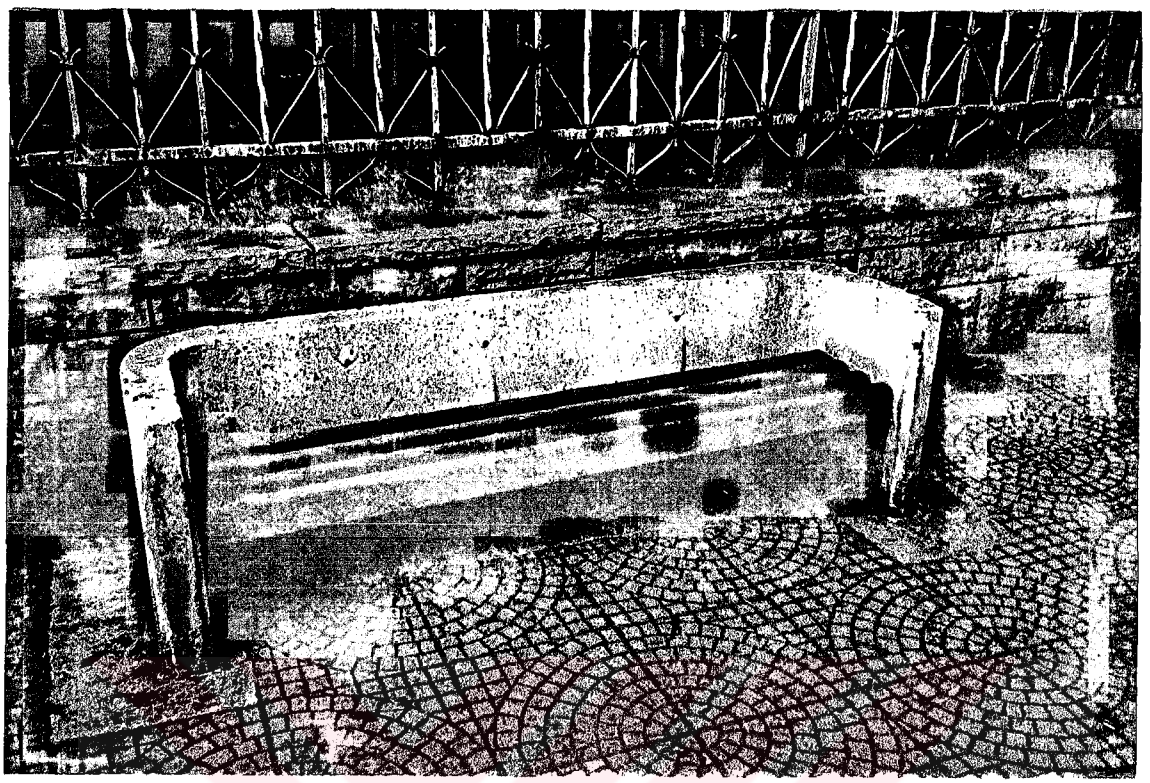
A.30. Yer belirleyici harita

A.31. Bilgi iletişim panosu

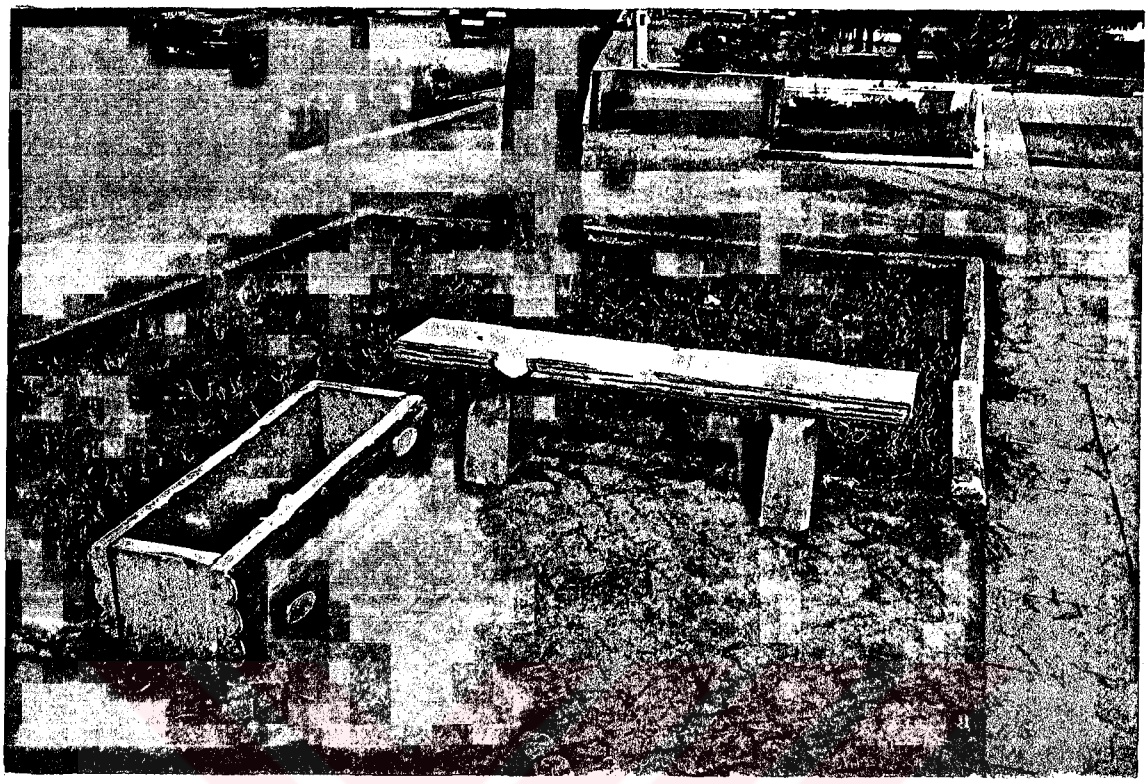
A.32. Reklam panosu

A.33. Bank

A.34. Bank

A.35. Bank ve çiçeklik

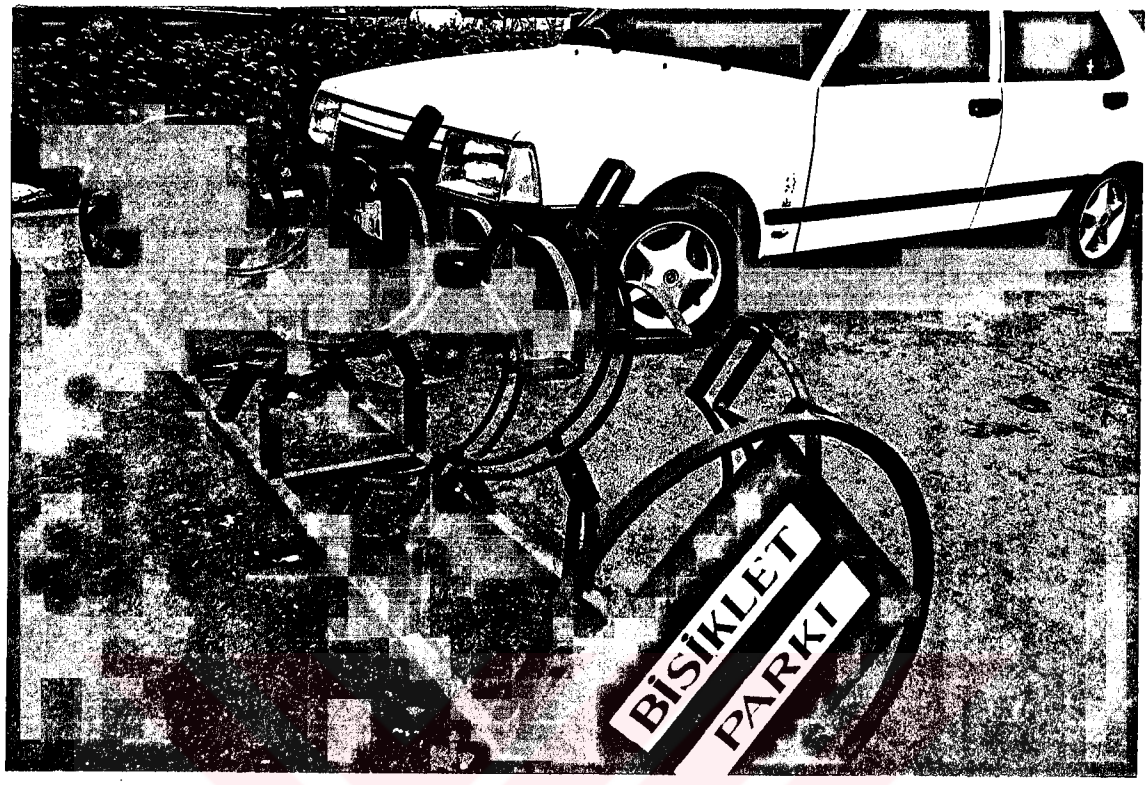
A.36. Çiçeklik

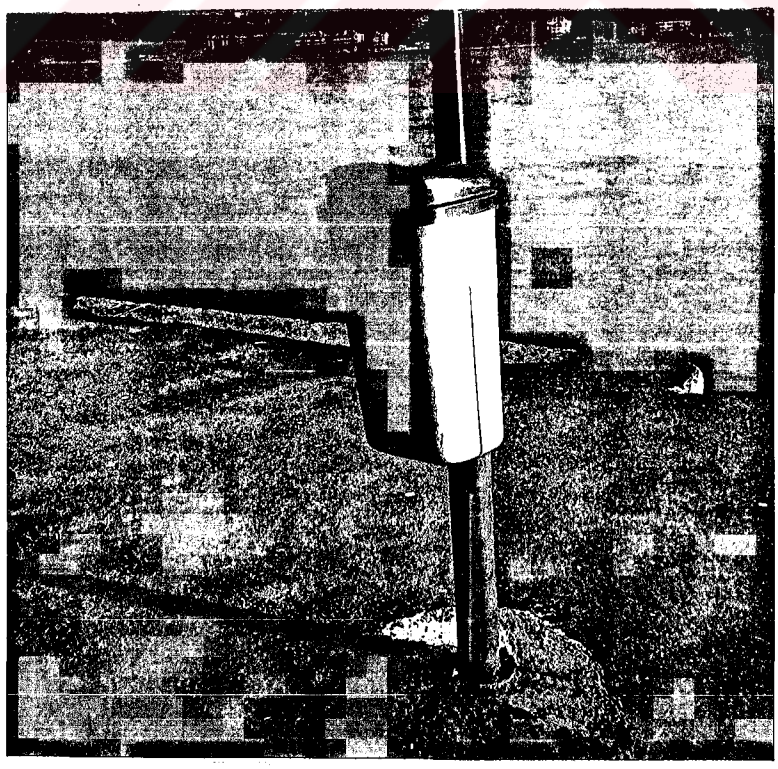
A.37. Ticari tabelalar

A.38. Ticari tabelelar

A.39. Bisiklet parkı

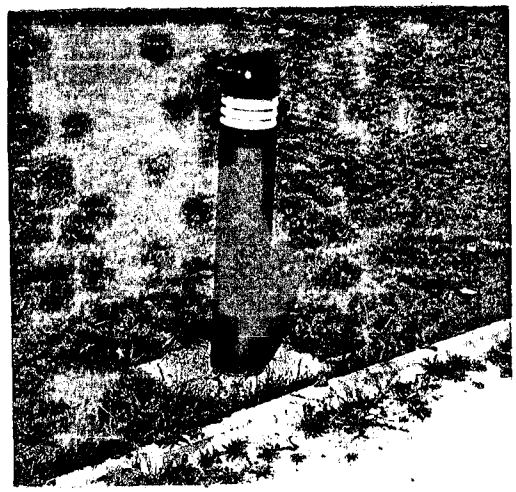
A.40. Çöp kutusu

A.41. Posta kutusu

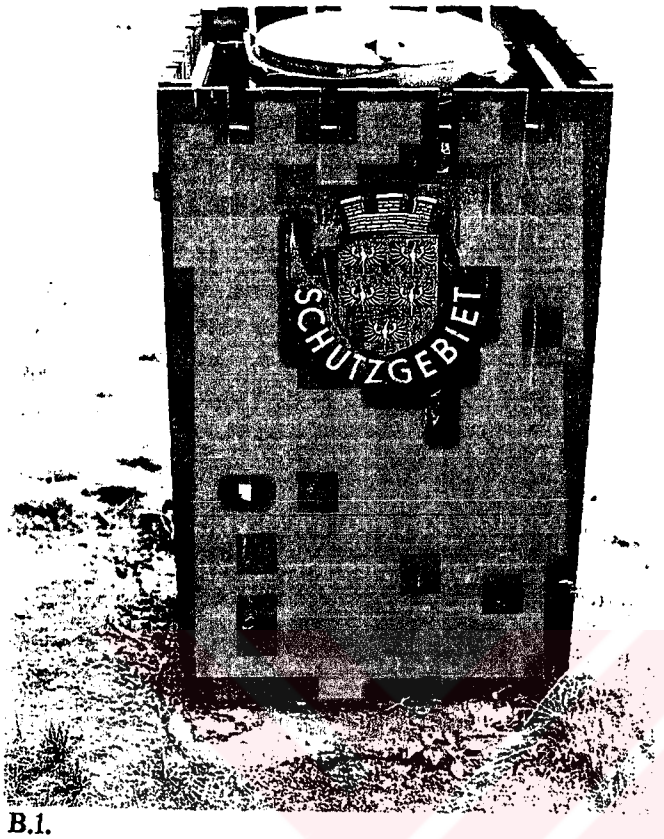

A.42. Trafik konisi

A.43. Aydınlatma kolonu

EK B. Çöp kutularına dünya'dan örnekler; (Almanya, ABD, Avusturya, Çin, Danimarka, Fransa, Hollanda, İsviçre, İngiltere) [10],[12],[15],[17],[25],[26]

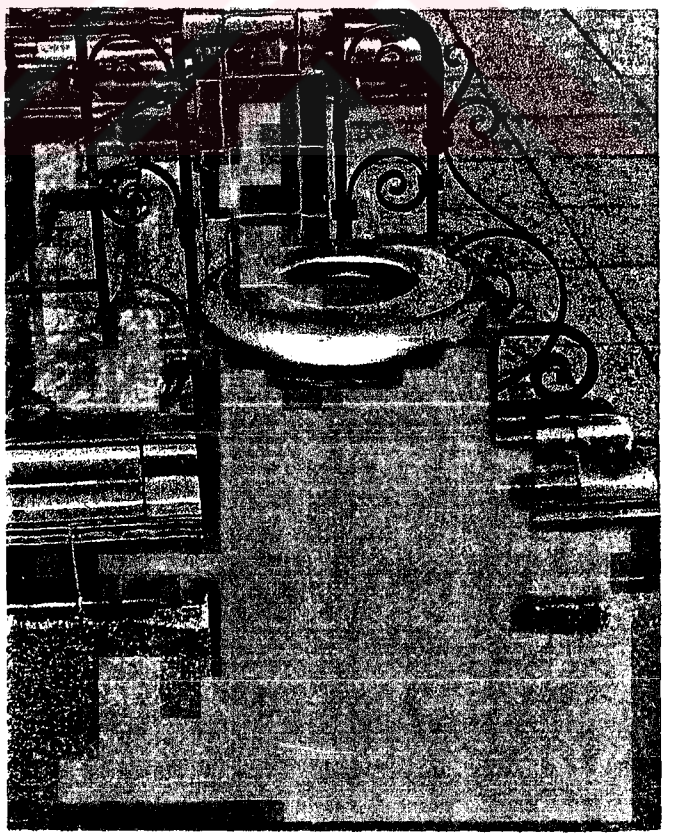
B.1.

B.2.

B.3.

B.4.

B.5.

B.6.

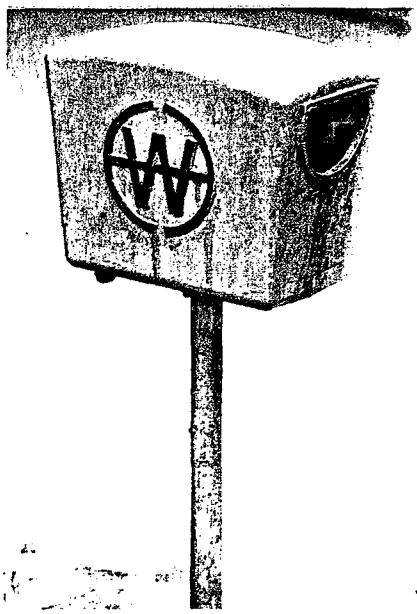
B.7.

B.8.

B.9.

B.10.

B.11.

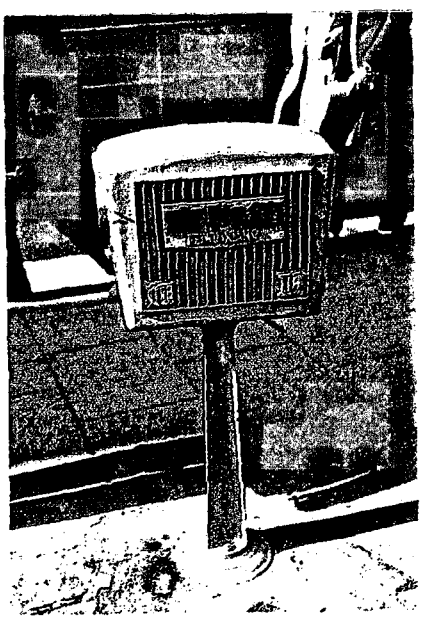
B.12.

B.13.

B.14.

B.15.

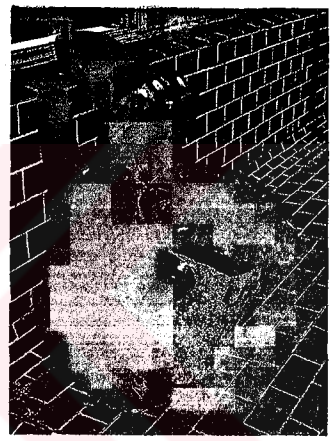
B.16.

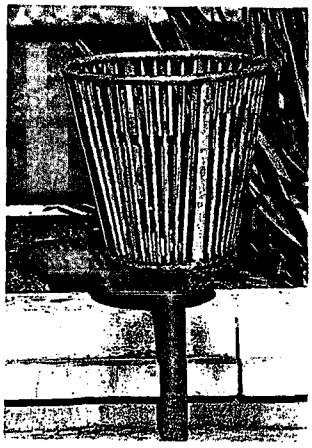
B.17.

B.18.

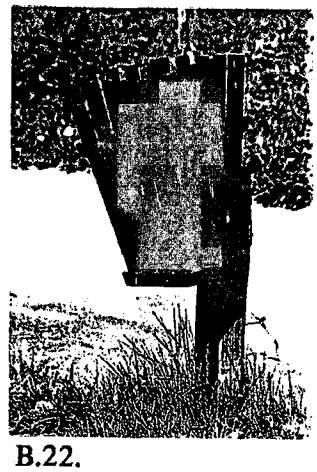
B.19.

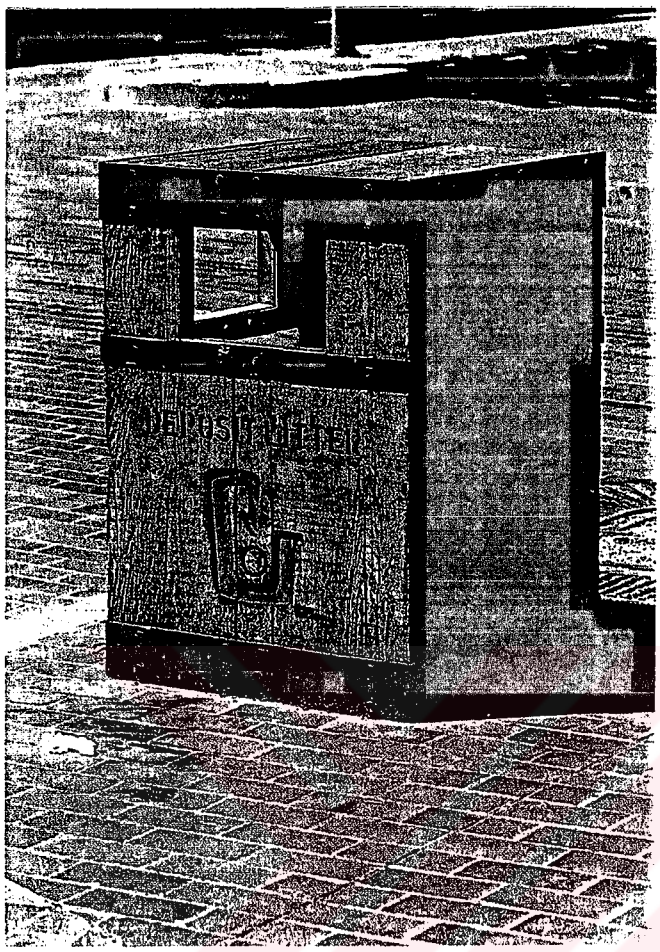
B.20.

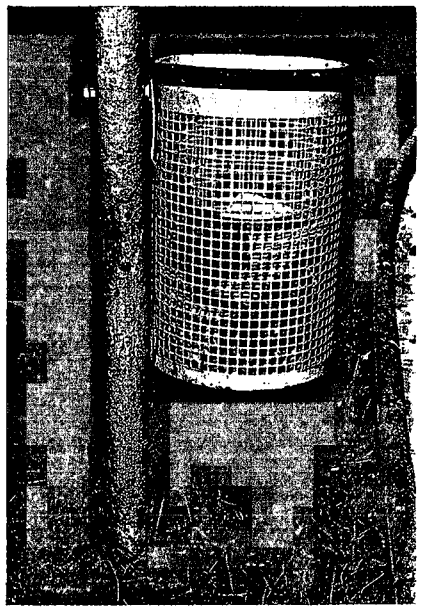
B.21.

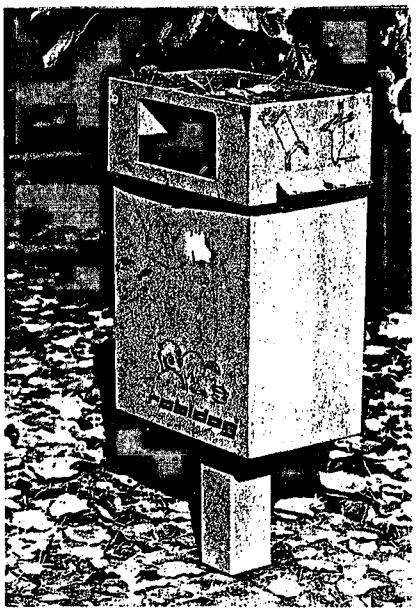
B.22.

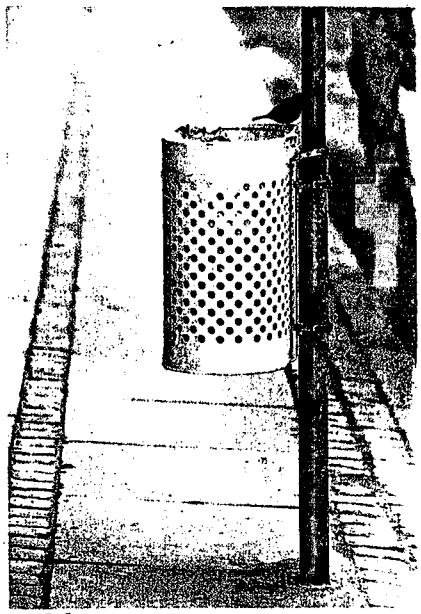
B.23.

B.24.

B.25.

B.26.

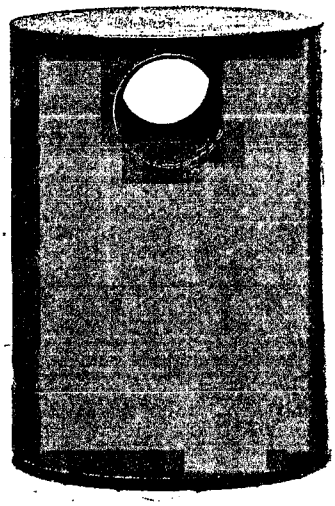
B.27.

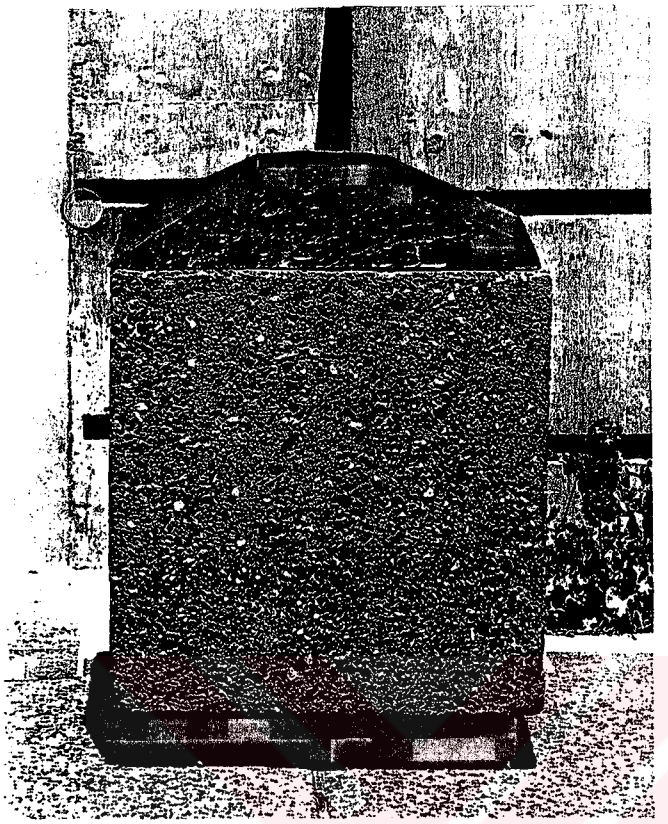
B.28.

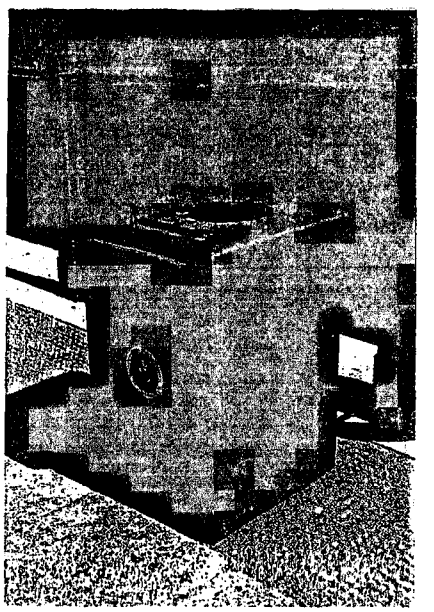
B.29. .

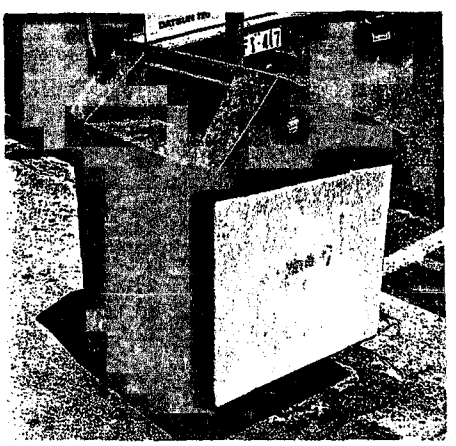
B.30.

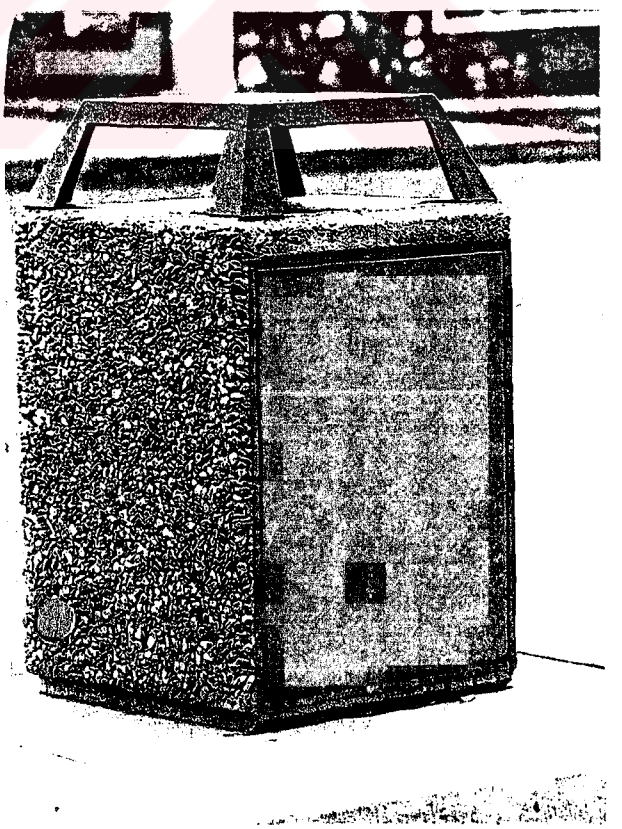
B.31.

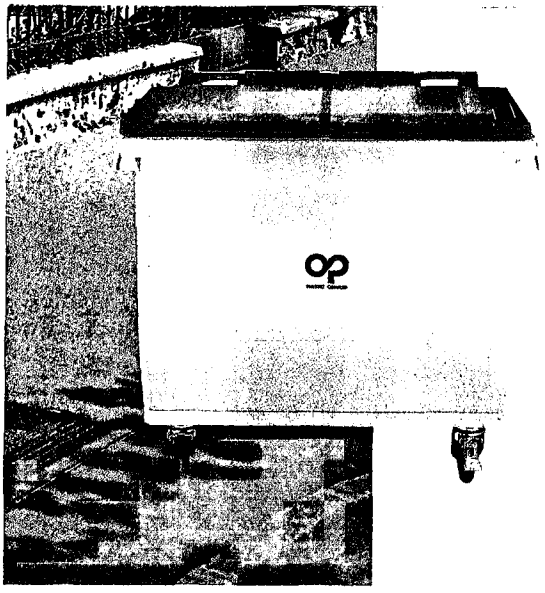
B.32.

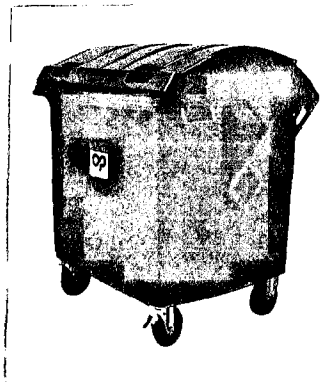
B.33.

B.34.

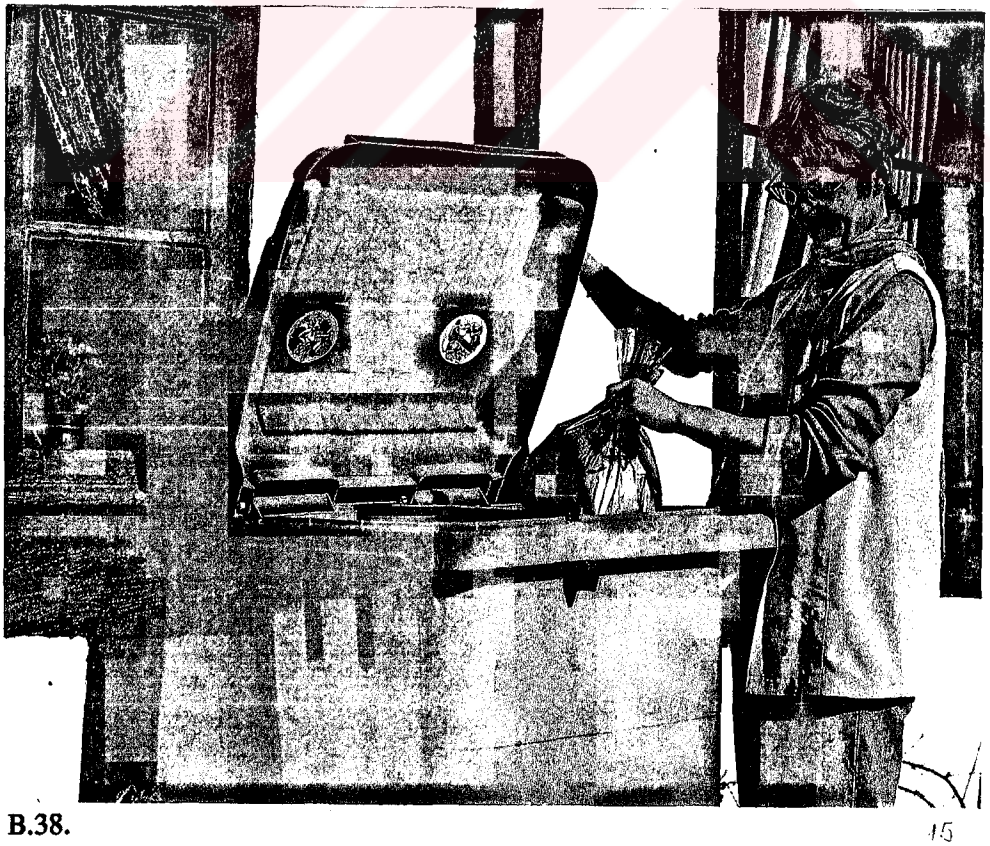
B.35.

B.36.

B.37.

B.38.

EK C. Çöp kutularına ülkemizden örnekler; Ankara, İstanbul

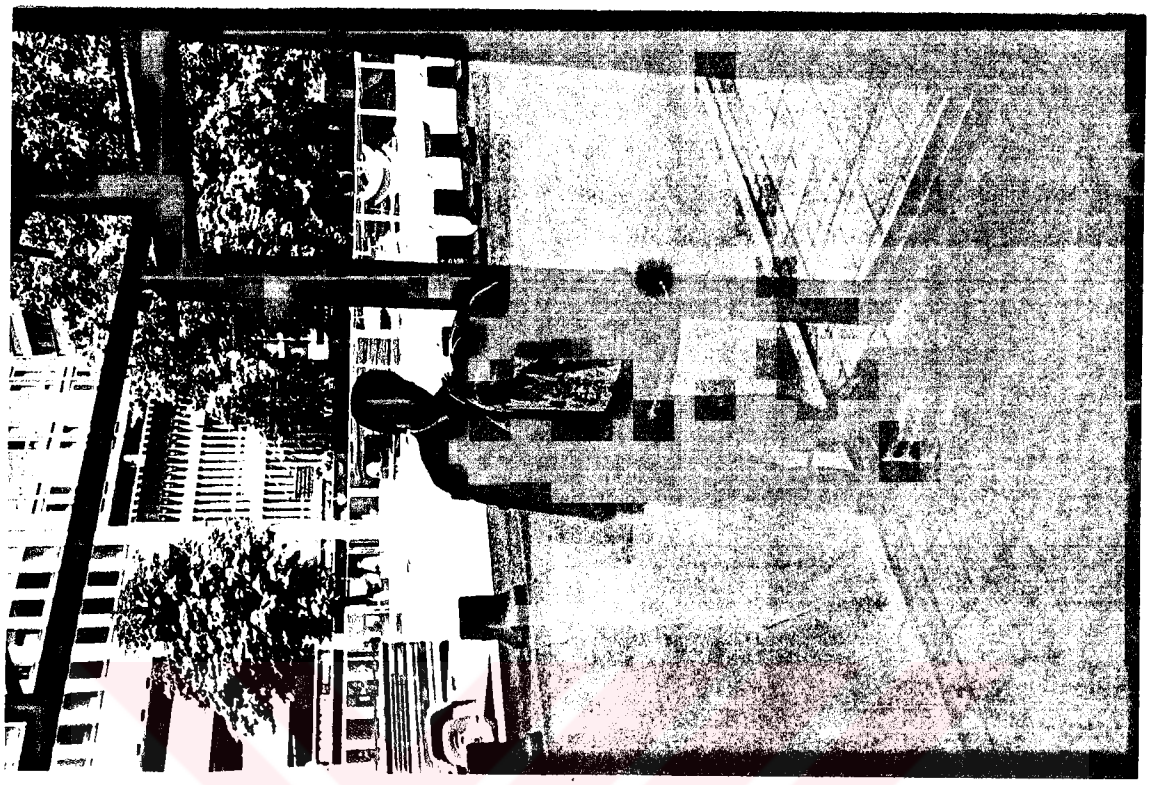
C.1. İstanbul

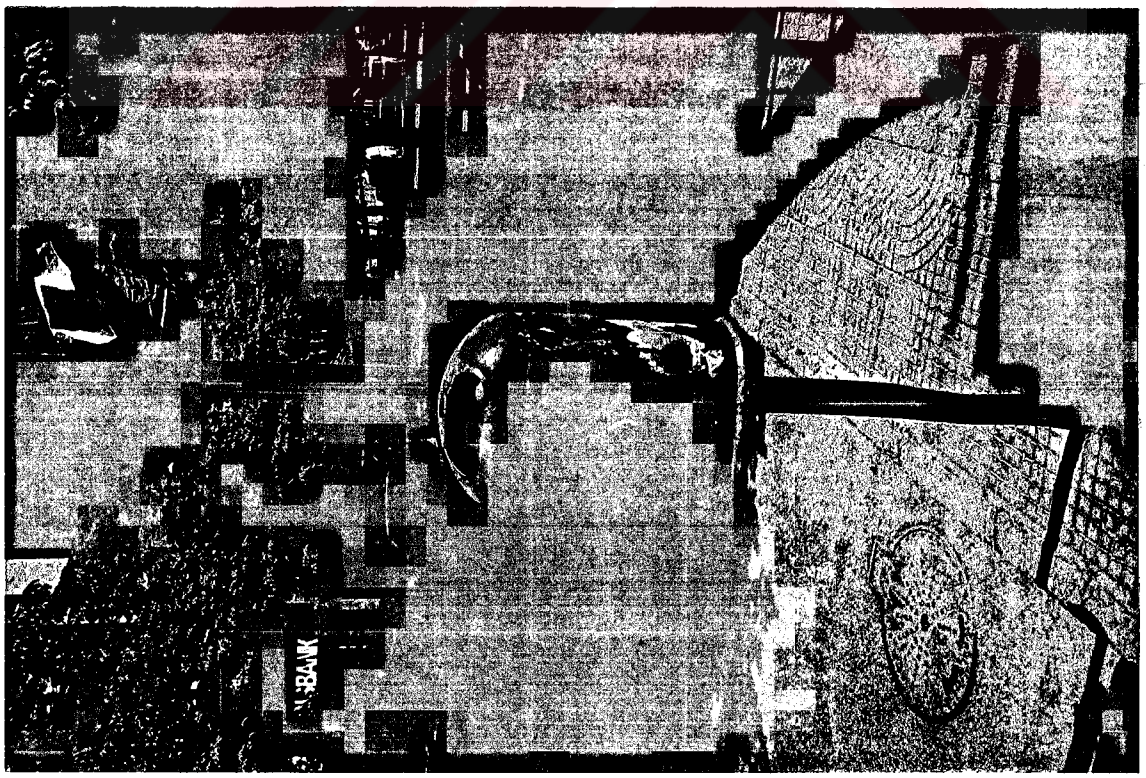
C.2. İstanbul

C.3. Ankara

C.4. Ankara

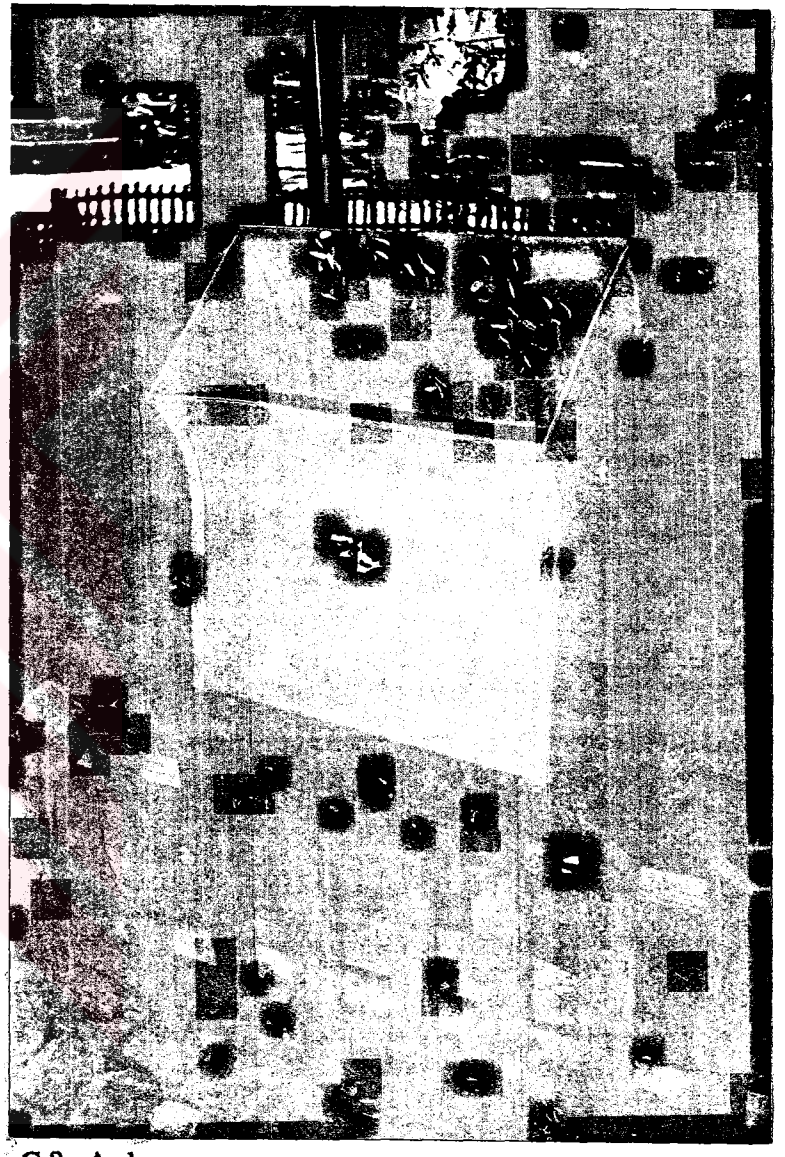
C.6. Ankara

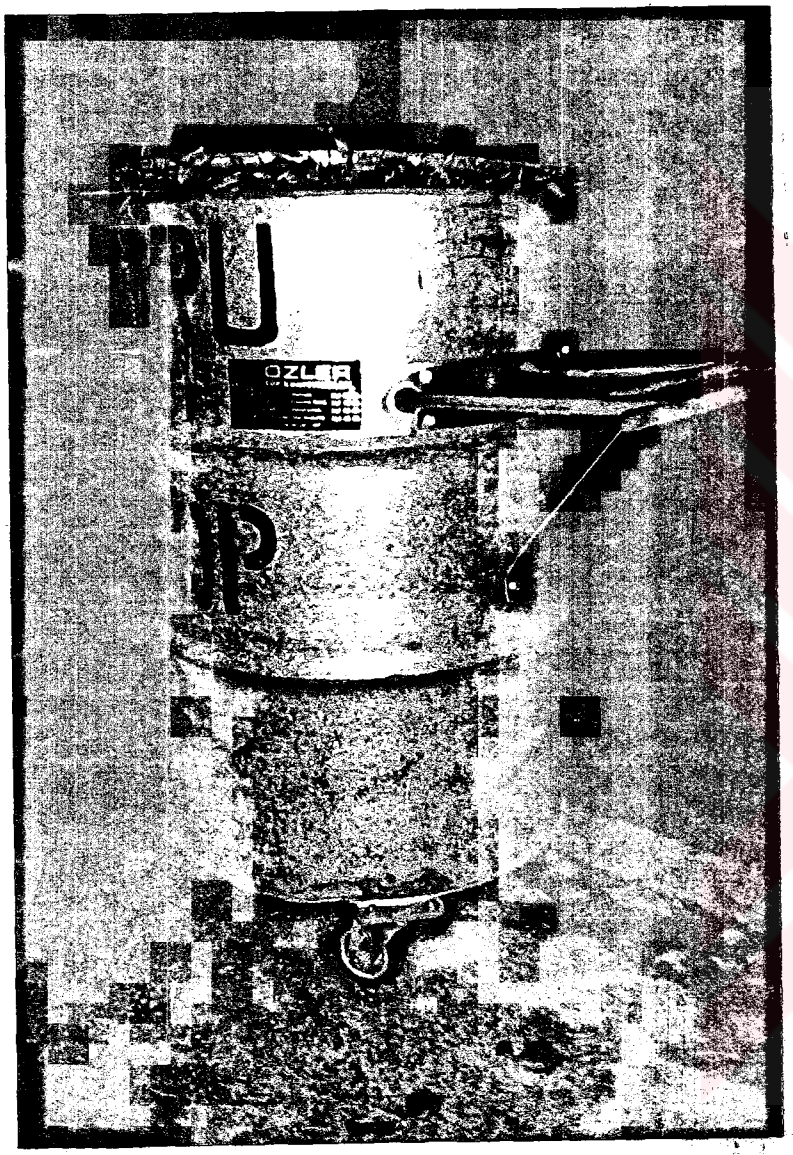
C.5. Ankara

C.7. Ankara

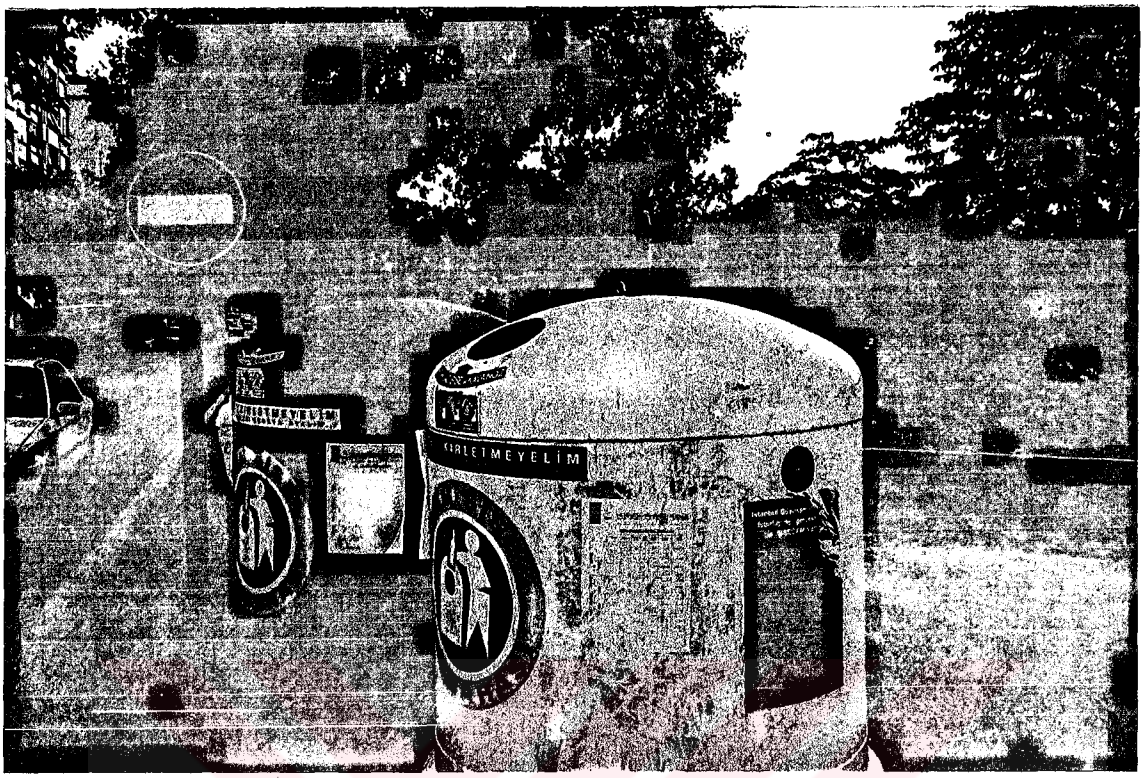
C.8. Ankara

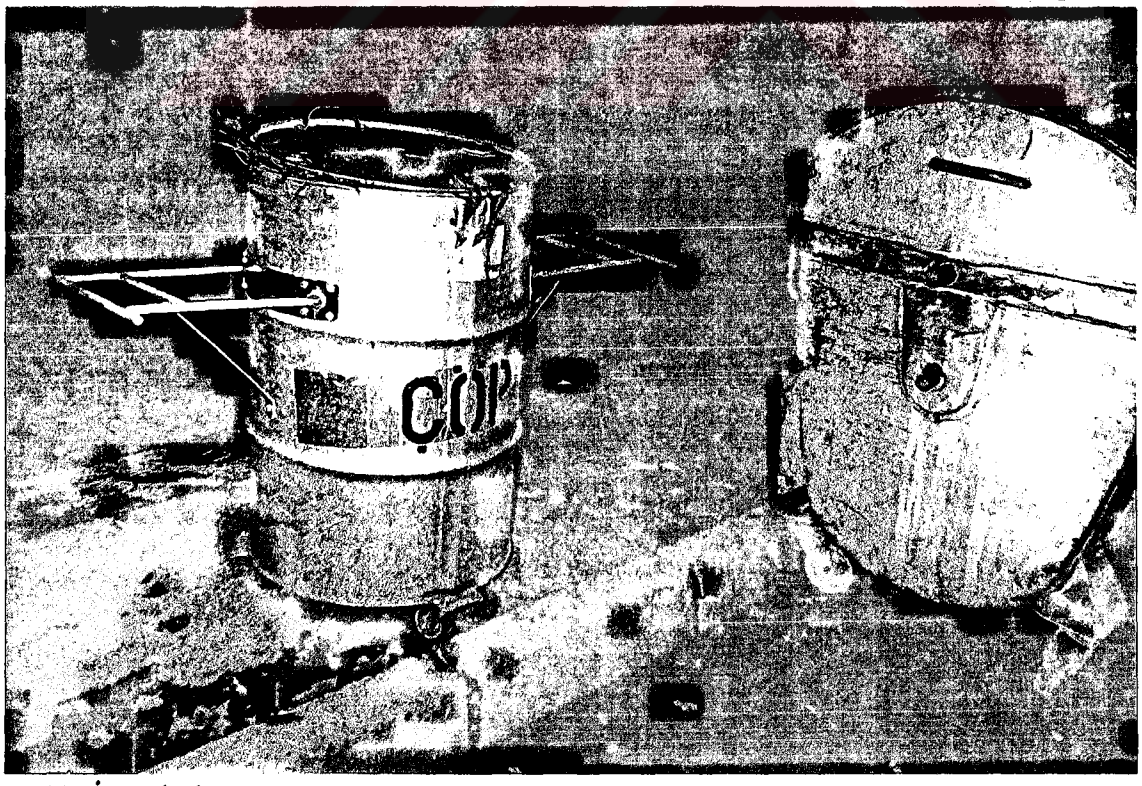
C.9. İstanbul

C.10. İstanbul

C.11. İstanbul

C.12. İstanbul

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
MERKEZİ

C.13. İstanbul

C.14. İstanbul

C.15. İstanbul

C.16. İstanbul

EK-D

Kadıköy Belediyesi Konteyner Alımı Teknik Şartnamesi

-Konteyner hacmi 0,80 m3'lük ve T.S.E. kalite belgeli olacaktır.
-Konteynerin boyutları : Yükseklik 1100 mm., En 710 mm., Boy 1150 mm. olup Galvaniz Sacdan imal edilecektir.
-Konteyner gövdesi 2 mm. kapağında kullanılacak olan 1,5 mm.'lik galvanis saç kalitesi TS 822 normlarına uygun olacaktır.
-Konteyner kapağı, kolay açılabilmesi açısından otomatik yay sistemli olacaktır.
-Konteyner yapımında kullanılan tüm civata ve somunlar 8,8 çelikten imal edilmiş olup, galvaniz kaplamalı olacak, kullanılan tümü civataların alt kısımlarına çelik yaylı rondle konulacaktır.
-Çöp aracının konteyneri kaldırma durumunda, konteynir çöp aracının hidrolik kaldırma aksamına uygun alınacaktır.
-İleride meydana gelebilecek paslanmaları önlemek üzere konteyner kenarları ve kapağı kaynak edilmeyecek, birbirlerine kenetlemeli ve menteşe kilitli olacaktır.
-Konteyner 4 adet tekerlek üzerine oturtulmuş olacak ve tekerlekler 360 derece hareket edebilmelidir.
-Konteyner tekerlekleri 200x50 ebadında ve TSE kalite belgeli olup, çöp asitlerine karşı dayanıklı lastik ile kaplanmış olacaktır.
-Konteyner tekerlekleri çelik ve dikey eksende 360 derece hareketlidir.
-Tekerleklerde bağlantı spatları 3 mm. takviyeli saçtan olup, somunlar dıştan sıkmalı olacaktır.
-Konteyner kaldırma kolları 16 mm. çapında olup, konteynere ayrıca civata ve somun ile tutturulacaktır.
-Civata, menteşe ve kulp malzemeleri dayanıklı olacak ve saçların kaynak yerleri KOROZYON'a dayanıklı astar boya ile boyanacaktır.
-Satın alınacak konteynerler T.S.E. kalite belgeli olacaktır.
-Konteynerlerin her iki yüzüne (KADIKÖY BELEDİYESİ) ibaresi yazılacaktır.
-Konteyner tekerlekleri T.S.E. kalite belgeli olacaktır.
-Konteyner tekerlekleri demir aksamları çelik olacaktır.
-Civatalar ve somunlar çelik olacaktır.
-İşbu teknik şartname ondokuz maddeden ibarettir.

EK F. Alan çalışmasına ait görünümler ve örnekler

F.1. a noktasından bakış

F.2. b noktasından bakış

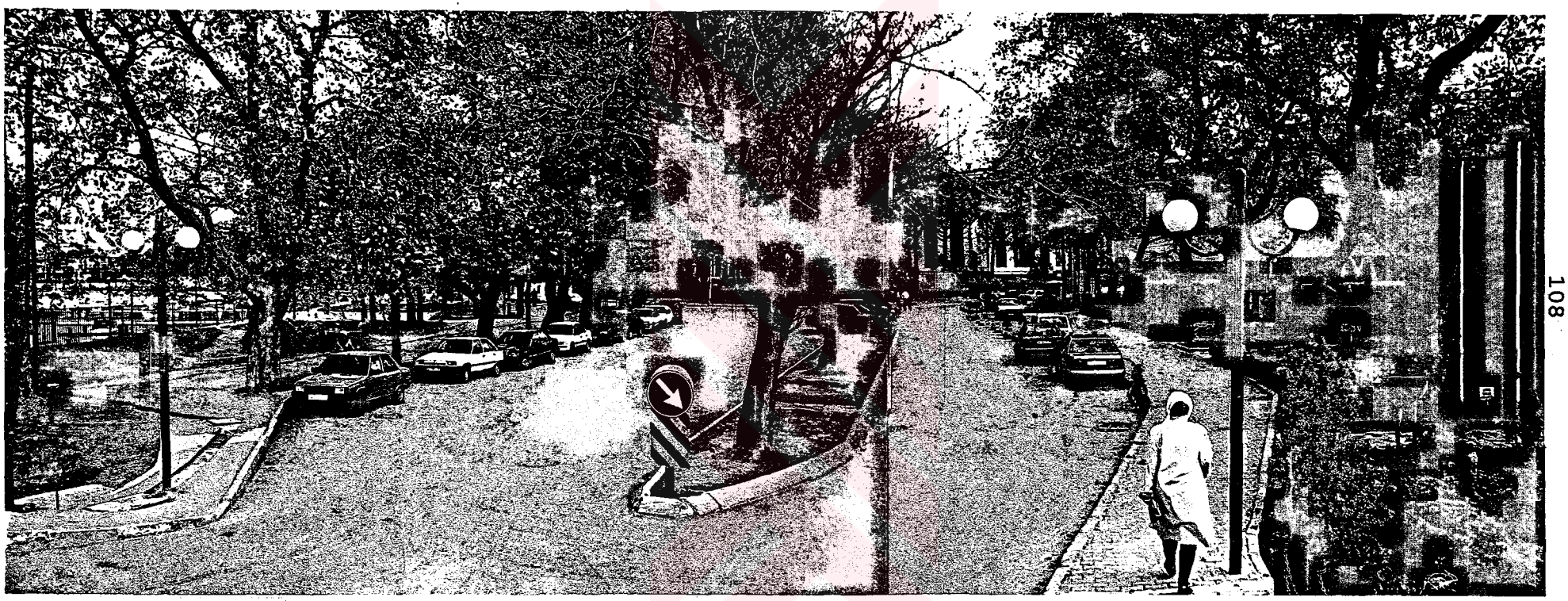
F.3. c noktasından bakış

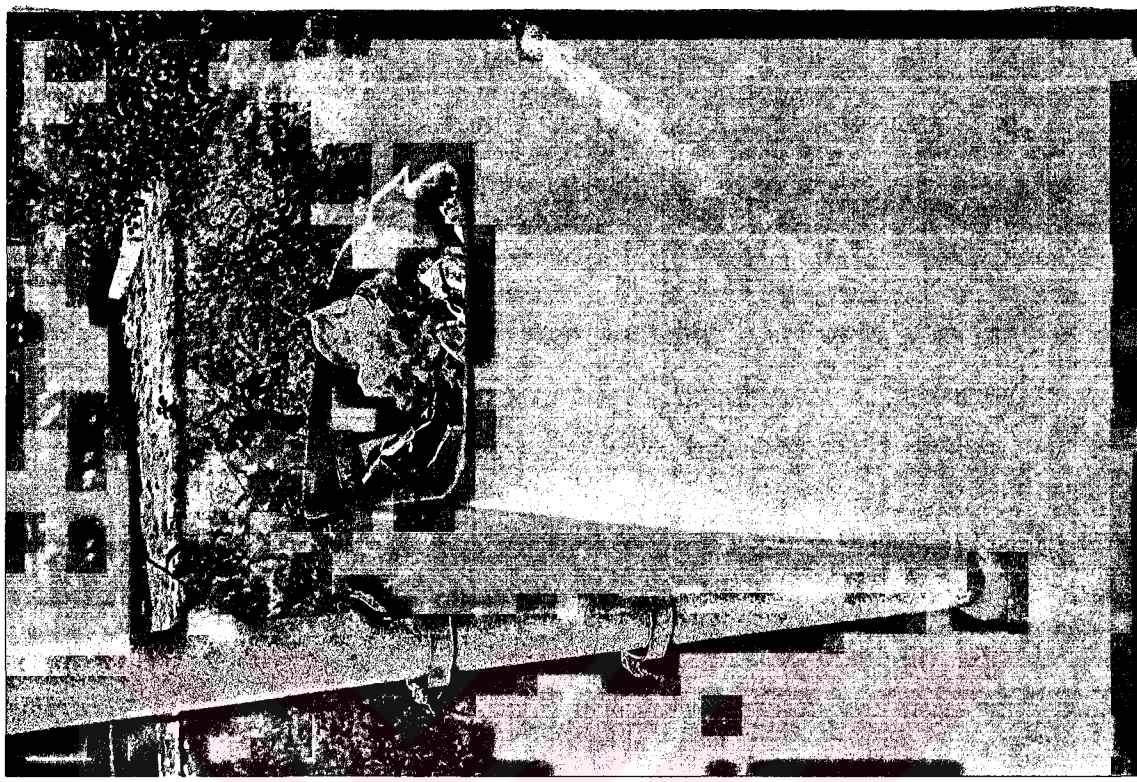
F.4. d noktasından bakış

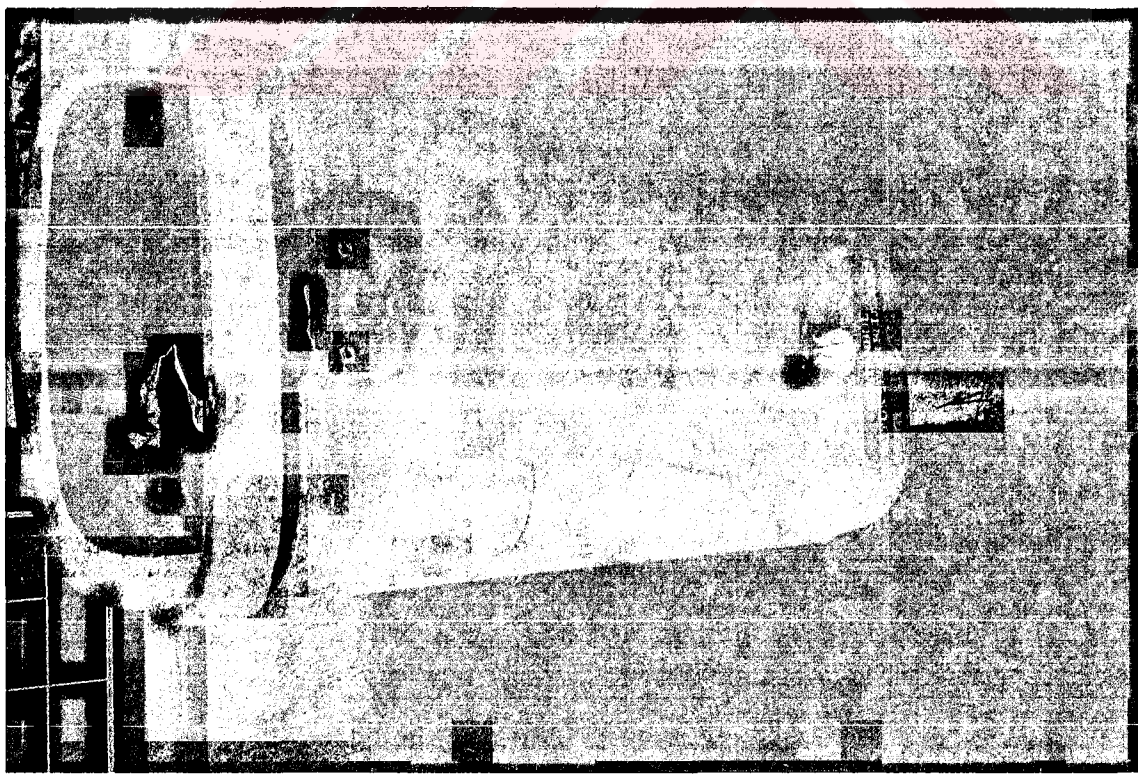
F.5. e noktasından bakış

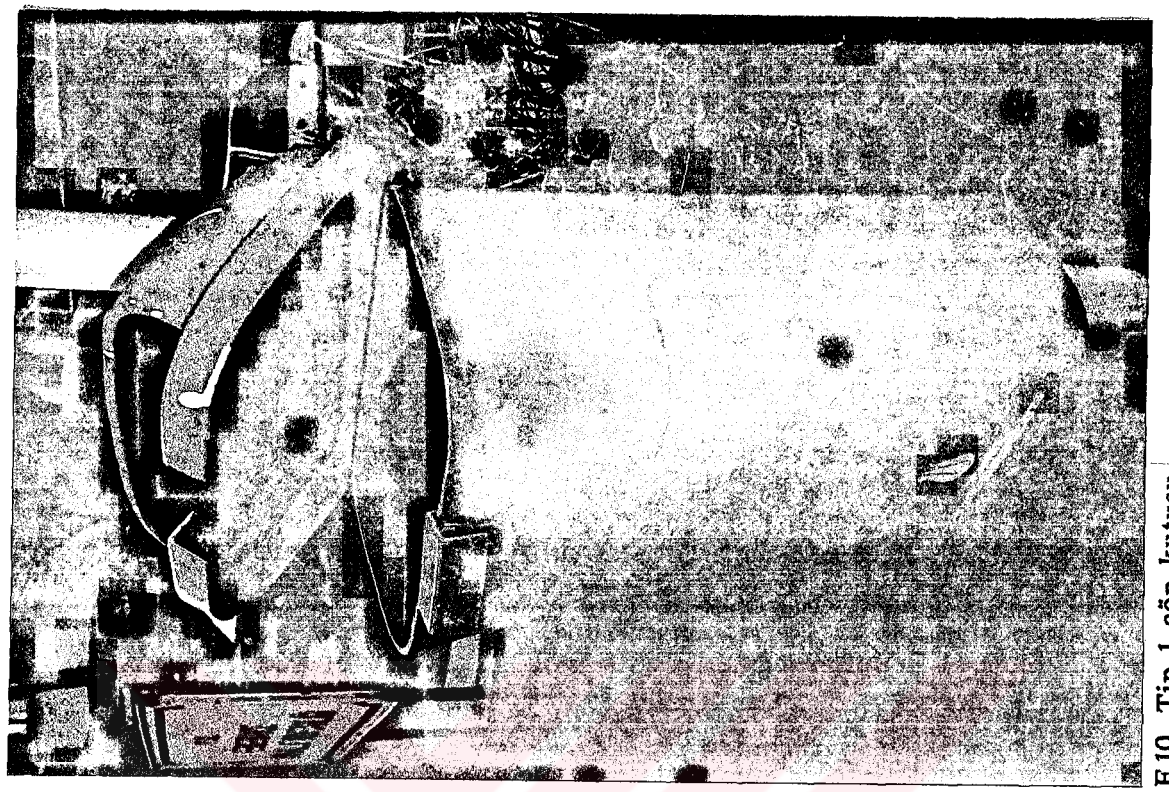
F.6. f noktasından bakış

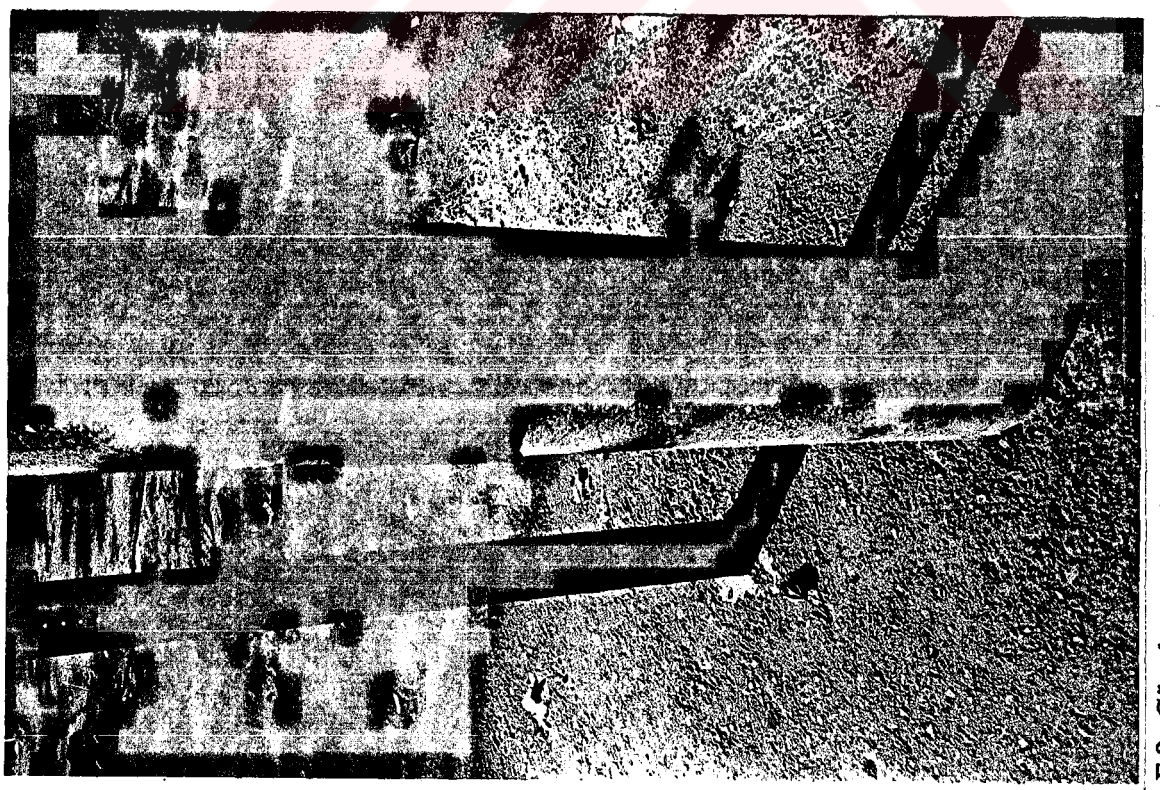
F.8. Tip 1 çöp kutusu

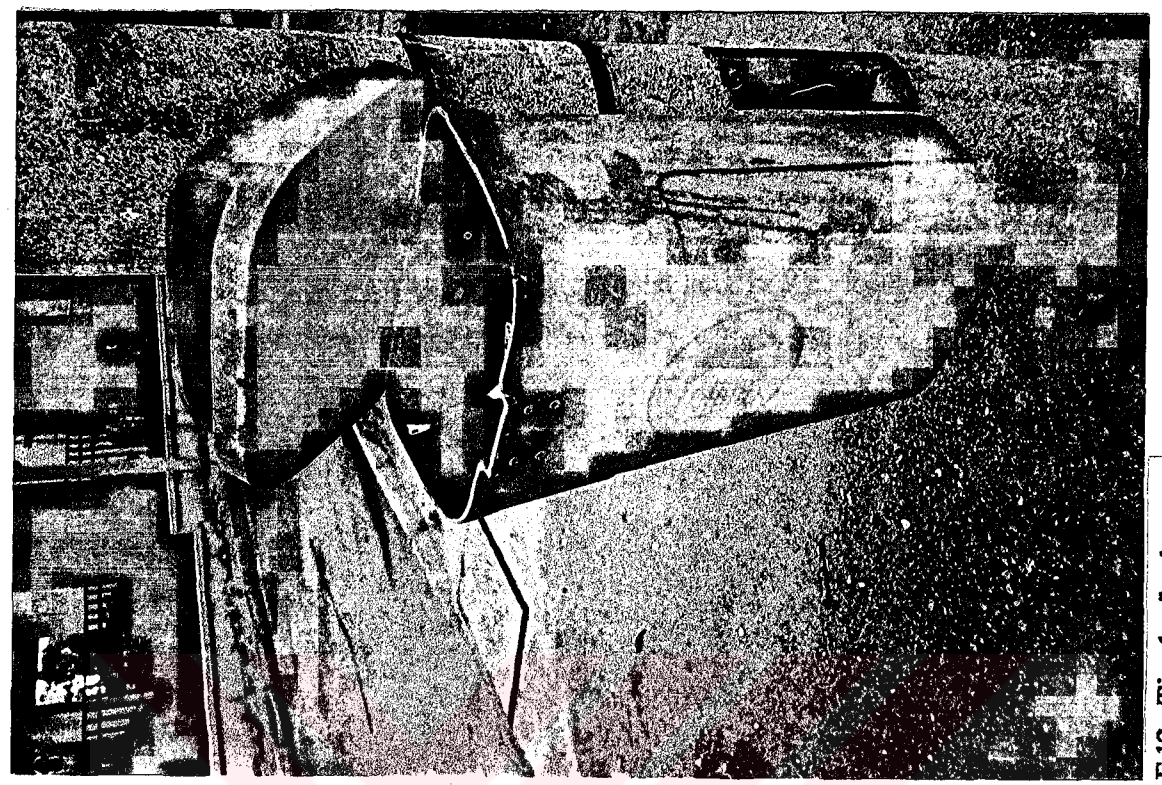
F.7. Tip 1 çöp kutusu

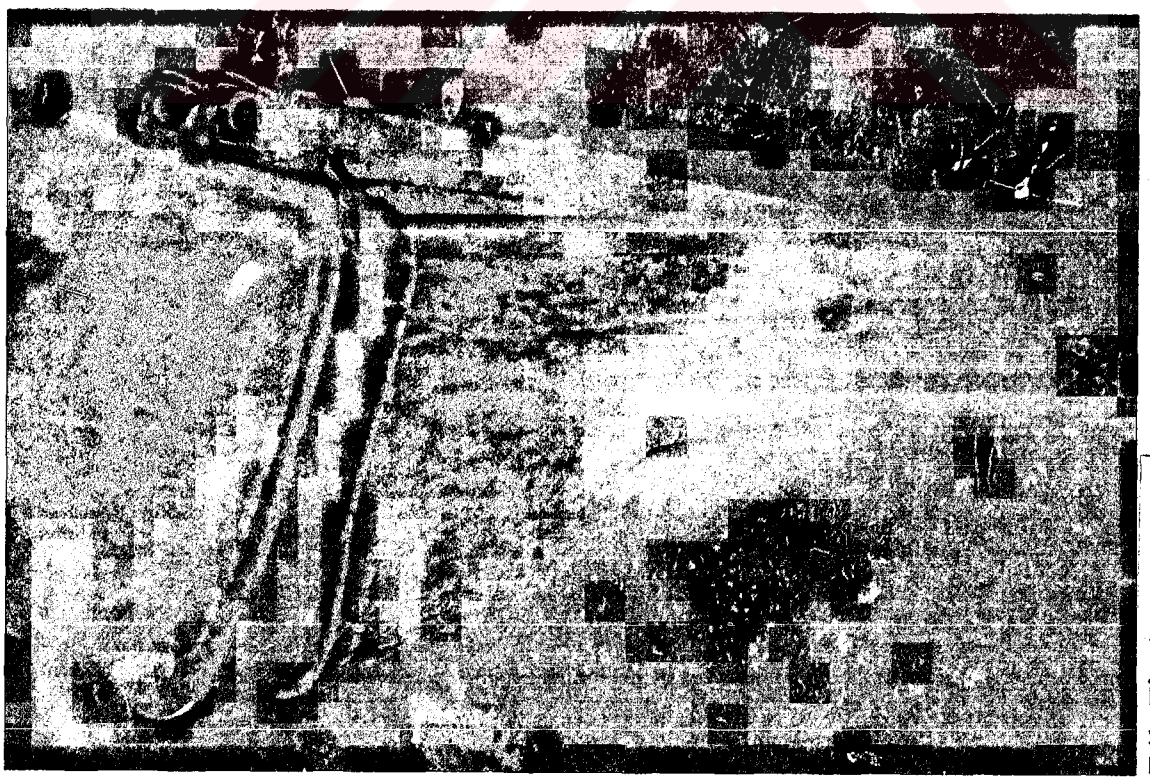
F.10. Tip 1 çöp kutusu

F.9. Çöp kutusu bulunmayan bağlantı kelepçesi

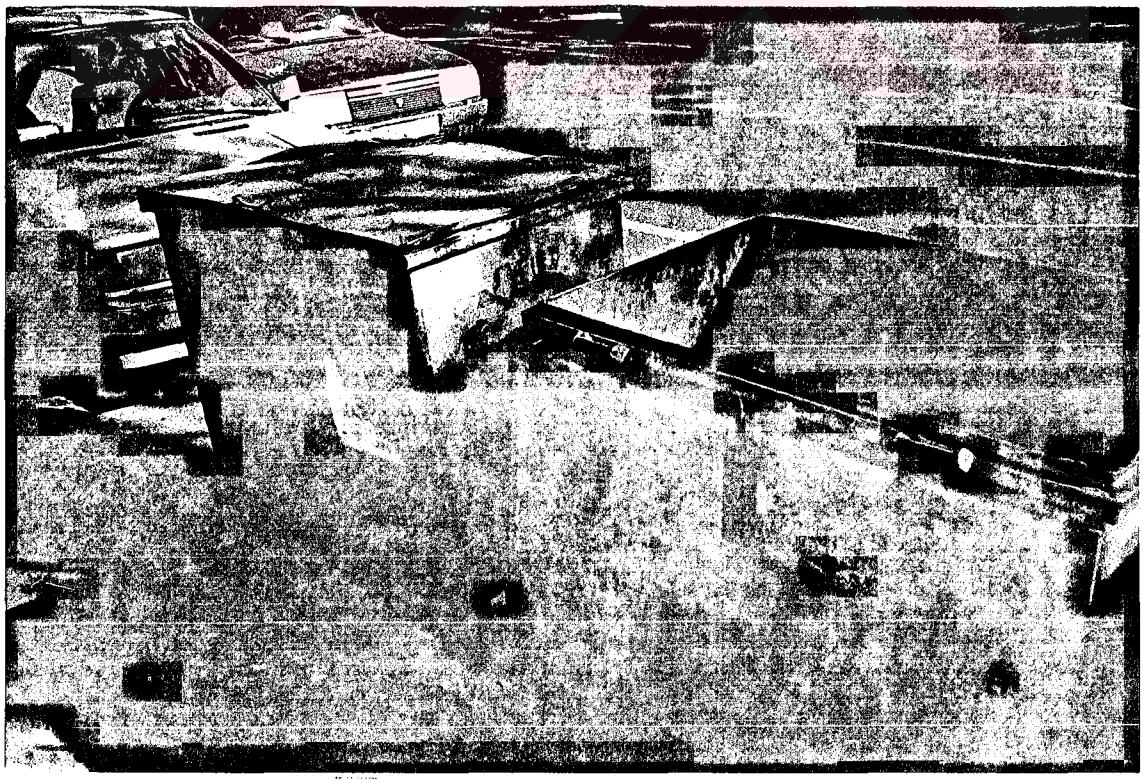
F.12. Tip 1 çöp kutusu

F.11. Tip 1 çöp kutusu

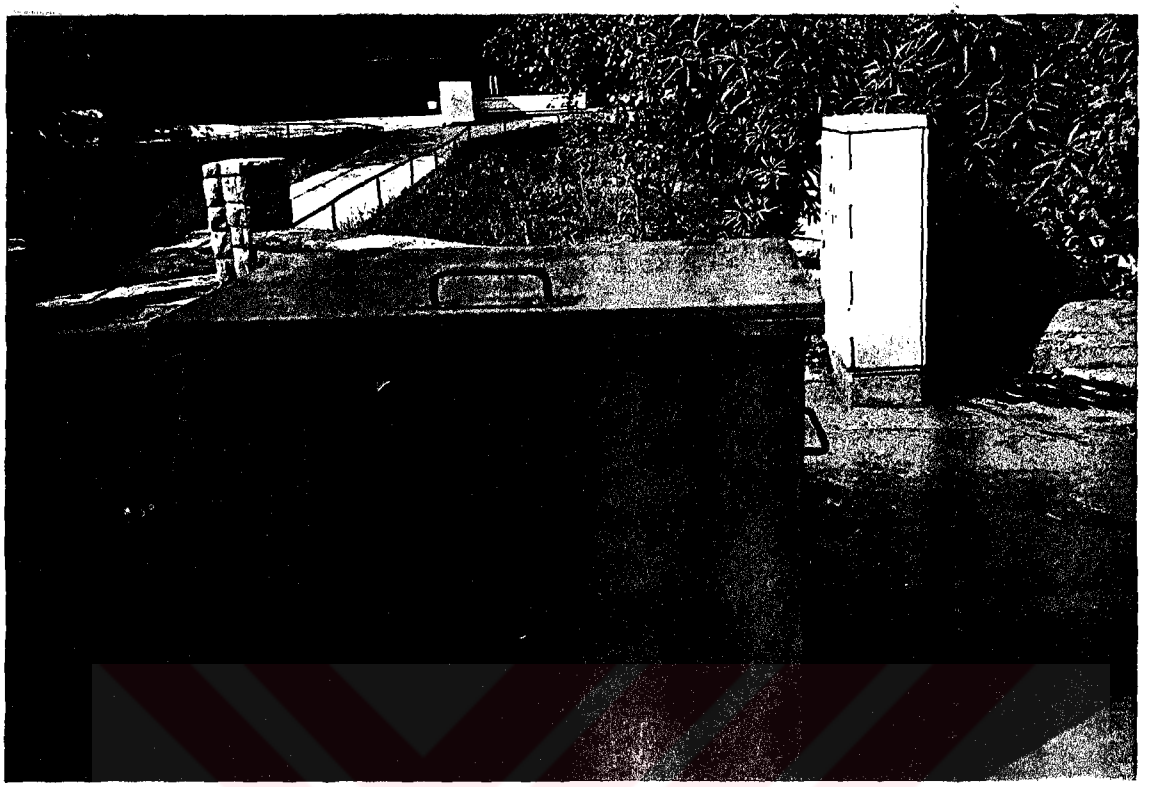
F.13. Tip 4 çöp konteyneri

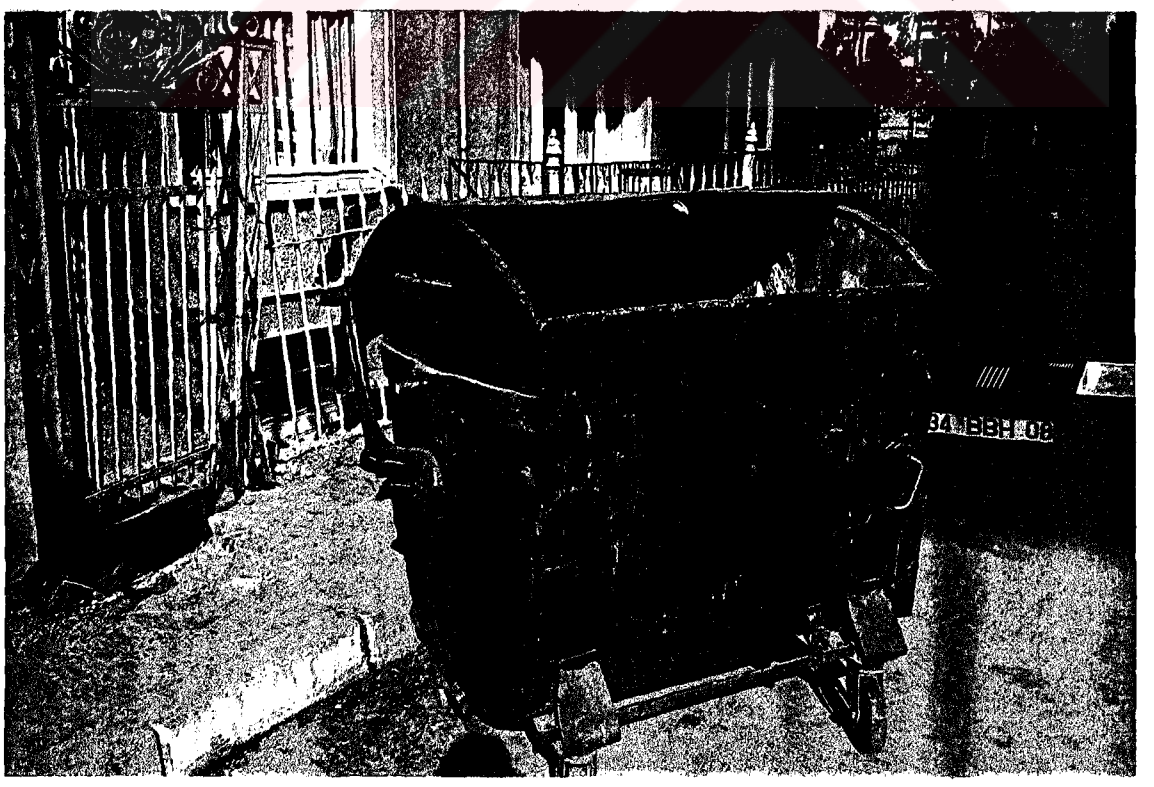
F.14. Tip 4 çöp konteyneri

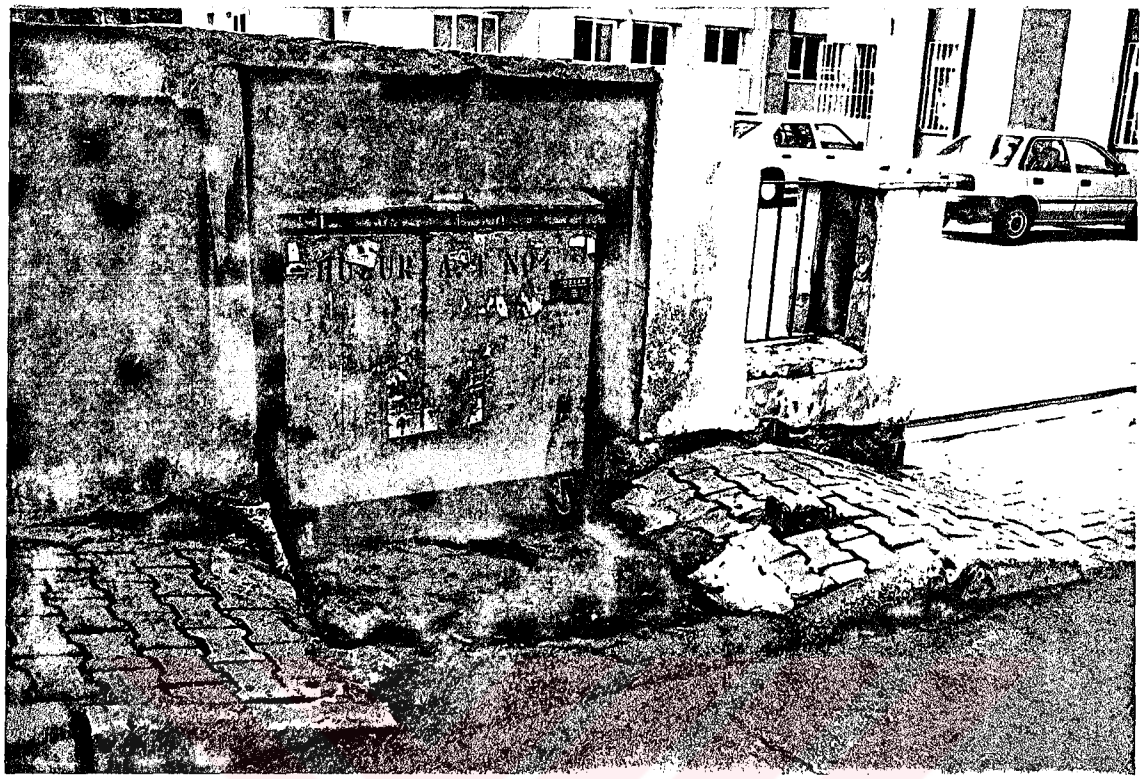
F.15. Tip 2 çöp kutusu, büfe çevresinde

F.16. Tip 4 çöp konteyneri

F.17. Tip 3 çöp konteyneri

F.18. Tip 4 çöp konteyneri

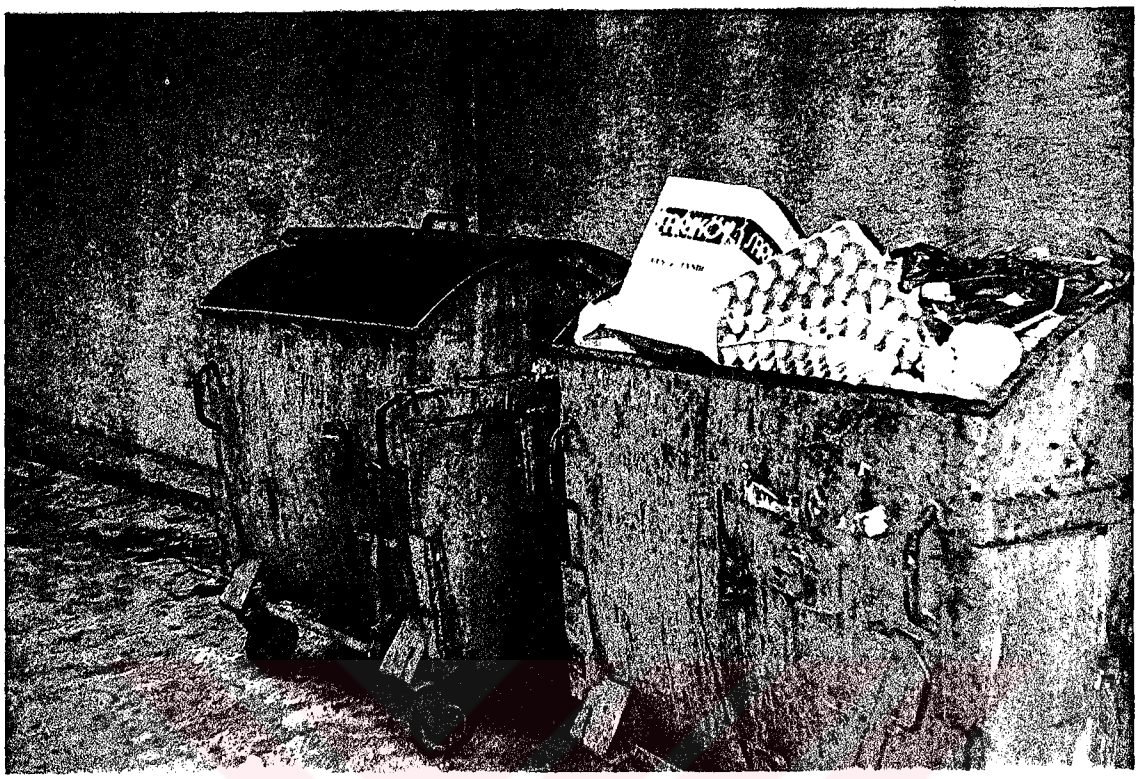
F.19. Tip 4 çöp konteyneri

F.20. Tip 3 çöp konteyneri

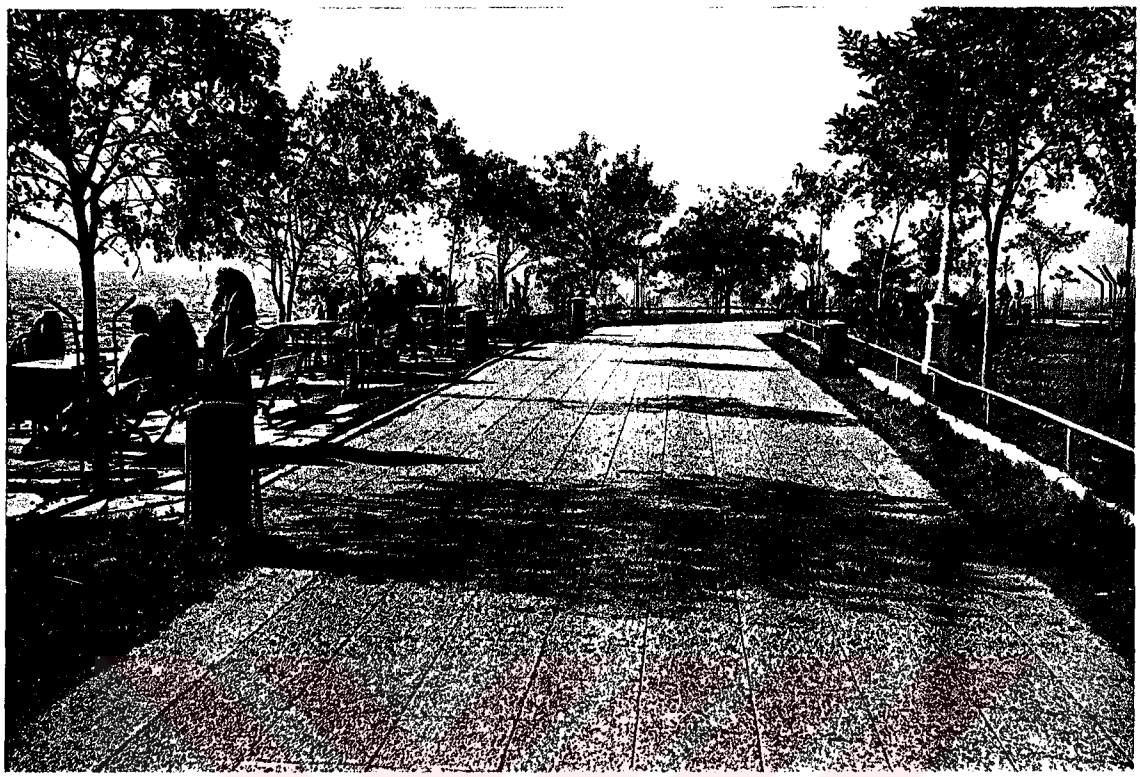
F.21. Tip 3 üzerinden bir detay

F.22. Tip 3 çöp konteyneri

F.23. Tip 3 üzerinden bir detay

F.24. Fenerbahçe parkı

F.25. Fenerbahçe parkı

F.26. Fenerbahçe parkı

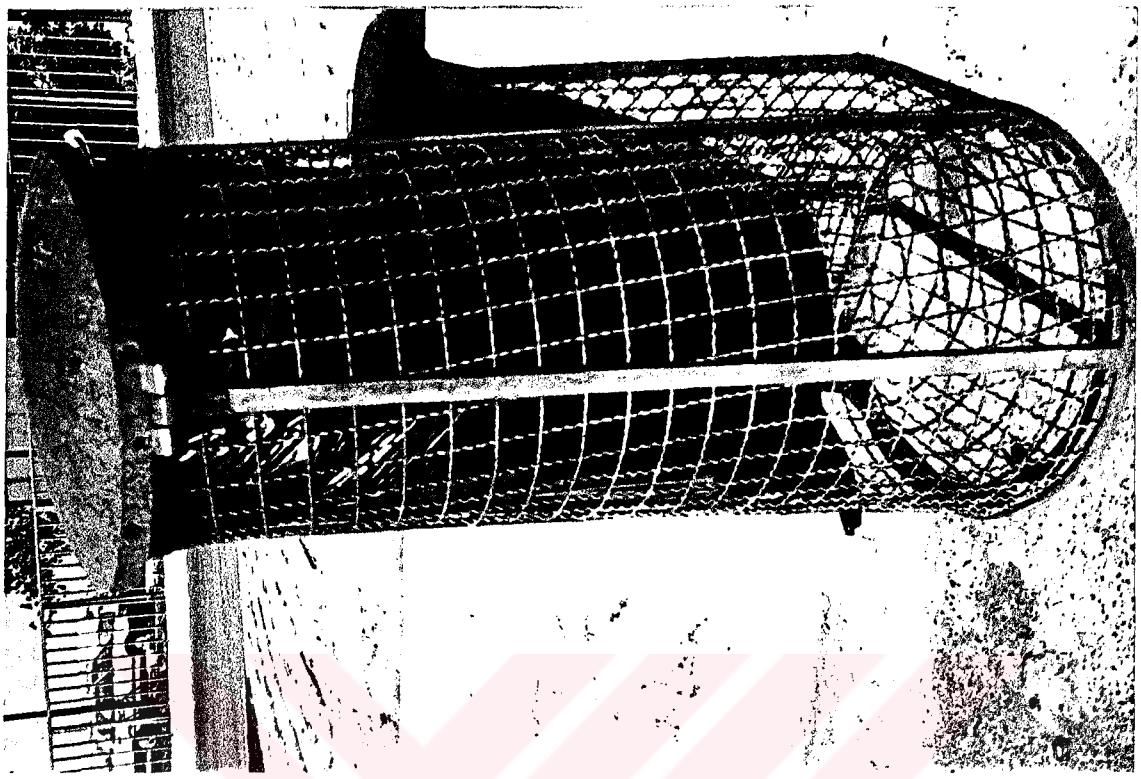
F.27. Fenerbahçe parkı

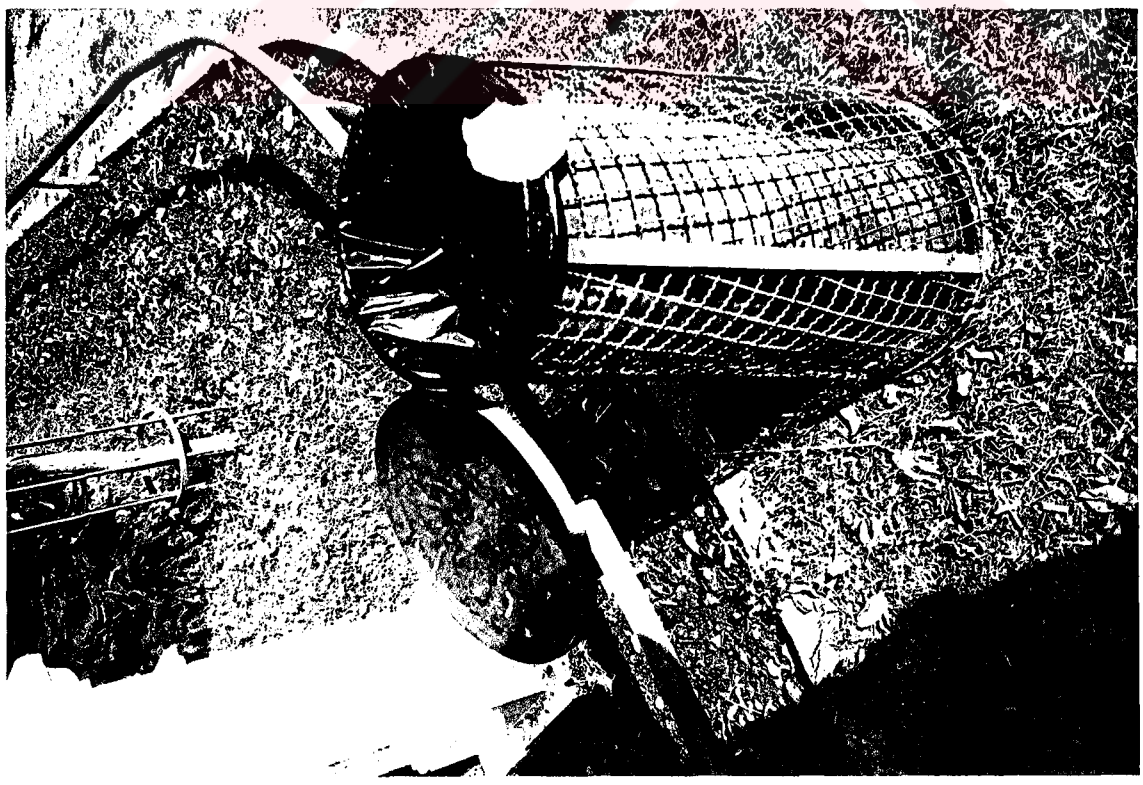
F.28. Tip 2 Fenerbahçe parkı otoparkı

F.29. Tip 2 çöp kutusu

F.31. Tip 2 Fenerbahçe parkı otoparkı

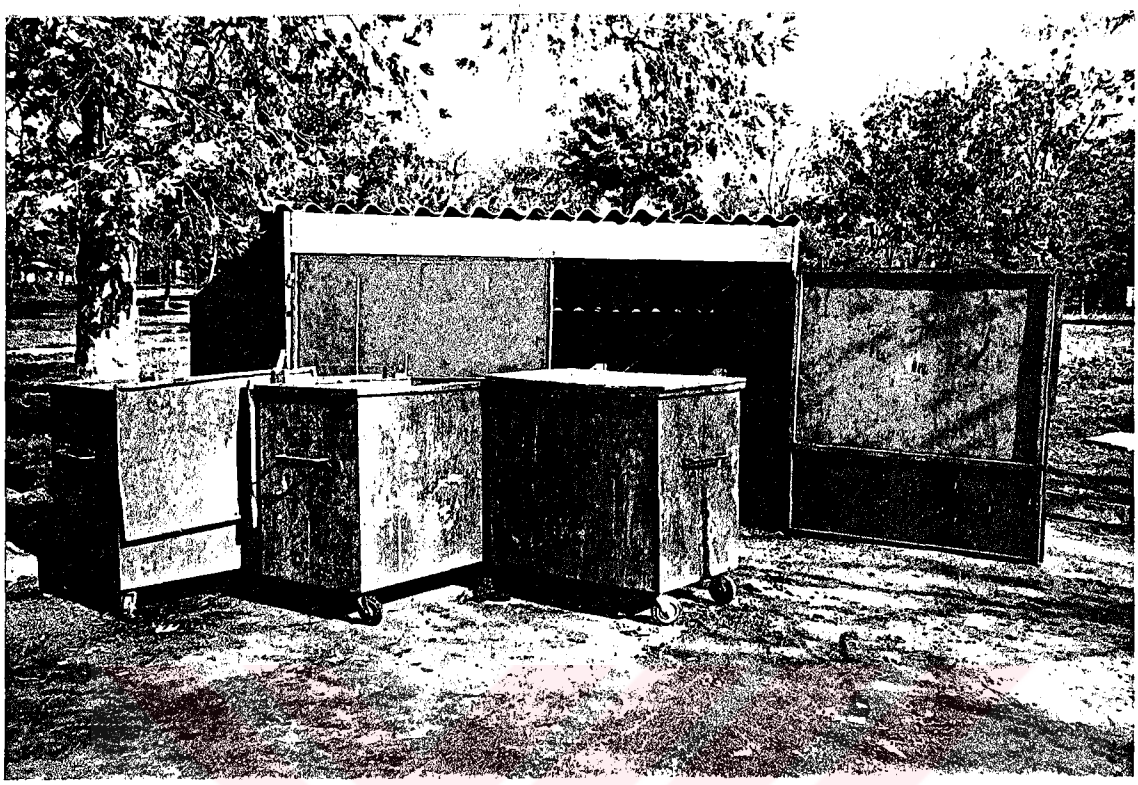
F.30. Tip 2 çöp kutusu

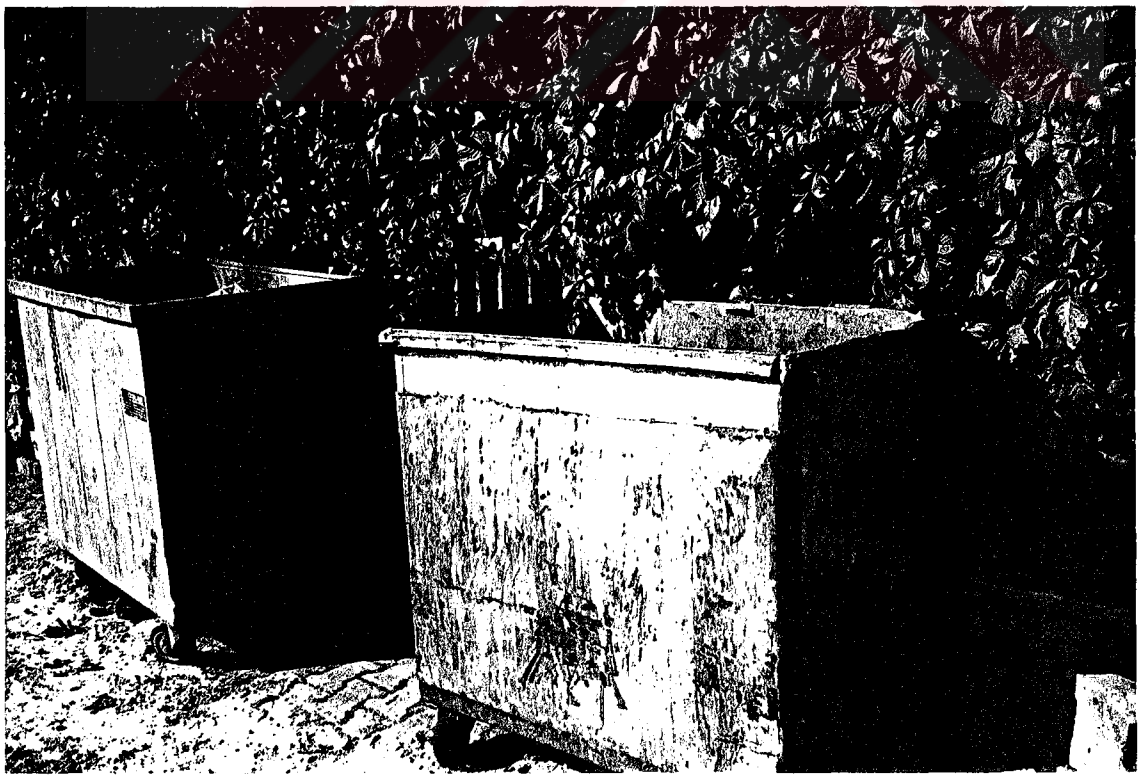
F.32. Tip 2 çöp kutusu

F.33. Tip 2 çöp kutusu

F.34. Tip 4 çöp konteyneri

F.35. Tip 4 çöp konteyneri

F.36. Tip 4 çöp konteyneri

F.37. Çöp kutusu

KAYNAKLAR

[1] DOGAN, N.,ERHAN, İ.,TOKA, C.,UYSAL, G., Endüstri Ürünleri Tasarımındaki Kent Mobilyaları YAE-TÜBİTAK 1987 Fotograf klişe laboratuvar ve ofsettesisleri, 1986.

[2] ÇUBUK, M., Kamu Mekanları Tasarım ve Kent Mobilyaları Sempozyumu 1 (15-16 Mayıs 1989) MSÜ. Matbaası Derleme, 1991.

[3] ÇUBUK, M.,YÜKSEL, G.,KARABEY, H.Yapılanmamış Kentsel Kamusal Dış Mekanlar Yapı Dergisi Sayı 30, 1978.

[4] GÜRSU, H.,Yerel Yönetim ve Kentsel Çevrede mekan düzenlemesi sorunları,Yüksek lisans tez çalışması ODTÜ., ANKARA, 1988.

[5] Anon., Urban Open Spaces, Cooper Hewitt Museum, The Smithsonian Institution's, National Museum of Design London Academy Edition, London, 1981.

[6] CARTWRIGHT, R.M.,The Design of Urban Space A GLC Manual, The architectural Press Ltd. London, Halsted Press Division John Wiley & Sons, New York, 1980.

[7] TÜRKOĞLU, G., Design for preventing Vandalism on Street Furniture, Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ, Ankara, 1990.

[8] ERTUĞ, F., Kentsel Mobilya ve Efes Tarihi Kentinde bir örnek Uygulama. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tez Çalışması, YÖK Dökümantasyon Merkezi, ANKARA, 1990.

[9] ECKBO, G., Urban Landscape Design, Mc Graw Hill BookCompany, Inc. New York, 1964.

[10] MUKADO, N., Street Furniture, Tokyo; Bijutsu Shuppan-sha, 1990.

[11] ERSÖZ, H. Rotary Klup Bildirisi.

[12] Anon., Service System for Clean Cities Plastic Omnium 1993 Catalogue, France, 1993.

[13] HARRIS, C.W., DINES, N.T., Time Saver Standarts for Landscape Architecture, Mc Graw Hill Publishing Company, USA, 1988.

[14] GAGE, M., VANDENBERG, M., Hard Landscape in Concrete, The Architectural Press, London, 1975.

[15] Anon., Plastic Omnium Annual Report, France, 1993.

[16] Anon., Kadıköy Belediyesi çöp konteyneri alımı teknik şartnamesi, Kadıköy Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü, 1994.

[17] Anon., Street Furniture From Design Index, Published by Design Council, London, 1976.

[18] Anon., Broşür, Kılıçlar Metal Makina Ev Gereçleri İmalat San. ve Tic. Şti. İstanbul, 1994.

[19] Anon., Broşür, Kal-San Metal İşleri, Isı Makina San.ve Tic.Şti. İstanbul, 1994.

[20] Anon., Broşür, Bem-San Şehircilik Temizlik Birimleri Konteyner İmalat Pazarlama San. ve Tic. Şti. İstanbul, 1994.

[21] MARCUS, C.C., People Places, Van Nostrand Reinhold, New York, 1990.

[22] MARSH, P., Street Furniture, Architects Journal 1981 (Page 1069-76 Vol 173)

[23] Anon., Fenerbahçesi, TTOK Yayını, İstanbul, 1992.

[24] Anon., Kadıköy Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü Bildirisi, İstanbul, 1994.

[25] Anon., Street Furniture Selected by the Design Council,London, 1983.

[26] Anon., Equipments For Parks And Amenity Areas A Design Council Catalogue, London, 1979.

ÖZGEÇMİŞ

Ahmet Çokar, 1968 yılında Ankara'da doğdu. 1986 yılında Kadıköy Anadolu Lisesini bitirdi. 1991 yılında İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nden mezun oldu. Aynı yıl İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Endüstri Ürünleri Tasarım Programında Yüksek Lisans öğrenimine başladı.